

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra biblických věd

Biblistika

Renata Melichová

UZDRAVOVÁNÍ V PÍSMU SVATÉM A DNES

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. ThLic. Pavel Větrovec, Th.D. S.S.L.

PRAHA 2011

OBSAH

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ.....	4
BIBLIOGRAFICKÁ CITACE, ABSTRAKT A KLÍČOVÁ SLOVA.....	5
PODĚKOVÁNÍ.....	6
CÍRKEVNÍ DOKUMENTY, SEZNAM ZKRATEK.....	7
SEZNAM BIBLICKÝCH ZKRATEK STARÉHO ZÁKONA.....	8
SEZNAM BIBLICKÝCH ZKRATEK NOVÉHO ZÁKONA.....	9
1 PRVNÍ KAPITOLA – ÚVOD.....	10
1.1 CÍL PRÁCE A OTÁZKY Z NĚHO VYPLÝVAJÍCÍ	10
1.2 PROČ JSEM SI ZVOLILA TOTO TÉMA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE?	11
2 DRUHÁ KAPITOLA – REPREZENTATIVNÍ VÝČET I ROZBOR MÍST VE STARÉM A NOVÉM ZÁKONĚ, KTERÁ POJEDNÁVAJÍ O UZDRAVOVÁNÍ.....	17
2.1 MÍSTA STARÉHO ZÁKONA, KTERÁ POJEDNÁVAJÍ O UZDRAVOVÁNÍ	17
2.2 MÍSTA NOVÉHO ZÁKONA, KTERÁ POJEDNÁVAJÍ O UZDRAVOVÁNÍ	20
2.3 ZÁZRAKY A UZDRAVOVÁNÍ (POVOLÁNÍ K NEMOCI, POVOLÁNÍ KE SLUŽBĚ).....	24
2.4 DŮLEŽITOST ZJEVENÍ PRO UZDRAVENÍ DUŠE ČLOVĚKA	26
3 TŘETÍ KAPITOLA – 1 KRÁL 17,8–16 UZDRAVENÍ ŽENY – EXEGEZE.....	29
3.1 VYMEZENÍ TEXTOVÉ JEDNOTKY PŘÍBĚHU VE SVĚTLE LITERÁRNÍHO RÁMCE.....	29
3.2 O DOBĚ, PODMÍNKÁCH A SITUACI, VE KTERÉ SE PŘÍBĚH ODVÍJÍ	29
3.2.1 UVEDENÍ DO HISTORICKÉHO KONTEXTU	29
3.2.2 KDO BYL ELIÁŠ?	31
3.2.3 ELIÁŠ ZACHRÁNCE	32
3.3 ÚVOD K EXEGEZI 1 KRÁL 17,8–16.....	34
3.3.1 EXEGEZE 1 KRÁL V RÁMCI LITERÁRNÍHO HLEDISKA PŘÍSTUPU K DIALOGU	35
3.3.2 ANALÝZA LINGVISTICKO-SYNTAKTICKÁ.....	37
3.3.3 ROZBOR VYBRANÝCH POUŽITÝCH SLOVES.....	37
3.3.4 SLUŽBA ČLOVĚKU JAKO ZÁKLADNÍ POSLÁNÍ	39
3.4.0 ROLE ŽENY – POMOCNICE	39
3.4.2 SYNTAKTICKO-SÉMANTICKÁ ANALÝZA TEXTU	41
4 ČTVRTÁ KAPITOLA TOB 8,1B-9 TOBIÁŠ A SÁRA–EXEGEZE.....	43
4.1 VYMEZENÍ EXEGEZE Z NARATIVNÍHO HLEDISKA V RÁMCI LITERÁRNÍHO RÁMCE:	43
4.1.2 VYMEZENÍ PERIKOPY	43
4.2 ÚVOD DO PROBLEMATIKY	43
4.2.1 HISTORICKÉ POJETÍ KNIHY TOBIÁŠ V RÁMCI HISTORICKO-KRITICKÉHO PŘÍSTUPU.....	44
4.3 TOB 8,1-9 UZDRAVENÍ SÁRY– HLAVNÍ MYŠLENKY	46
4.4 TOB 8,1B-9 TOBIÁŠ A SÁRA EXEGEZE	47
4.5 ROZBOR VERŠŮ PERIKOPY	47
4.5.1 MANŽELSTVÍ PRO PARTNERY I BUDOUCÍCH POKOLENÍ	48
4.5.2 BOŽÍ PÉČE O ČLOVĚKA ZPROSTŘEDKOVANÁ ANDĚLY.....	52
4.5.2.1 ANALÝZA LINGVISTICKO-SYNTAKTICKÁ.....	52
4.5.3 ROLE MODLITBY, ZBOŽNOSTI A ŘÁDU PRO UZDRAVENÍ V LITERÁRNÍM POJETÍ KRITICKÉ FEMINISTICKO-LINGVISTICKÉ ANALÝZY.....	53
4.5.3.1 ANALÝZA SYNTAKTICKÁ.....	53
4.5.3.2 ANDĚL V ROLI ZACHRÁNCE	54
4.5.3.3 ANALÝZA SÉMANTICKÁ.....	55
4.5.4 VÝZNAM MANŽELSTVÍ PRO DUCHOVNÍ ROZVOJ BUDOUCÍCH POKOLENÍ.....	56

5 PÁTÁ KAPITOLA MK 2,1–12 EXEGEZE UZDRAVENÍ OCHRNU TĚHO (PARALYTIKA)	60
5.1 NARATIVNÍ VYMEZENÍ PERIKOPY	60
5.2 CHARAKTERISTIKA A PŮVOD JEŽÍŠOVA EVANGELIA PODLE MARKA	60
5.2.1 V RÁMCI HISTORICKO–KRITICKÉHO ROZBORU	60
5.2.2 ANALÝZA LINGVISTICKO–SYNTAKTICKÁ	61
5.3 PRAMENY A EVANGELIA.....	61
5.4 ROZBOR PŘÍBĚHU S ODKAZEM NA PARALELY MT 9,1-8 A LK 5,17-26.....	62
5.5 NEMOC, JEJÍ PROJEVY A PŮSOBNÍ NA NEMOCNÉHO A JEHO OKOLÍ – SÉMANTICKÁ ANALÝZA TEXTU	64
5.6 NARATIVNÍ ANALÝZA Z PSYCHOLOGICKÉHO HLEDISKA	66
6 DNEŠNÍ ZPŮSOBY A MOŽNOSTI DUCHOVNÍHO PŘÍSTUPU K UZDRAVOVÁNÍ	70
7 POVOLÁNÍ KE SLUŽBĚ BLIŽNÍM	71
8 ZÁVĚR–NÁSLEDOVÁNÍ PÁNA JEŽÍŠE JAKOŽTO CESTA NADĚJE	73
9 RÉSUMÉ	76
10 ANNOTATION	77
11 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79
11.1 LITERATURA ZÁKLADNÍ	79
11.2 OSTATNÍ PUBLIKACE	80

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „Uzdravování v Písmu svatém a dnes“ napsala samostatně s využitím výhradně uvedených odborných pramenů a literatury. Nevyužila jsem ji ke získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne

Vlastnoruční podpis

Bibliografická citace, abstrakt a klíčová slova

Uzdravování v Písmu svatém a dnes: bakalářská práce
Renata Melichová; vedoucí práce: Ing. ThLic. Pavel Větrovec Th.D. S.S.L.
Praha 2011; počet stran s. 79

Anotace

Bůh si přeje, aby se všichni lidé stali jeho milovanými dětmi, aby dosáhli věčného života a mohli se tak jednou společně s ním radovat v nebi. Neskonale nás miluje, žehná nám, odpouští, nabízí nám vztah. Proto nás k sobě volá, vede, vyučuje, uzdravuje, zachraňuje. Ukazuje nám cestu, učí nás správnému jednání a chování ve společenství. Posílá nám v pravý čas pomoc, když ji potřebujeme. Současně nás vybízí ke službě, abychom byli jeho učedníky, abychom dokázali odpustit sami sobě i ostatním, abychom předávali víru a hlásali radostnou zvěst.

Práce má tři hlavní kapitoly. Zabývá se místy v Písmu svatém, která pojednávají o uzdravování. Ze Starého zákona obsahuje exezeze 1 Král 17,8–16 Uzdravení ženy a Tob 8,1–9 Uzdravení Sáry. Z Nového zákona Mk 2,1–12 Uzdravení ochrnutého.

Klíčová slova

Písmo svaté, zdraví, Kristus, vztahy, společenství

Abstrakt

Healing in Holy Scripture and today

The text contains a representative list and the analysis of such parts of Old and New Testament which I describe recovering. There are two exegesis of the OT and the one of a NT text. And at least there are schematic theories and practices of the Church as well as a theological message with appropriate conclusions.

Keywords

Holy Scripture, health, Jesus, relations, associations

Počet znaků (včetně mezer): 182948

PODĚKOVÁNÍ:

Mé co nejsrdečnější poděkování právem náleží vedoucímu této bakalářské práce pateru Ing. ThLic. Pavlu Větrovcovi, Th.D. S.S.L. za jeho profesionální přístup, odborná doporučení, cenné rady, vědecké informace a v neposlední řadě za jeho osobní životní příklad v následování Ježíše Krista ve službě bližním.

Církevní dokumenty, seznam zkratk

CIC – Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny. Latinsko–české vydání s věcným rejstříkem, Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1994.

KKC – Katechismus katolické církve, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001; Katechismus katolické církve, překlad Kolářek Josef, Praha: Zvon 1995.

CCN –
Encyklika Pia XI. O křesťanském manželství, překlad Dr. Bedřich Vašek, Olomouc: nakladatelství Dobré knihy, ²1941.

CT – Jan Pavel II., Apoštolská exhortace *Catechesi tradendae* ze 16. října 1979, Velehrad: Řím, 1982.

AG – Dekret o misijní činnosti církve *Ad gentes* (ze 7. prosince 1965), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1966.

DV – Věroučná konstituce o Božím zjevení *Dei verbum* (z 18. listopadu 1965), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995.

LG – Věroučná konstituce o církvi *Lumen Gentium* (z 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

UR – Dekret o ekumenismu *Unitatis redintegratio* (z 21. listopadu 1964), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995.

EN – Apoštolská exhortace Pavla VI., Hlásání evangelia *Evangelii nuntiandi* (z 8. prosince 1975), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Praha: Zvon – české katolické nakladatelství.

FC – Apoštolská adhortace Jana Pavla II. O úkolech křesťanské rodiny v současném světě *Familiaris consortio* (ze 22. listopadu 1981), in: Dokumenty II. Vatikánského koncilu, Praha: Zvon – české katolické nakladatelství, 1992.

SEZNAM BIBLICKÝCH ZKRATEK STARÉHO ZÁKONA

Gn – 1. kniha Mojžíšova	Ex – 2. kniha Mojžíšova
Lv – 3. kniha Mojžíšova	Nm – 4. kniha Mojžíšova
Dt – 5. kniha Mojžíšova	Joz – Kniha Jozue
Sd – Kniha Soudců	Rt – Kniha Rút
1 Sam – 1. kniha Samuelova	2 Sam – 2. kniha Samuelova
1 Král – 1. kniha Královská	2 Král – 2. kniha Královská
1 Kron – 1. kniha Kronik	2 Kron – 2. kniha Kronik
Est – Kniha Ester	Ezd – Kniha Ezdrášova
Neh – Kniha Nehemiášova	Tob – Kniha Tobíáš
Jdt – Kniha Judit	1 Mak – 1. kniha Makabejská
2 Mak – 2. kniha Makabejská	Job – Kniha Job
Žl – Kniha Žalmů	Př – Kniha Přísloví
Kaz – Kniha Kazatel	Pís – Píseň písní
Mdr – Kniha Moudrosti	Sir – Kniha Sirachovcova
Iz – Kniha proroka Izaiáše	Jer – Kniha proroka Jeremiáše
Pláč – Kniha Žalozpěvů	Bar – Kniha proroka Barucha
Ez – Kniha proroka Ezechiela	Dan – Kniha proroka Daniela
Oz – Kniha proroka Ozeáše	Jl – Kniha proroka Joela
Am – Kniha proroka Ámose	Abd – Kniha proroka Abdiáše
Jon – Kniha proroka Jonáše	Mich – Kniha proroka Micheáše
Nah – Kniha proroka Nahýma	Abk – Abakuk
Sof – Kniha proroka Sofoniáše	Ag – Kniha proroka Aggea
Zach – Kniha proroka Zachariáše	Mal – Kniha proroka Malachiáše

SEZNAM BIBLICKÝCH ZKRATEK NOVÉHO ZÁKONA

Mt – Evangelium podle Matouše	Mk – Evangelium podle Marka
Lk – Evangelium podle Lukáše	Jan – Evangelium podle Jana
Sk – Skutky apoštolů	Řím – List sv. apoštola Pavla Římanům
1 Kor – 1. list sv. apoštola Pavla Korint’anům	Gal – List sv. apoštola Pavla Galat’anům
2 Kor – 2. list sv. apoštola Pavla Korint’anům	FIm – List sv. apoštola Pavla Filemonovi
Ef – List sv. apoštola Pavla Efesanům	FIlp – List sv. apoštola Pavla Filipanům
Kol – List sv. apoštola Pavla Kolosanům	1 Sol – 1. list sv. apoštola Pavla Soluňanům
1 Tim – 1. list sv. apoštola Pavla Timoteovi	2 Sol – 2. list sv. apoštola Pavla Soluňanům
2 Tim – 2. list sv. apoštola Pavla Timoteovi	Tit – List sv. apoštola Pavla Titovi
Žid – List Židům	Jak – List sv. apoštola Jakuba
1 Petr – 1. list sv. apoštola Petra	1 Jan – 1. list sv. apoštola Jana
2 Petr – 2. list sv. apoštola Petra	2 Jan – 2. list sv. apoštola Jana
Jud – List sv. apoštola Judy	3 Jan – 3. list svatého apoštola Jana
Zj – Kniha Zjevení sv. apoštola Jana	

1 PRVNÍ KAPITOLA ÚVOD

1.1 CÍL PRÁCE A OTÁZKY Z NĚHO VYPLÝVAJÍCÍ

Zdraví je dar, stav rovnováhy mezi příjmem a výdejem energie, naše nejvzácnější vlastnost. Jeho hodnotu nelze materiálně vyjádřit. Přestože není nejvyšší hodnotou, přesahuje všechny poklady světa. Nemoc tělesná či psychická zasahuje vždy celého člověka.¹ Má vliv na subjektivní prožívání života a ovlivňuje vztahy k sobě samému, k Bohu a k lidem kolem sebe.

Dle Světové zdravotnické organizace (WHO) je zdraví definováno jako stav kompletní fyzické, mentální a sociální pohody, který nesestává jen z absence nemoci nebo vady. Zdraví je stavem pohody, sil, funkčnosti a celistvosti. Individuální zdraví jedince je založeno na pevném společenství, tedy na zdravé rodině, komunitě a společnosti ve zdravém světě na základě plodných láskyplných vztahů. Dle této definice v daném okamžiku až 95 % z nás cosi chybí. Ať jsme kdokoli a zastáváme jakékoli funkce, i když zrovna právě netrpíme nějakou zákeřnou chorobou či úrazem, pokud v daném okamžiku nejsme pevně zakotveni v Bohu, jednoznačně potřebujeme obnovu fyzických sil nebo psychické pohody v podobě naslouchání, pochopení či povzbuzení ve víře.² Někdy dokonce můžeme mít naopak potřebu povzbudit a potěšit druhého člověka. Potřebujeme druhého člověka, potřebujeme vzájemné sdílení, zpětnou vazbu. Sdílením vyprazdňujeme sebe a naplňujeme druhé.³

Proto bych ráda ve své práci objasnila přínos pojetí uzdravení člověka po všech stránkách jakožto komplexního celku bytí v jeho založení.⁴ Chci v souladu s učením Ježíše Krista vyzdvihnout důležitost uzdravení nejen pro obrácení, nasměrování k dobru a záchranu duše člověka pro život věčný, ale i pro možnost prožívání Božího království již zde na zemi a s tím souvisejícím významem v uzdravení nejen duševního a duchovního stavu.

¹ Srov. 1 Kor 12,26: „Trpí-li jeden úd, trpí spolu s ním všechny. A dochází-li slávy jeden úd, všechny se radují spolu s ním.“

² Srov. 1 Petr 5,8–9.

³ „Neboť jsem hladověl, a dali jste mi jíst, žíznul jsem, a dali jste mi pít, byl jsem na cestách, a ujali jste se mě, byl jsem nahý, a oblékli jste mě, byl jsem nemocen, a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení, a přišli jste za mnou,“ Mt 25,35–36.

⁴ Záchrana člověka s dovršením jeho tělesnosti. 2 Mak 7,9.

Cílem mé bakalářské práce je kritické sledování postupu, významu i účelu uzdravování člověka ve vybraných exegezích.

Lidové přísloví říká, že nemoc je poloviční smrt. „Křesťanská asketika se staví k nemocem podobně jako ke smrti. Jsou trest za hřích. Ale ve spojení s utrpením Kristovým se stávají očistou a obrozující silou životní. Pohané, zvláště kultivovaní se utrpení zásadně vyhýbají. Cíl života je štěstí. Stará východní náboženství se nesnaží příliš o vysvětlení problému bolesti. Starý zákon naopak ukazuje příčinu všech nesnází. Je to věrnost vůči Bohu a jeho zákonu. Bůh jakoby tímto způsobem probouzel svědomí lidu, aby se obrátil a volal o smilování.“⁵

Pokud srovnávám tehdejší situace, podmínky způsobu života člověka a jeho jednání tehdy a v současné době, navzdory dnešnímu vědeckotechnickému pokroku, musím při pečlivém rozboru konstatovat, že se dnešní doba velice podobá modlářské době, ve které prorok Eliáš přichází uzdravovat. V postupném rozboru řešení jednotlivých úkonů při uzdravování se zaměřuji na vyzdvižení významu zdraví i jeho přínosu pro dnešního člověka. Ten totiž zoufale potřebuje uzdravit, pozitivně naladit, aby i v době nejhlubší všeobecné permanentní krize směřoval k vyšším hodnotám, neboť si při svém vývoji uchoval do dnešních dnů původní postoj k životu i všechny neřesti tehdejší doby, ba mnohé špatné rysy ještě prohloubil. Abych ukázala cestu záchrany člověka, budu se zabývat postupem uzdravování v jednotlivých modelových situacích, sledovat provázanost povolání ke službě Bohu i člověku a působení Boží lásky v jednotlivých aktech uzdravování. Uzdravení jsou totiž mocná znamení spásy.⁶

1.2 PROČ JSEM SI ZVOLILA TOTO TÉMA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE?

Člověk se honí za uspokojováním potřeb, strádá psychicky i fyzicky, je zasažen těžkými událostmi, nemocemi a cítí se sám. Obzvláště trpí opuštěné a osamocené ženy, matky. Ženě, která prožila těžkou zraňující událost, se často vracejí vzpomínky na ni. Trpí silnou úzkostí, nepříjemnými tělesným

⁵ ŠPIDLÍK Tomáš: *Prameny světla*, Velehrad: Refugium, 1995, 97.

⁶ Mk 9,4; Mt 17,3; Lk 1,11; Sk 2,3; 7,2.26.30; 9,17.31; 16,9; 26,16; 1 Tim 3,16; Žid 9,28.

i duševními příznaky. Necítí radost a potěšení. Bojí se takřka všeho. Je čím dál více ustrašenější. Někdy naopak cítí velké podráždění, často vybuchne vztekem i záští. Jak trpí nevyrovnaností a labilitou! Ve většině případů, kdy se žena ocitne v osamocení, trpí posttraumatickou stresovou poruchou. V noci se probouzí v děsivých snech a znovu prožívá události v podobě útržků, tzv. „záblesků.“ Žena se vyhýbá, ba doslova utíká před myšlenkami nebo pocity spojenými s traumatem. Prožívá odcizení, ztrácí zájem o důležité činnosti, nevzpomíná některých životních událostí, obzvláště některých důležitých aspektů traumatu. Nabývá dojmu, že budoucnost nemá smysl. Stále se prohlubující podrážděnost, nesoustředěnost, výbuchy hněvu a nadměrná ostražitost ji téměř nenechají usnout.⁷ Dnešní žena takto postižená zpravidla trpí silnou nespavostí, mnohdy má silné tendence k nadměrné konzumaci alkoholu a v poslední době i k zneužívání drog. Některé ženy si stěžují, že týden i více nezamhouřily oka. Silná úzkost, děsivé sny, bušení srdce, při kterých se probouzí celá zpocená, jsou příčinou neustálého napětí, při kterém propadá panice, když se s nepřiměřenou naléhavostí vracejí traumatické vzpomínky na děsivou událost a vyvolávají silnou úzkost a děs. U dětí se objevují ve snech zrůdy, které je ohrožují, například útočící vlci. Silná otupělost, vyčerpání, únava, bezmoc, deprese, pocity viny a sebeobviňování, že muž zemřel, že žena přežila, že mu nepomohla. Žena po rozvodu manželství na tom také nebývá o mnoho lépe. Mnohdy dochází ke stejným symptomům.

U mnoha lidí, kteří trpí „Posttraumatickou stresovou poruchou“ se rozvine deprese. Deprese je prožívána jako intenzivní, dlouhodobě neměnný pocit smutku, ztráty radosti, výrazné snížení výkonnosti se sebevražednými myšlenkami. Pro trvalý pocit úzkosti a citového napětí se člověk hůře ovládá. Úzkost a beznaděj vede dále ke strnulosti, podrážděnosti a pronikavým pesimismem zaměřeným do budoucnosti. Chronický únavový syndrom zesiluje depresivní stavy, komplikuje léčbu zánětů, přichází problém s nespavostí a nemožností usnout po dlouhou řadu dní. Prodlužuje nástup rekonvalescence i u jinak banálních infekcí. Nehojí se kožní edémy, vyvolává obzvláště bolestivé stavy kloubů i kostí a celého tělesného aparátu. Stále zvýšená teplota

⁷ Srov. PRÁŠKO Ján: *Úzkostné vzpomínky*. Vnucují se vám úzkostné vzpomínky na děsivou událost příručka pro nemocné trpící posttraumatickou stresovou poruchou, Praha: Matisk, ²1998, 5–10.

a neustálá bolest mízních uzlin obzvláště na krku nutí k větší potřebě zahalování a obvazování. Bolesti páteře i končetin nutí k používání holí. Mnozí pacienti se stávají plně invalidními, odkázáni na cizí pomoc. Přichází smrtelná únava, která vede k selhávání životních funkcí člověka.

Jedinci, kteří trpí posttraumatickým syndromem jsou nejistí, zmítaní neustálými pochybnostmi a nedůvěrou. Setkání s přátelským člověkem je pak pro ně jako oáza na poušti. Být ve společenství s Bohem, mít možnost své pocity, přání a touhy reflektovat s druhým člověkem, s „člověkem komunikace a stále větší lásky,“⁸ je přáním nejen osamělé ženy, ale každého živého tvora.

Už před mnoha lety, dříve než jsem se rozhodla pro studium teologie, jsem si uvědomila, jak důležité je apoštolovat.⁹ Tolik je nejen pro mne, ale pro všechny lidi životně důležité v sobě a v bližních pěstovat lásku, přát pokoj i dobro všem lidem. Tedy i lidem, kteří nám třeba i moc ublížili a které jsme nějak zranili my. Ano, je životně důležité, abychom se snažili zlo do sebe nepouštět a nešířit je dál. Nerozčilovat se zbytečně a neosočovat druhé, ale ani sebe nevinít za věci, které řešit sami nemůžeme, je nadlidský úkol, kterého člověk sám není schopen, neboť i naše podvědomí se nám snaží nastavit negativní věci.¹⁰ Člověk je ovládán zákonem hříchu a smrti, sám totiž není nikdo, není schopen života, žádného vývoje.¹¹ Potřebuje druhého, potřebuje společenství, dobré vedení, důvěrné přátelství s upřímnými vztahy, které jsou naplněny láskou. Tyto potřeby krásně vystihuje latinské slovo *communio*.¹² „Nemc a s ní spojené utrpení jsou nesnadnou otázkou pro lidi všech dob. Odpovědi na ni

⁸ RUPNIK Marko Ivan: *Uvedení do duchovního života*, Olomouc: Centrum Aletti, Velehrad, 2003, 31.

⁹ Srov. Mt 10,1. (*apoštolátem se rozumí podílet se na šíření evangelia příkladným životem ve víře)

¹⁰ Srov. MÜLLER Gerhard Ludwig: *Dogmatika pro studium i pastorači*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 108–131.

¹¹ Srov. Řím 11,32.

¹² Srov. BALTHASAR Hans Urs von: *Communio - Ein Programm: Internationale katholische Zeitschrift. Roma: Refugium Velehrad, 1972, 4 ff.;* „Das Prinzip, das unseren Gedanken an den letzten Menschen, unsern Dialog mit dem nächsten und übernächsten begründet und untergreift, ist die von Gott gestiftete, nicht nur von fern verheissene, nicht nur angebotene, sondern real der Menschheit als ganzer geschenkte Communio. Innerhalb ihres Raumes reden und schweigen wir, sind zu-oder abgewendet, stimmen überein oder setzen uns voneinander ab.“

závisí na představách o světě, ve kterém žijí, a o silách, se kterými v něm bojují.¹³ Zázračná uzdravení jsou znamením přicházejícího Božího království, ukazují na Ježíšovu moc a jeho zmrtvýchvstání (Sk 3,1-3; 8,7; 9,32nn; 14,8nn; 28,8n).¹⁴

Jsem přesvědčena, že život bez Boha je záležitostí, která nás nedokáže trvale uspokojit. Pomine jako všechno, co není naše. Utrpení a smrt jsou pak jedinou jistotou, kterou život bez Boha nabízí. V nemoci se projeví moc smrti nad člověkem.¹⁵ Každý člověk se na své životní cestě může ocitnout v roli ochrnutého z Marka; ze své svízelné situace se sám nedokáže vymanit. Potřebuje mít někoho dalšího, nezištnou pomoc třeba jen v podobě rozhovoru a naslouchání. Náš čas a zájem je tím nejcennějším, co druhému můžeme nabídnout. Ano, pouhým rozhovorem, několika slovy můžeme trpícího rozptýlit a povzbudit, aby se mu vrátila chuť do života. Možná odvrátíme i myšlenku plánované sebevraždy či jiného hrozného činu, kterou v daném jedinci vyvolala prázdnota, beznaděj a pesimismus. Šanci na spásu mají přece všichni. „Láskou můžeme někoho postavit na nohy, dodat mu pocit vlastní důležitosti a síly.“¹⁶ V křesťanském pojetí je nemocný znamením a obrazem přítomnosti Ježíše Krista a pomoc, která zázračně přichází, je znamením Božího milosrdenství. Z konzumního života, spěchu, neuspořádanosti, nevázanosti a z honby za penězi vzniká většina neduhů.¹⁷ Nemoci vznikají z různých důvodů, mnohé

¹³ LÉON–DUFOUR Xavier a kol.: *Slovník biblické teologie*, Praha: Academia, ²2003, 267.

¹⁴ Srov. RATZINGER Joseph: *Hledět na probodeného*. Pokus o spirituální kristologii, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1996, 56–62.

¹⁵ „S utrpením a se smrtí jsou naopak spojeny ty největší myslitelné nejistoty a tápání. Většina lidí se dokáže jen těžko vyrovnat s tím, že jejich život je pomíjivý a že jednou zemřou. Jistota tedy vyvolává nejistotu,“ PERA Heinrich / WEINERT Bernd: *Nemocným nablízku*. Jak pomáhat v těžkých chvílích, Praha: přeložil Patrik Munzar, nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o., 1996, z předmluvy obalu knihy.

¹⁶ ROTTER Hans: *Osoba a etika*, Brno: Studium pro centrum demokracie, 1999, 72–76.

¹⁷ „Láska je pravou silou proti chaosu. Dnes hmatatelně zažíváme moc chaosu, zažíváme, jak se uprostřed pokrokové společnosti, která se tváří, že všechno ví a všechno může, vynořují mocnosti chaosu právě proti tomu, co nazývá svým pokrokem. Zažíváme, jak národ uprostřed blahobytu, technických možností vědeckého ovládnutí světa je zevnitř rozkládán, jak může být stvoření ohroženo mocnostmi chaosu, jež číhají na dně lidského srdce. Zakoušíme, že peníze a technika, že organizační možnosti samy o sobě nejsou schopny zapudit chaos.“ RATZINGER Jo: *Hledět na probodeného*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1996, 82–83.

jsou ale duchovního původu.¹⁸

„Církev není společenství těch, kdo „nepotřebují lékaře,“¹⁹ ale společenství obrácených hříšníků, kteří žijí z milosti odpuštění a sami ji dále předávají. V poznání duchovního života jsme stále nedospělí.²⁰ Odpuštění nemá v sobě nic magického.²¹ Není fikcí zapomínání, neuvědomování si, ale je to zcela reálný proces změny. Odnímání viny skutečně něco odstraňuje; příchod odpuštění se v nás projevuje pokáním. Člověk je slabá bytost, která si svoji víru s sebou nosí v nádobě hliněné.²² Bůh je mocný a silný, nic pro něho není nemožné.²³ Žhne láskou k člověku, žehná mu. Miluje nás nezištnou, přesahující láskou.²⁴ V soužení a trápení je s námi, na tom samém místě. Přeje si, aby se všichni lidé zachránili a došli poznání pravdy.²⁵ Současně jen On nám dokáže nejlépe porozumět v našich bolestech, neboť on sám prožil všechny bolesti, strasti a utrpení. Proto se na něho můžeme obrátit v každém soužení. Ježíšova etika lásky je etikou lásky ke všem. „Jediná sklenice vody, skutek lásky prokázáný tomu, kdo je v nouzi nebo na okraji společnosti, spojený s pravdivým vnitřním postojem, jsou branou ke společenství s Bohem, k Božímu království.“²⁶ Aby Duch svatý ukázal sílu milosti, dává některým lidem zvláštní charisma, aby dokázali uzdravovat.²⁷ Radikální uzdravení se dějí

¹⁸ Srov. 1 Kor 11,28–30.

¹⁹ RATZINGER Joseph: *Církev jako společenství*, Praha: Zvon, 1994, 100–101; „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní. Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky,“ Mk 2,17.

²⁰ Srov. 1 Kor 3,1nn.

²¹ Srov. Existuje přísný zákaz modloslužby a magických úkonů: „Což není Boha v Izraeli, že se jdete dotazovat Baal-zebuba?,“ 2 Král 1,1–17.

²² Srov. 2 Kor 4,7.

²³ Srov. Žl 24,8–10; Lk 1,37.

²⁴ „I kdybych měl veškeré útěchy světa a mohl požívat všech rozkoší, je jisté, že by to nemohlo dlouho trvat. Proto nikdy, má duše, nebudeš moci najít plné potěšení a dokonalé uspokojení, kromě u Boha, těšitele chudých a ochránce ponížených. Žádným pozemským dobrem se nemůžeš nasytit, neboť nejsi stvořena k jejich požívání.“ KEMPENSKÝ Tomáš: *Následování Krista*, Zlín: Grafia, 1991, 121.

²⁵ Srov. 1 Tim 2,4.

²⁶ RYŠKOVÁ Mireia: *Doba Ježíše Nazaretského*, Praha: nakladatelství Karolinum, 2008, 216.

²⁷ Srov. 5 KKC č. 1508.

ve jménu Ježíše Krista. Jeho uzdravení byla znamením příchodu Božího království, vítězstvím nad hříchem i nad smrtí a díky jeho velikonoční oběti, kdy vzal na sebe celou tíži zla, mohou nám být hříchy odpuštěny. Naše těžkosti, utrpení a strádání tak dostávají nový smysl, mohou nás připodobnit Kristu a spojit s jeho vykupitelským posláním.²⁸

²⁸ Srov. 5 KKC č. 1505.

2 DRUHÁ KAPITOLA REPREZENTATIVNÍ VÝČET I ROZBOR MÍST VE STARÉM A NOVÉM ZÁKONĚ, KTERÁ POJEDNÁVAJÍ O UZDRAVOVÁNÍ

Ve Starém zákoně najdeme na 80 míst, kde je zmíněno uzdravování, v Novém zákoně je jich na 160. Tedy obrovské množství. Ve Starém zákoně se jedná převážně o uzdravení tělesná, v Novém zákoně se dějí jak uzdravení tělesná, tak duchovní. Stěžejní úlohu má v Novém zákoně osvobození člověka od démonů.

2.1 MÍSTA STARÉHO ZÁKONA, KTERÁ POJEDNÁVAJÍ O UZDRAVOVÁNÍ

První uzdravení, které zmiňuje Starý zákon knih kanonických, se děje na základě Abrahámovy přímlyvy v rodině pelištejského Abimelecha (Gn 20,17). Bůh uzdravil Abimelecha, jeho manželku i další ženy, aby mohly rodit děti. Znovu otevřel jejich lůna, která byla zavřena kvůli Abrahámově manželce Sáře. Za uzdravující proces považují celé vedení člověka v dějinách, záchranu Izraele jako vyvoleného národa, iniciaci Hospodina Ex 14. „Lidé nejprve poznali Boha jako svého zachránce. Tehdy je vzdor moci vládnoucích faraónů vyvedl z egyptského otroctví. K tomuto zázračnému skutku se lid Izraele nikdy nepřestal vracet. Také časově nejstarší písemná památka bible – Debořina píseň (Sd 5.kap.) opěvuje Hospodina právě jako Vysvoboditele. Velebí jej za vítězství nad Kennanci, kteří lid Boží krutě utiskovali. Tento hymnus chvály pochází přibližně z období kolem r. 1130 př. Kr.“²⁹ V Ex 15,22–26 se Bůh v souvislosti s uzdravením vod zjevuje lidu jako lékař. Voda byla hořká, nedala se pít. Mojžíš úpěl k Hospodinu, který dal dřevo, které vodu očistilo. Lidu se dostalo zaslíbení, že pokud budou poslouchat a dbát přikázání, Hospodin je nestihne žádnou nemocí. Lv 14,3nn pojednává o očišťování malomocného, v Nm 5 jde o očištění od hříchů, tábora, nevěrné ženy, žárlivosti manžela. Nm 8 pojednává o rozsvěcování svícnu, očištění Levitů, Nm 12,10–15 je o uzdravení malomocné ženy Mirjam a očištná voda je v Nm 19. V Dt 32,39 nám Hospodin dává najevo, že on je jediným Bohem, který dává sílu a uzdravení. „Kam půjdeš, půjdu,“ odpověděla Rút své tchyni Noemi v Rt 1,16–18. Neopustila ji a vdovu i sebe tím uchránila odklonu od víry a vzájemně se tak zachránily před bídnou smrtí.

²⁹ KUBÍKOVÁ Jiřina: *Dveře království*, Praha: vydal Blahoslav v Ústředním církevním nakladatelství, 1988, 123.

Rt 2,10–23 představuje nečekanou laskavost a v Rt 4,2–16 Boáz přijímá Moábku Rút za svou manželku, uzdravuje ji tak a získává ji pro Hospodina. V 1 Sam 1,17–2,26 Hospodin uzdravuje, sklání se nad ubohou, dává neplodné Haně vyprošené dítě. Hana dodrží svůj slib. Ještě malého chlapečka odkojí a přináší ho s manželem Elkánem k Elímu, aby sloužil Hospodinu. Hana se modlí a raduje se v Hospodinu. V 1 Sam 10,1 Samuel proměňuje srdce Saula. V 1 Král 17,1–16 Eliáš zachraňuje ubohou ženu a v 1 Král 17,17–24 zázračně křísí syna té vdovy. Ve 2 Král 4,1–7 je zachráněna vdova a její rodina. Za prodané džbánky oleje utrhá peníze na živobytí. 2 Král 4,18–32 vypráví o uzdravení syna Šúnemitky. Zázračné nasycení chleby, uzdravení pokrmu je v 2 Král 4,38–43. Ve 2 Král 5,1–14 se děje uzdravení syrského Naamana, vzpurného bohatýra. Uzdravení tohoto malomocného ukazuje, jak dokáže uzdravit i zdánlivě velmi jednoduchá rada. Ve 2 Král 20,1–7 Izaiáš uzdravuje Chizkiáše. Fíky uzdraví jeho vřed. 2 Kron 30,20 se též zmiňuje, že Hospodin uzdravil lid a Chizkiáše. Jobovo uzdravení od satana skrze Hospodina představuje Job 1. Job 5,10 slibuje zemi déšť, polím vláhu. Příslib vyléčení je v Iz 19,22; 57,18–19. Iz 40 říká „Neboj se,“ představuje duchovní podporu. V Iz 40,29 On dává sílu znaveným. Modly nejsou nic, přestaňte svou při, říká se v Iz 41,21. Iz 42 představuje Hospodinovu ochranu a podporu. Hospodin je ten, který vyučuje, otevírá oči a osvobozuje od závislostí. Modly se hroučí pod silou Hospodinovy lásky v Iz 46, v Iz 51,11nn Hospodin vystupuje jako utěšitel, povzbuzuje ženu v Iz 54. Bůh slibuje vyléčení odpadlým od víry v Jer 3,22. Výzva k uzdravení od zla a k odpuštění je zřejmá v Jer 4,14. Jer 10 pojednává o uzdravení od pohanských zvyklostí, model.³⁰ Jer 17,14 je prosbou o uzdravení, Jer 33,6 je odpovědí a příslibem Hospodina, který uzdravení slibuje. V Oz 5,13–15 se dozvídáme, že Bůh uzdraví, když vyznáme svou vinu a budeme jej hledat a Oz 14,4–10 je pak příslibem uzdravení odvrácených. V Jl 2,12–14 najdeme sdělení, že Bůh přijme každého člověka, pokud se k němu obrátí celým svým srdcem. Jl 2,18nn ukazuje, že Bůh uzdraví neduhy pokrmem, zbaví člověka všech škůdců, nastolí řád a pořádek. V Am 9,11nn Bůh slibuje obnovu církve, do níž přivede své vyvolené ze všech národů a obnoví tím tvář země. Celá kniha Jon pojednává o uzdravení člověka od všech

³⁰ *Bible*. Překlad 21. století, Praha: Vydal Biblion, o. s. za podpory Nadačního fondu NBK, Praha, 2009.

spoutaností a snaží se naznačit, že se člověk před Hospodinem nemůže nikam ukrýt ani utéci. Tak již v Jon 1 uzdravuje nejen neposlušného, ale celé jeho okolí obrací v důvěře a báni k sobě. V Jon 2,1–10 Hospodin zachraňuje Jonáše od smrti a zbavuje ho všech útrap a vězení, které zakouší. Obyvatele Ninive Bůh zachraňuje v Jon 3,10, neboť přestali sloužit zlu. Hospodin vyučuje milosrdenstvím, uzdravuje Jonášovu zlobu v Jon 4. Bůh slibuje očistu lidu od model v Mich 5,6–15, své věrné zachraňuje v Abk 3. Slova útěchy Hospodina, Boha zachránce jsou slyšet v Sof 3,17–20. Za 13,1 říká, že Hospodin očistí svůj lid, obmyje jej od hříchů, nečistoty, modloslužby a lži. V Mal 3,6–12 Bůh napomíná k poslušnosti, kajícímu lidu slibuje požehnání.

Z knih deuterokanonických v Tob 8,1–9 Tobíáš uzdravuje Sárú, v Tob 11nn uzdravuje zrak svému otci Tobitovi. Důraz na přísné dodržování zákonů přináší Jdt 9;12;16. Hospodin očišťuje vdovu Judit, neboť se k němu utíká v modlitbě. Takto bych mohla postupovat, vybírat místa další. Není však v možnostech bakalářské práce, abych se věnovala uzdravením detailně. Nemoc a utrpení vždy patřily k nejdůležitějším situacím, kdy se člověk stává bezmocný, zakouší svoji omezenost s vidinou smrti. Nemoc někdy vede k úzkosti, zoufalství, vzpouře proti Bohu, i uzavření se do sebe. Může ale pomoci rozlišit věci podstatné, životně důležité. Člověk nenávidí svého bližního, drží hněv ve svém srdci, netouží druhému odpustit, ale za své uzdravení prosí. Tuto tendenci nám potvrzují např. žalmy Žl 6,3–5; 9,4–7; 9,11–15; 10,14–18; 17,13–15; 20; 30,3; 41,5; 60,4; 103,3; 107; 147,3. Protože nemocný člověk přemýšlí o smyslu života nejen člověka, ale veškerého tvorstva jako takového, volá Boha a prosí o pomoc, i jemu napomáhá tento stav ke zralosti.³¹ Žalmy Žl 6,3; Žl 32,5–11; Žl 38,4–9; Žl 39,9–14; nepopisují konkrétní události z historického hlediska, nýbrž z pojetí vztahového, a tak se dozvídáme, jak člověk Starého zákona truchlí a prožívá nemoc před Bohem, prosí o uzdravení.³² Člověk přiznává hřích, nezakrývá nepravost, vyznává se z nevěry a Hospodin spěchá pomoci. Zázračně uzdravuje

³¹ Srov. KKC – *Katechismus katolické církve*, Praha: Zvon, překlad Josef Koláček, 1995, 381–382.

³² „Pro tvůj hrozný hněv už není na mém těle zdravé místo, pro můj hřích pokoje nemá jediná kost ve mně. Nad hlavu mi přerostly mé nepravosti, jako těžké břemeno mě tíží. Páchnou, hnisají mé rány... nezbylo nic zdravého v mém těle...křičím a mé srdce sténá,“ Žl 38,4–9.

a nemoc se tak stává cestou obrácení. Celý Žl 30 je krásným poděkováním uzdraveného, je modlitbou vděčnosti za uzdravení a vyjádřením důvěry i lásky.

2.2 MÍSTA NOVÉHO ZÁKONA, KTERÁ POJEDNÁVÁJÍ O UZDRAVOVÁNÍ

Mt 4,23-24 oznamuje, že Ježíš chodil, kázal a uzdravoval každou nemoc a každou chorobu. Mt 8,1-4 je uzdravením malomocného, v Mt 8,7 Ježíš říká, že přijde a uzdraví a v Mt 8,5-10 uzdravuje služebníka setníkova, v Mt 8,14-17 uzdravuje tchyni Petrovu a jiné nemocné. V Mt 8,28-34 uzdravuje dva posedlé, v Mt 9,1-8 uzdravuje ochrnutého, v Mt 9,9-13 (Mk 2,13-17; Lk 5,27-32) se z celníka Matouše stává učedník Páně. Uzdravení nemocné ženy a vzkříšení dcery Jairovy Mt 9,18-26 nese shodné prvky jako uzdravení dítěte v 1 Král 17,1-24, kterému se věnuji ve své exegezi. Mt 9,27-31 je uzdravením dvou slepců, Mt 9,32-34 uzdravením němého. Ježíš uzdravoval každou nemoc a chorobu, všechny nemocné, kteří k němu přišli s prosbou a toužili být vysvobozeni ze zlé moci, obcházel vesnice (Mt 9,35; Mt 14,35-36; Sk 10,38), v Mt 10,1 dává dvanácti učedníkům moc nad nečistými duchy a povolává je, aby měli moc uzdravovat. Ježíš volá k sobě sklíčené lidstvo, aby našlo pokoj pro svou duši v Mt 11,28-30. V sobotu v Mt 12,9-14 Ježíš uzdravuje člověka s uschlou rukou. Mt 13,4-9 o rozsévači považují za jedno z mnoha uzdravování skrze podobenství. Patří k nim např. podobenství o plevelu mezi pšenící, o hořčičném zrnku, o kvasu, o skrytém pokladu, o drahocenné perle, o síti vržené do moře, o dvou synech, o desíti pannách, o hřivnách, o ztracené ovci i návrat marnotratného syna.³³

Mt 14,14; 14,35-36 zachycuje uzdravení nemocných, uzdravení posedlé dcery kananejské ženy je v Mt 15,21-28, Mt 15,29-31 je uzdravování u Galilejského moře. Mt 17,1-9 Proměnění na hoře je pro mě setkáním s Bohem, Zjevením, které se navíc odehrává v intimním prostředí, které je zde znázorňováno oblakem zastínění. Okamžik, kdy náhle všichni kromě Ježíše usnou, vnímám jako varování pro křesťany, kteří již zažili obrácení, aby vytrvali ve víře a neodpadli v důsledku sladkého pocitu hmotné zajištěnosti. Démonické síly, které zaplavují celou zemi, vložily na Ježíšovy učedníky tak

³³ Srov. *Knihy života pro každého*. Text Nového zákona. Ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, Editorial Vida, 1991, 33-34.

velké břemeno, že navzdory vypětí všech sil Petra, Jana a Jakuba, všichni upadli do hlubokého spánku. Je varováním i předpovědí, že se někteří, kteří uzavřeli smlouvu s Bohem, od svého slibu odvrátí. Mnoho křesťanů upadne do duchovního spánku. Vše proběhne bez povšimnutí, takže dotyční nic nepoznají. „Jsem bohatý, zbohatl jsem a nic nepotřebuji.“³⁴ Uspějí jen ti, kteří se osvobodí od démonů a přestanou sloužit dvěma pánům. Bůh dává najevo, že on je „Pánem všeho tvorstva.“ Obrovská důvěra pro život ve společenství, naslouchání Božímu slovu, přijetí svého údělu a povolání ke službě je tím, co mě zaujalo. Uzdravení náměsíčníka Mt 17,14–21 vypráví, jak Ježíš dokáže zkrotit zlého ducha, který sužuje posedlého chlapce. V Mt 19,2 Ježíš uzdravuje zástupy. Mt 20,29–34 (Mk 10,46–52; Lk 18,35–43; Mt 9,27–31) u cesty uzdravuje dva slepce (na různých místech), kterým otevírá oči. Dotkne se jich, oni prohlédnou a jdou za ním.³⁵ Chromé a slepé v chrámě uzdravuje v Mt 21,14. Mt 21–22 je ujištěním, že pokud věříme, dostaneme vše, oč budeme v modlitbě prosit a Mt 24,13 říká, že pokud vytrváme až do konce, budeme spaseni. V Mk 1,30–33 uzdravuje Šimonovu tchýni z horečky a následně všechny nemocné a posedlé.

Moc nad zlými duchy je vyjádřena v Mk 1,34. Pro dnešní dobu má stěžejní význam právě především uzdravení duševního stavu člověka, neboť mnohé nemoci lékaři vyléčí nebo medikamentózně potlačí jejich nežádoucí razanci. Současně či v jiných případech zasažená ložiska odstraní operativně. Bolesti utiší. Pokud se však změní z nějaké příčiny tělo pacienta a omezí se tak možnost volného pohybu, daleko bolestněji člověka sužuje jeho duševní stav, který má mnohdy rozhodující význam v procesu uzdravování i následné rekonvalescence a v neposlední řadě hraje významnou roli při záchraně člověka pro život věčný. Stále je poměrně častá kombinace duševní choroby a posedlosti. Nové a nové choroby, které se dříve nevyskytovaly, dnes trápí především mladou generaci.

Text Mk 1,40–41, kdy malomocný na kolenou říká „Chceš-li, můžeš mě očistit,“ je velice výmluvný. Jde o člověka, který se chce své nemoci zbavit a věří, že ho Ježíš může uzdravit. Věta, kterou malomocný před Ježíšem

³⁴ Zj 3,17.

³⁵ Srov. *Nový zákon*, Praha: Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, ³1970.

vysloví, je vyjádřením víry. Způsob, jakým malomocný svoji víru vyjadřuje, je víra, která si nežadá žádné důkazy. Není to víra podmíněná uzdravením. Není to obchod. Neříká se zde: „Když mě uzdravíš, uvěřím, že máš moc od Boha.“ Je to víra, která si vůbec nic nenárokují. Ani uzdravení. „Pokud chceš, tak mě můžeš uzdravit. Ale uzdravit mě také nemusíš, přestože tu moc máš.“ Malomocný ve své totální bezmoci jedná vlastně podivuhodně věcně. Ví, že sám si pomoci nemůže, že mu nepomůže ani nikdo z lidí, a věří, že Ježíš mu pomoci může. Vydává se jeho moci s naprostou otevřeností, bez ohledu na výsledek. I reakce Ježíše je nová oproti předchozím situacím. Ježíš se slitoval. A řekl mu: *“Chci tě uzdravit.”* Dochází k jinému pohybu než v předchozích případech uzdravení v Markově evangeliu. Není to Ježíš, který přichází a uzdravuje, ale je to malomocný, který přichází k Ježíši, protože je přesvědčen, že, bude-li ho Ježíš chtít uzdravit, zachrání ho. Důvěře vychází Ježíš vstříc a rozhodne se pomoci. Tyto modelové příběhy chtějí vždy na něco upozornit, někam člověka posunout, někam jej dovést. Příběh o uzdravení malomocného je názorná metafora odpuštění. Malomocenství jako metafora hříchu. Hřích je odvrácení se od Boha, je odmítnutím změny v myšlení a jednání. Je snahou prosazovat se na úkor jiných. Takový stav člověka nějak rozkládá, znetvořuje jako malomocenství. Onemocnění hříchem je podobně jako malomocenství většinou také nakažlivé, napadá zdravé tkáně a mění je v hnilobu. Uzdravení ženy, která 12 let krvácela. Mk 5,35–43 představuje uzdravení Jairovy dcery. V Mk 6,5 uzdravuje jen několik nemocných, protože tam, kde není důvěra, nemůže Ježíš činit zázraky. Na uzdravujících činech Pána Ježíše, na jeho slovech, znameních, zázracích, gestech, postojích a moudrosti staví křesťanská společenství do dnešních dnů. O vymítání zlých duchů, a o potírání nemocných olejem pojednává Mk 6,13. Na choré vzkládají ruce a prosí za uzdravení (Mk 16,17–18).

V Lk 4,18–19 Ježíš přináší radostnou zvěst, zajatce propouští na svobodu, chudým přinesl radostnou zvěst, slepým navrátil zrak a vyhlašuje léto milosti Hospodina. Lk 4,23 je výzvou k uzdravování v rodné zemi. Boží moc byla s ním, Lk 5,17–26 je o uzdravení ochrnutého. Lk 5,27–32 považují za uzdravení celníka. V Lk 6,18 se uzdravili všichni, kdo přišli, aby jej slyšeli, i ti, kteří byli souženi zlými duchy. V hodinu uzdravil mnohé nemocné

z nemocí i od zlých duchů, slepým daroval zrak v Lk 7,21. Lk 8,2–3 je uzdravením Marie Magdalské a dalších žen. Vyslání dvanácti apoštolů, kteří přinášeli radostnou zvěst a uzdravovali je v Lk 9,1–6. Ježíš hovořil o Božím království a uzdravoval všechny, kteří to potřebovali. Lk 9,42–43 je uzdravením chlapce, kterého Ježíš vyléčil a pohrozil zlému démonu. Lk 10,9 hlásá blízkost Božího království a uzdravuje. Následují uzdravení skrze podobenství: Lk 13,6–9 o neplodném fíkovníku; o hořčičném zrně Lk 13,18–19 či o kvasu Lk 13,20–21. Uzdravení shrbené ženy v sobotu Lk 13,10–13. V Lk 13,32 vyslovuje kromě ujištění o uzdravování i věštbu svého osudu. Lk 17,15 je uzdravením Samařana. Za uzdravující považují Lk 19,1–10 o obrácení Zachea. Ježíš v Lukášově evangeliu vystupuje jako zachránce hříšníka, prospěchářského celníka v tomto případě, v jiných jako zachránce chudých, nemocných. Ženy zde zaujímají výrazné místo a zejména Ježíšova matka Maria. Zacheus pocítí neskonalou lásku, touží Boha lépe poznat, důvěřuje mu. Touží se přiblížit. Proto nedočkavě běží, aby byl Pánu nejbližší. Přijímá Boží nabídku a stává se Božím člověkem. Už to není ten celník a boháč. Je to nový člověk. Ježíš k němu přichází jako důvěrný přítel a oživuje, co zahynulo. V příběhu Lk 22,51–52 Ježíš uzdravuje utratě pravé ucho veleknězova služebníka. Dotkl se ho a rázem byl ten člověk uzdraven.

Ježíš byl zjeven, aby nás jako Izraelity osvobodil od hříchů (1 Jan 3,5), aby zmařil skutky ďábla (1 Jan 3,8). O židovských svátcích Ježíš v Jan 5,2–9 uzdravuje v Jeruzalémě u Ovčí brány u rybníka Bethesda člověka nemocného již třicet osm let. Je výpovědí, jak zoufale člověk potřebuje oporu, zastání a pomoc, jak je životně důležité slyšet povzbuzující slova. Na otázku, zda chce být uzdraven odpovídá: „Pane, nemám nikoho, kdo by mě donesl do rybníka.“ A hned byl ten člověk uzdraven, na Ježíšův příkaz vzal své lože a chodil. Dostalo se mu sil a smyslu života. Nejen tento příběh, ale např. i Mk 9,25 o uzdravení hluchého a Lk 11,14 uzdravení němého považují za osvobození od démonických sil. Ježíš přišel, aby nás uzdravil, vysvobodil z otroctví, aby plnil vůli Otce, neboť Bůh chce, abychom byli uzdraveni, abychom byli vysvobozeni od nemocí, ale především od ďáblova útlu (Jan 6,38). Proto pomáhal, žehnal a uzdravoval všechny, kteří byli v jeho moci (Sk 10,38), protože kdo je v nemoci utlačován zlým satanem, nemůže se z jeho moci sám

vysvobodit. Potřebuje pomoc druhého člověka a Boží milost. Přišel, abychom měli život (Jan 10,10). Dceru Abraháma, která byla spoutaná 18 let satanem, Ježíš vysvobozuje v sobotu (Lk 13,16). Ježíšovo uzdravování nemocných se nenapodobitelně projevuje u člověka stíženého nemocí po 38 let v Jan 5,5-9 nebo u slepce od narození v Jan 9,1-41.³⁶ U slepce se jasně ukazuje růst víry: Ježíš je pro něj nejprve člověk, pak prorok poslaný od Boha a nakonec „Syn člověka a Pán.“ Ježíš neotevřel pouze jeho vnější oči, ale především oči jeho srdce. Slepce uviděl světlo světa a stal se synem světla.³⁷ Po vyvolení se v rámci modliteb za katechumeny čtou proto v poslední fázi přípravy na křest nejčastěji právě evangelia Jan 9,1–41 o uzdravení slepého od narození a Jan 11,1–45 o vzkříšení Lazara. Příběh o uzdravení Lazara je považován za nejdůležitější a současně nejznámější akt Ježíše Krista.

Za Ježíšem se táhly zástupy lidí, vnímaly znamení, která konal na nemocných. Pokud bychom se zamyšlením četli příběh o zázračném nasycení zástupů, o kterém vypovídají všechna čtyři evangelia, kdy Ježíš neposílá lid do sousedních vesnic, aby si koupili něco k jídlu, ale naopak říká, aby byli zde, zjistíme, jak k nám stále živě promlouvají jeho slova. Bůh nás miluje a vychovává (Žid 12,6). O daru uzdravování pojednává také 1 Kor 12,9. Modlitba jako prostředek k záchraně Jak 5,15–5,16. Jeho ranami jsme byli uzdraveni 1 Petr 2,24–25.

Mezi Ježíšovými uzdravováními a uzdravováními z rukou apoštolů existuje vztah, který se projevuje na základě rozeslání zapojením se do služby, v hlásání radostné zvěsti a snaha o následování Krista, zejména ve Sk 3,1-3; 8,7; 9,32nn; 14,8nn; 28,8n, kde se nám oznamuje příchod Božího království. O uzdravování hovoří dále Sk 4,14; 4,22; 4,29–31; 5,16; 9,34; 10,38; 27,23–44; 28,8-9.

2.3 ZÁZRAKY A UZDRAVOVÁNÍ (POVOLÁNÍ K NEMOCI, POVOLÁNÍ KE SLUŽBĚ)

Zvláštní skupinu nemocí tvoří případy, kdy Bůh uzdravuje nemocného, aby na něm mohl zjevit lidem svoji slávu. Do této skupiny patří všechny příběhy,

³⁶ V Jan 9,1–41 se vyskytují dva symbolické prvky: uzdravení ze slepoty a siloeské vody. „Otevření očí slepých“ bylo už ve Starém zákoně mesiánským znamením (Iz 6,9–10; Iz 35,4). Siloeské vody jsou u Izaiáše opěvovány jako znamení skryté Boží moci (Iz 8,6–7). Ezechielovo podobenství (Ez 47,1–9.12) ukazuje působení křtu v životě.

³⁷ Srov. *Nedělní liturgie* 4. neděle postní – cyklus A. 3. duben 2011, Praha: Arcibiskupství pražské, Pastorační středisko, Thákurova 3, Praha 6, Grantis, spol. s.r.o. Ústí nad Orlicí, 2011.

kterými se zabývám ve svých exegezích. Zázraků, které činí Ježíš, je doloženo asi 34. Jsou plné lásky a soucitu ke každému člověku. V Janově evangeliu jsou Ježíšovy zázraky označovány slovem „znamení.“ Jsou důsledně chápány jako zjevení Ježíšovy slávy.³⁸ Prvním Ježíšovým zázrakem bylo proměnění vody ve víno na svatbě v Káně Galilejské. Autor tohoto evangelia končí událost v Káně těmito slovy: „Tak učinil Ježíš v Káně Galilejské počátek svých znamení a zjevil svou slávu. A jeho učedníci v něho uvěřili“ (Jan 2,11). Na slepém se mají zjevit Boží skutky (Jan 9,2–3). Ježíš říká, že nemoc není k smrti, ale ke slávě Boha (Jan 11,2). Podstatný není sám zázrak, ale zjevení, poselství, které se skrze něj dává člověku. Zázraky jsou ukazatelé na cestě. Nejznámější jsou Mt 14,13–21 První zázračné nasycení, Mt 14,24–34 Ježíš kráčí po hladině Genezaretského jezera, Mt 15,32–39 Druhé zázračné nasycení, Mt 17,1–13 Proměnění Páně na hoře...³⁹ Nejzázračnější uzdravení jsou osobní obrácení, která vrací člověka Bohu a věčnému životu. Avšak tato většinou nejsou registrována ani zaznamenána, takže unikají pozornosti.⁴⁰

Bůh si člověka zamiloval. Stvořil ho ke svému obrazu a přestože je člověk slabý, upadá, je nemocen po těle i na duši a nechá na sobě zlo parazitovat,

³⁸ „Tato znamení budou provázet ty, kteří v něho uvěří...na choré budou vzkládat ruce a uzdraví je.“ Mk 16,17–18.

³⁹ Zázrakem se projevuje Boží přítomnost, která odkazuje k jiným událostem. Má člověka varovat, předvídá budoucnost, uzdravuje, vyvolává a utvrzuje víru člověka. Za zázrak považují každé uzdravení, které činí Ježíš Kristus. Uzdravení nemocného, vzkříšení mrtvého, vyhánění démonů i utišení bouřky na moři. Zázraky se stále dějí, poukazují na Boží království. Církev prohlásila 60 lurdských zázraků za pravé. Další zázraky, které se odehrály tam a na dalších rozličných místech, čekají na prověření. Vlastní tělesné uzdravení však není jediným cílem lurdských zjevení. Podobně na všech jiných místech, kde se Maria zjevuje, je její poslání mnohem významnější. Maria nás vybízí k obrácení, k čistému životu ve víře. Prameny uzdravující vody jsou prostředkem, který nás má k Bohu přivést. Jsou nadpřirozenou manifestací Boží vůle, která tak pomáhá mnoho pochybovačů a nevěřících navracet zpět k víře.

⁴⁰ „Dr Dozous vyšetřoval prvního zázračně uzdraveného. Byl jím Louis Bourriette. Tento muž původně pracoval v lomu jako kameník; jednoho dne však při výbuchu nálože došlo k neštěstí, jeho bratr byl na místě zabit a on sám ztratil zrak na pravé oko a na levé oko viděl stále hůř, takže mu hrozila úplná slepota. Od té doby se živil pouze výpomocnou prací ve stáji u místního povozníka. Jakmile se doslechl o objevení pramene, napadlo ho, že by jeho případnou účinnost mohl sám vyzkoušet. Zavolal tedy šestiletou vnučku, která několikrát doprovázela Bernadettu k jeskyni a požádal ji, aby mu donesla trochu vody do dvora onoho místního povoznictví, kde shodou okolností pracoval s Bernadettiným otcem. Když se vnučka s vodou vrátila, usadil se ve stáji na slámu, vylil vodu, tehdy ještě smíšenou s bahnem, na kapesník, přiložil si tento obkládek na oči a dlouho se modlil. Když pak vyšel ze stáje na sluneční světlo, ohromeně zjistil, že vidí opět docela normálně.“ <http://vasekmacek.sweb.cz/knihy/kniha3.htm> staženo 23.8.2011.

zahrnuje nás Bůh nekonečnou láskou. Posílá nám do cesty v pravou chvíli tu nejučinnější pomoc.⁴¹ Člověk žádá důkazy o Boží existenci, které zažívá v podobě nejrůznějších osobních vztahů, v podobě zjevení, zázraků a zázračných uzdravení. Tím nám Bůh zjevuje svou podstatu, že je pro nás Spasitelem a působí ve stvoření. Jeho vnitřní podstata se ukazuje v jeho lásce (Oz 2,21n; Jer 31,3; 1 Jan 4,8.16).⁴² A jako existuje pro některé z nás povolání k nemoci, pro nás všechny je tu povolání ke službě a k následování Ježíše Krista.⁴³

Bůh činí zázraky, uzdravení, člověku se zjevuje, aby oslovil a přesvědčil svou láskou a moudrostí i nekřesťany, vyznavače jiných kultur, které učiní bratry a sestrami. Dává se nám a je připraven dát vše, za co v upřímné lásce a oddanosti úpěnlivě prosíme. Při ztrátě blízkého člověka, v nemoci a osamění si často zoufáme, potřebujeme posilu. Tu můžeme najít v Písmu. Ale teprve jen na základě hlubokého prožitku Boží blízkosti jsme schopni v existenci Boha uvěřit. Teprve potom ochotně říkáme své ano a zatoužíme jej vpustit do svého srdce. Obzvláště, když jsme na cestě zkoušeni bolestí, nemocí, strádáním, potřebujeme podpořit důvěru v život, víru v uzdravení, naději a lásku.

2.4 DŮLEŽITOST ZJEVENÍ PRO UZDRAVENÍ DUŠE ČLOVĚKA

Zjevení je stálou výzvou člověku, nabádá k novému naslouchání Božímu slovu a přispívá tak k duchovnímu i fyzickému uzdravení. Svým zjevováním „oslovuje neviditelný Bůh ze své veliké lásky lidi jako přátele a stýká se s nimi, vede je a uzdravuje, aby je pozval a přijal do svého společenství.“⁴⁴ „Biblický étos ve Starém zákoně stejně jako v Novém zákoně je založen na přesvědčení víry, že se Bůh zjevuje pro spásu člověka. Zjevuje se postupně v dějinách

⁴¹ Gn 17,2; Ex 6,7; 19,6; Lv 26,12; Dt 4,20;7,6; 14,2; Joz 24,24; Iz 62,12; Jer 2,3; 24,7;30,22; 31,31; Ez 36,28.37; Oz 2,25; Am 3,2; Bar 2,26; Žl 95,7; 100,3.

⁴² MÜLLER Gerhard Ludwig: *Dogmatika pro studium i pastoraci*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 230.

⁴³ I na titulní stránce letáčku dobrovolnického hnutí „Lékořice“ je krásný citát od Cicera: „Přirozenost žádá, aby člověk pomáhal člověku, ať je to kdokoli, jen právě proto, že je to člověk.“ U Boha má vždy služba bližním přednost. „Bůh si nedělá žádné marné představy o nás, ví, že jsme schopni toho nejhoršího, ale jeho naděje nám také dává sílu věřit, že jsme stvořeni k tomu nejlepšímu.“ CROISSANT Jo: *Žena neboli kněžství srdce*, Praha: Paulínky, 2005, 39.

⁴⁴ Kol 1,15; Srov. 1 Tim 1,17.; Srov. DV 2.

Izraele až po definitivní zjevení se v Ježíši Kristu.⁴⁵

V prvních pěti knihách Starého zákona nacházíme čtyři základní podoby Božího projevu v dějinách Izraele, tedy čtyři formy zjevení. Vztah Boha s člověkem uzákoněným v Tóře, ve spisech izraelských proroků, tedy neustálé vycházení vstříc svému lidu, mudroslovné knihy, které představují Boží péči o člověka a konečně dovršení dějin, tedy apokalyptika.⁴⁶ Každé uzdravení má souvislost s určitou situací v dějinách, ke které se váže. V knize o Tobiašovi nás zasáhne pravda o Boží prozřetelnosti. Anděl Refael doprovází Tobiaše na cestě, naučí ho využít příležitosti, aby chytil rybu, která mu chtěla ublížit. Naučí Tobiaše uzdravovat, takže zlučí této ryby vyléčí oči svého otce.⁴⁷

Starý Zákon zachycuje proces reflexe, tedy odraz nazpět, uvažování, zjevení Boha v dějinách Izraele, jehož hlavní událostí je zkušenost vyjití a nový začátek, neboli vyvedení lidu Bohem a počátek nové Boží smlouvy. Ve Starém zákoně se uzdravování děje skrze věrné služebníky např. Abraháma a Mojžíše i skrze proroky Eliáše, Eliši, Izaiáše a další, kteří vedeni Duchem mohou předávat Boží slovo a stanou se schopnými přenášet samotnou Boží milost, jak učinil třeba prorok Eliáš, když navrátil život synu ubohé vdovy.⁴⁸ V Novém zákoně je tak působením Ježíše Krista, kde skrze zázraky na četných místech dokazuje Boží moc a ochotu osvobodit člověka od všech neduhů, tedy nejen po stránce materiální. Uzdravuje z nemoci tělo i ducha a nemoc se tedy stává cestou obrácení. Bůh tak zachraňuje člověka pro věčný život. Často je pro nás nepochopitelně a tajemně vyrve ze spárů smrti, zachrání pro nebe. Na zjevení je třeba nahlížet jako na neustálou Boží nabídku vztahu. Zjevení nepatří pouze minulosti, je stálou výzvou člověku, nabádá k novému naslouchání Božího slova. Bůh nejen používá lidi jako své nástroje, kterých je autorem.⁴⁹ V Iz 53,4

⁴⁵ KKC–*Život z víry*. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé, České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Protisk, 2005, 36.

⁴⁶ Srov. KREJČÍ Josef: *Slovo Boží*, Řím: Křesťanská akademie, 1971, 27–51.

⁴⁷ Srov. Tob 6,1–9.

⁴⁸ Srov. 1 Král 17–24.

⁴⁹ „Die doppelte Bedeutung des Wortes „Auferweckung“, „Die dieses Wort zwei verschiedene Sachverhalte bezeichnen kann, sind Verwechslungen möglich, wenn man nicht genau unterscheidet. Die Rückkehr einer nach gewöhnlicher Auffassung toten Person ins irdische Leben zeigt erste Bedeutung: Es handelt sich dabei also um die Wiederbelebung eines Leichnams. Die Evangelien erzählen drei Wunder dieser Art durch Jesus: die Tochter des

v pojednání o trpícím mesiáši se dozvídáme, že to byly naše nemoci a naše bolesti, které na sebe vzal. Připomíná to Gal 4,4 jedni druhých břemena nosme a Mt 8,17 slabosti a nemoci na sebe vzal a nesl. Nový zákon na rozdíl od Starého zákona pojednává o „tajemství nyní zjeveném,“ kde má na mysli přímo osobu Ježíše Krista. Ježíš Kristus v této linii přináší vrcholné zjevení jako nejúčinnější lék proti zlu.⁵⁰

Ve své práci se budu více zabývat uzdravením ženy ve Starém zákoně, tedy 1 Král 17,8–16; uzdravením Sáry Tob 8,1–9. Z Nového zákona jsem se zaměřila na uzdravení ochrnutého Mk 2,1–12. Vybrala jsem si místa, která promlouvají ke mně samotné i k mému okolí.

Bůh uzdravuje nejen lid Izraele, volá každého člověka a záleží jen na svobodné vůli každého jedince, zda nabídku vztahu přijme. Ke spáse je potřeba dobrovolného souhlasu člověka, je nutná odpověď „ano“ na Boží volání.

Jairus (Mk 5,21-43 und Parallelen); der Sohn der Witwe zu Nain (Lk 7,11-17) sowie Lazarus (John 11,1-44). Später mussten diese Menschen selbstverständlich wieder aus dem Leben scheiden, wie alle Menschen sonst auch. Anders verhält es sich mit der Auferweckung ins Jenseits, wenn jemand in die Herrlichkeit Gottes eintritt und keine irdische Existenz mehr hat. Der Auferweckte lebt jenseits der Todesgrenze. Er ist dem Tod nicht mehr unterworfen, ist auferweckt für immer (Röm 6,9). Die Auferweckung Jesu gehört dazu, ja sie eröffnet uns diesen „Weg“ überhaupt erst. Alle Menschen sollen nach ihrem Tod daran Anteil haben,“ BIEMER G.: „Glaube zum Leben“, Freiburg: Die christliche Botschaft, Verlag Herder Freiburg im Breisgau, 1986, 216.

⁵⁰ Srov. ZVĚŘINA Josef: *Teologie agapé II.*, Praha: Scriptum spol. s.r.o., Praha 1, Bartolomějská, 1994, 433.

3 TŘETÍ KAPITOLA 1 KRÁL 17,8–16 UZDRAVENÍ ŽENY – EXEGEZE

3.1 VYMEZENÍ TEXTOVÉ JEDNOTKY PŘÍBĚHU VE SVĚTLE LITERÁRNÍHO RÁMCE

Účastníci příběhu se nacházejí ve velmi těžké situaci. Složitá a problémová je navázat dialogický vztah s trpícím člověkem, v tomto případě se ženou vdovou. Naprosto běžné záležitosti se jí bytostně, často bolestně i trýznivě dotýkají. Je příběhem, který je vybraný z daleko širšího tzv. Eliášova cyklu – tedy z řady příběhů, které se váží k tomuto starozákonnímu prorokovi. Uzdravující působení proroka tvoří stěžejní strukturu celého dramatického děje v akci rozhodujícího aktu uzdravení ženy a dítěte. Eliášův cyklus se nachází v závěru 1. knihy královské a jeho zakončení sahá až do začátku 2. knihy královské. Ve Starém zákoně zaujímá Eliáš významné místo v prorocké tradici od Samuelových dob, je předchůdcem takzvaných píšících proroků 8. století. Zastává roli zachránce, který uzdravuje celého člověka.

Verš 8–9 Hospodin povolává Eliáše do služby a ujišťuje ho, že nezemře hladem

10 Eliáš uposlechne příkazu, u vchodu do města se setkává s vdovou, kterou prosí o vodu. Jeho prosba je nabídkou vztahu s Hospodinem

11 vdova přijala nabídku a Eliáš vyslovuje další prosbu, která je výzvou ke službě, k obrácení a k následování

12 další výzvu žena nemůže přijmout bez milosti a bez důvěrného vztahu, jde o zkoušku víry

13 dostává se jí podpory, povzbuzení, rady a správného vedení

14 Hospodin se sklání, nabízí pomocnou ruku, zve do věčného života

15 žena v důvěře a oddanosti přijímá nabídku, hojnosti ani lásky neubývá

3.2 O DOBĚ, PODMÍNKÁCH A SITUACI, VE KTERÉ SE PŘÍBĚH ODVÍJÍ

3.2.1 UVEDENÍ DO HISTORICKÉHO KONTEXTU

Text perikopy 1 Král 17,8–16 se vztahuje k dějinným událostem, které v tomto kraji podpořily rozkvět modloslužby a s tím spojených úkonů. Asi v letech 875–853 př. n. l. vládl zemi Achab, syn Omriho, druhý král z Omriovy dynastie. Urážel Hospodina, Boha Izraele, víc než všichni izraelští králové:

„Dopouštěl se horších věcí než všichni, kdo byli před ním.“⁵¹ Velký význam v této věci hrála okolnost, že zájmy víry podřídil zájmům státu a manželkou krále Achaba se stala fénická princezna Jezabel, bezbožnice, která v Izraeli podporovala kult Baala. Svedla manžela z cesty. Intrikami ho přivedla k vraždě Nábota, když Achab zatoužil po jeho vinici.⁵² Docházelo k ostrým konfliktům. Zločiny Achaba a jeho rodiny se později staly záminkou pro vyvraždění rodu. Achab popíral Boha a byl jedním z králů, kteří vládli nad celým světem. Eliáš a Míkajáš vystupovali proti králi a modlám.⁵³ Uctívání božstev se stalo v rámci dějinného aspektu součástí kulturní tradice. Severní izraelské království, kde Eliáš působil, se vlivem královny tyrského původu Jezabel na ješitného Achaba, nacházelo ve velkém pokušení odvratu od Hospodina k dávnému kananskému⁵⁴ božstvu Baalovi. Nejvýznačnějšími bohy byli El a Baal. Ženským živlem byla Ašarté, nevěsta Baalova, bohyně plodnosti a lásky.⁵⁵ Baal představoval moc nad přírodou. Židé ztráceli víru, přestali sloužit Hospodinu. Zatoužili po moci a stali se obětí klamu. Už ho nepotřebovali, protože žili v představě, že nový bůh bude naopak sloužit jim, budou mít neomezenou moc a čeká je snadný a bezstarostný život v hojnosti. Tato myšlenka je i reálným pokušením pro dnešek – „poručíme větru, dešti, přineseme oběť a úspěch nás nemine.“

⁵¹ JOHNSON Paul: *Dějiny židovského národa*, Řevnice: nakladatelství Alexandra Tomského Rozmluvy, 1996, 71-73,152.; 1 Král 16,33.

⁵² „Její otec Etbaal je patrně totožný s týrským králem Itobaalem. Dle zprávy Josepha Flavia Itobaal nepocházel z královského rodu, ale zmocnil se vlády násilím. Byl-li knězem, mohlo by to zdůvodňovat Jezabelin zápal pro Baala či přesněji Milkarta, městské božstvo Týru.“ BIČ Miloš: *Výklady ke Starému Zákonu II.*, knihy výpravné. I. Královská, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 398; Srov. Zj 2,2.

⁵³ Srov. RENDTORFF Rolf: *Hebrejská bible a dějiny*. úvod do starozákonní literatury, Praha: Vyšehrad, 2003, 229.

⁵⁴ „Izrael se musel učit od kanaánských obyvatel a zde bylo nebezpečí, že představy izraelských kočovníků o Jahvovi budou ve všední životní praxi nahrazeny jinými,“ v tomto případě Baalem. Přejít od kočovného života k usedlé společnosti ohrožoval životní dílo Mojžíšovo. Přinášel nové potřeby a požadavky, vyžadoval také jiný druh pomoci od Boha. Kanaánský zemědělec tvořil se svým dobytkem, polem a bohem pevnou jednotku přírodně–společenského života. Koloběh přírodního dění, setba a žně, plodění a umírání, byl zbožštěn. Vegetativní mýty a kult Dagona, Baala a Ašarty byly vkořeněny do života usedlých zemědělců a nebylo snadné tyto představy odstranit.“ DUKA Dominik: *Úvod do Písma svatého Starého zákona*, Praha: pro Kazatelské středisko Československé provincie Řádu bratří kazatelů vydalo Editio Sti. Aegidii v. o. s.,² 1992, 91.

⁵⁵ Srov. Tamtéž, 58.

3.2.2 KDO BYL ELIÁŠ?

Jde o jednoho z velkých proroků, který ovlivnil spiritualitu všech tří monoteistických náboženství, tedy křesťanství, židovství i islámu.⁵⁶ Bez rodokmenu, byl v zemi cizincem, žil v této zemi, kam byl poslán, ale současně si počínal, jakoby nepocházel z tohoto světa.⁵⁷ Je mužem činu. Nechává se vést Božím Duchem a nedbá na lidskou opatrnost. Volá lid k obrácení a k úctě vůči Hospodinu, k prosazování Mojžíšovy spravedlnosti ve společnosti.⁵⁸ Eliáš je v očích židů nositelem Božích zázraků. Víra, že se může kdykoli zjevit je dodnes neskonale silná. Prostřené jedno místo navíc u stolu pro případ, že by přišel, je znamením, že Bůh je blízko a může kdykoli vstoupit do našeho života.

Prorok Eliáš je jednou z nejnámějších biblických osobností. Žil v 9. stol. před Kristem. Jeho jméno lze z hebrejštiny přeložit krátkým vyznáním: „mým Bohem je Hospodin.“ Tento význam potvrzuje Eliášovo vítězství nad Bálovými proroky na hoře Karmelu. „Eliáš žije uvnitř Božího času, jeho pití z potoka je aktem poslušnosti vůči Pánu, jeho poslušnost je na základě víry a jeho rozumu a na základě rozhovoru s Bohem se jeho víra posiluje.“⁵⁹ V jeho pití vody z potoka můžeme v rámci diachronního aspektu spatřovat předobraz křtu.⁶⁰

⁵⁶ „Zeptal-li se někdo v době Ježíšově nějakého Žida, kdo jsou dvě největší postavy jeho dějin, nepochybně řekl–Mojžíš a Eliáš. Hebrejsky se prorok nazývá „nabí“=mluvčí, který hlásá lidem, co je pro jejich život nejnütnější: svatou Boží vůli Stvořitele, která je zároveň naplněním smyslu života.“ KOPPOVÁ Johanna: *Izraelští proroci*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, 27.

⁵⁷ Srov. CHOILERIO Marco: *Eliáš – ten, který kontemplanuje živoucího Boha*, [bez vydavatele], 2004, 2.

⁵⁸ Mojžíšovi se Bůh zjevuje v hořícím keři, k Eliášovi promlouvá v šumu jemného vánku. Oheň i vánek jsou symboly Ducha svatého. Později Elizeus v jeho díle pokračuje, podobně jako Mojžíše následoval Jozue. Skutečnost, že Hospodin odpovídá ohněm, jako by připomínala Boží přítomnost a soud ohněm ve svědectví o vyjití z Egypta. V židovském myšlení byl Eliáš viděn jako protějšek Mojžíšův. Pravověrní Židé dodnes věří, že Eliáš je duchovně přítomen při každé obřizce, je mu vyhrazeno jedno místo, a to čestné místo pro pravé straně obřezávaného. Srov. JOHNSON P.: *Dějiny židovského národa*, 46, 90, 133, 202.

⁵⁹ ADRIENNE VON SPEYR: *Eliáš*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992, 14–15.

⁶⁰ Pán se tu sklání, aby vodu, kterou označil, požehnal. Posvěcená voda teče na východ od Jordánu. „Svatý prorok Eliáš byl prvním mužem, který složil slib panenské čistoty. Karmelitáni jej pokládají za svého duchovního vůdce a někteří se podle jeho příkladu usadili na hoře Karmelu u pramene, který se nazývá Eliášův. Tak vznikl karmelitánský řád. Svatý Albert, jeruzalémský patriarcha, kolem roku 1210 napsal karmelitánům řeholi. Pravda a služba jsou dva klíčové pojmy, které výstižně charakterizují život proroka Eliáše. „On totiž za celý svůj život nikdy nepřestal sloužit Hospodinu, právě tak jako Bůh nikdy nepřestane být pravdivý.“ Tamtéž 7.

Eliášovy příběhy zachycují neúprosný boj vyznavačů Hospodina s Baalovými ctiteli za vlády krále Achaba. Proroci předpovídali Eliášův návrat natolik, že v Novém zákoně považují někteří lidé Ježíše za Eliáše.⁶¹

3.2.3 ELIÁŠ ZACHRÁNCE

Poslání Eliáše bylo však daleko vyšší než zachránit jednu vdovu a být jí ku pomoci. Uzdravení, které činí takřka za pochodu, zdánlivě připomíná pocit dosažení štěstí, kterého člověk nedosáhne, pokud se na něj zaměří. Dobrodiní prorok činí, „jako vedlejší produkt,“ jak žádá vyvstálá situace. Prorok Eliáš jde do Sarepty do společenství s hříšníky. Využívá i nečistých zvířat, která ho nějakou dobu živí a díky jeho přítomnosti všichni slouží Pánu.⁶² Září jako perla na širém moři. Nikoli ze své vůle, ale na základě Božího příkladu a příkazu, poslání, povolání ke službě. Eliáš činí podobná gesta, jaká později vykonává samotný Ježíš, kdy např. jde a stoluje s hříšníky, celníkem, nevěstkami. Eliáš tím vyjadřuje Boží postoj k člověku. Hospodin ho povolal do služby, on pokorně, poctivě a svědomitě přijal zjevené poslání. Postaral se, aby ani nejnuznější žena nemusela zemřít.

Na jedné straně jeho chování ukazuje na člověka hloubavého, přemýšlivého, který opravdu víru žije jako obrovskou formu oddanosti Hospodinu a naslouchá svému Bohu.⁶³ Eliáš se utíká k Hospodinu, uvědomuje si své hříchy a slabosti, v modlitbě prosí, aby ho Hospodin zbavil života.⁶⁴ Vyčkává posledního okamžiku, do Sarepty odchází až na jeho příkaz, kdy potok už dávno vyschl. Eliáš je jako my, také potřebuje Boží vedení. Osamocen, bez Hospodina, by Eliáš jistě u vyschlého potoka bídně zhynul. Zemřel by jako mnozí lidé, kteří opouštějí tento svět v zoufalství, samotě, úzkosti, bolestech, depresí

⁶¹ V Galileji svým posláním na Eliášovu činnost navázal Ježíš, který však nikdy nehovořil, aby řekl: „Stalo se ke mně Boží slovo.“

⁶² Proměňuje vztahy mezi lidmi, přináší svatého Ducha. Eliáš je naplněný svatým Duchem a dává ho všem, kteří ho potřebují a touží přijmout. Srov. Jan 14,16.

⁶³ Můžeme jej ale chápat i jako běžného člověka, který není sám od sebe schopen činit dobro. Srov. Řím 7,15nn.

⁶⁴ Vyčkává posledního okamžiku, do Sarepty odchází až na jeho příkaz, kdy potok už dávno vyschl. Eliáš je jako my, také potřebuje Boží vedení. Osamocen, bez Hospodina, by Eliáš jistě u vyschlého potoka bídně zhynul. Zemřel by jako mnozí lidé, kteří opouštějí tento svět v zoufalství, samotě, úzkosti, bolestech, depresích a v beznaději. Eliáš ale přijímá nabídku vztahu a povolání do služby.

a v beznaději. Eliáš ale přijímá nabídku vztahu a povolání do služby. Hospodin je dobrý, on se stará, neopouští věrného služebníka. Našel Eliášovi jiný úkryt, nenechává ho zemřít. Posílá ho sloužit člověku. Aby ho pozvedl a povzbudil, opakovaně zdůrazňuje a vysvětluje, že jej bude vdova zaopatřovat potravou, jako dříve činili krkavci. Ujišťuje Eliáše, že i o něj bude opravdu postaráno. Místem je fénické město Sarepta, kde byl mimo Achabovu pravomoc.

Eliáš přesně ví, kam jej Hospodin posílá a co se od něho žádá.⁶⁵ Měl dar smířit ty, kdo se zneprátelili či odcizili. Nechává se vést Duchem a Božím slovem. Je mistr dialogu a doprovázení. V modlitbě dosáhl pocitu důvěrnosti. Není mu věnována samostatná kniha, která by byla nadepsána jeho jménem, ale jeho příběh je včleněn do takzvaných historických knih Starého zákona. Podobně jsou do starozákonních historických knih začleněny i příběhy proroků Nátana, Elizea a mnohých dalších.⁶⁶ Židovská mystika viděla v Eliášovi nadpozemskou bytost, která v čas nebezpečí sestupuje na zem. Církevní otcové jeho rodokmen doplňovali, že pocházel z kmene Gádova, jiní z kmene Léviova a další z Benjamínova. Legenda vypráví, že v čas jeho narození měl jeho otec vidění o hochovi živícím se plameny, na kterém hodovali andělé. Příjmení Tišbejský má znamenat místo původu, Tišbé v Gileádu. Tobiášova rodina pocházela z Tišbé v Galileji. Přistěhovalci tvořili zvláštní třídu bez domovského práva.⁶⁷ Každého sedmého a padesátého roku slavila země odpočinutí. Po šesti letech mají být otroci vypuštěni na svobodu a jen co země sama zplodí, bude potravou pro všechny. Padesátý rok byla vyhlášena svoboda–

⁶⁵ Tak jasně zní jeho příkaz, neboť se k němu stalo Hospodinovo slovo. O potoce Kerítu dokonce používají v latině duchovní otcové výraz „*caritas*.“ Eliáš byl živěn Boží láskou. Jeho služba Bohu je zároveň službou člověku. Je mystikem, který učí číst nová znamení Boží přítomnosti, zastáncem pravé zbožnosti, vede boj proti falešným modlám a svým zanicím pro službu a svrchovanost učí lid věrnosti a vede ho ke smlouvě s Hospodinem. Je mužem nerozděleného srdce, je solidární s chudými a opomíjenými, kteří trpí násilím a nespravedlností. Srov. 1 Král 17,2 – 8.

⁶⁶ Židé velkou část z knih souhrnně označovaných za starozákonní historické knihy, vytyčují ve své tradici za knihy prorocké a používají pro ně označení „dřívější proroci“, na rozdíl od označení „pozdější proroci“, kteří se v židovské tradici užívají pro většinu „našich“ prorockých knih, tedy pro naše „velké“ a „malé“ proroky. Eliášovo jméno je vyznavačské, znamená „(mým) Bohem je Hospodin.“ Není uvedeno jméno jeho otce. Staří rabíni poukazovali na obdobu s Malkisedekem. Srov. Žid 7,1–3.

⁶⁷ Srov. Tob 1,2 nn.

milostivé léto a každý se navrátil ke svému.⁶⁸ Eliáš pocházel z nejchudší vrstvy, nesměli se účastnit ani hodů velikonočního beránka. „Přistěhovalec ani nádeník jej jíst nebude.“⁶⁹ Výklad však může být i jiný. Eliáš totiž představuje příklad poutnictví, stojí před Boží tváří, je vyvolen ke službě coby sám archanděl Gabriel.⁷⁰

3.3 ÚVOD K EXEGEZI 1 KRÁL 17,8–16

Král nechal postavit své manželce Jezabel v Samaří chrám, zasvěcený týrskému Baalovi. Eliáš měl potrestat Achaba za modlářství.⁷¹ Pobil na tři sta bálových kněží. Stává se tak psancem, který nemá u nikoho zastání. Dva muži v gileadské stáji čekají na smrt. Jeden z nich padne mrtev k zemi. Eliáš se otočí na střílejícího útočníka a očekává stejný konec. Leč lukostřelec se zalekne toho, co se stalo. On, nejlepší lukostřelec z mužstva nezasáhl na deset metrů cíl a namísto toho zastřelil osobu vedle. Mířil totiž na Eliáše. Pomyslel si, že Bůh asi nechce, aby ho zastřelil, a tak uklidí šíp zpět do toulce, otáčí se a jde pryč. Nechce, aby ho stihlo neštěstí, že jednal proti přání toho nejvyššího. Eliáš se vzpamatovává, poslechne hlas svého anděla strážce: „*Jdi odtud a obrátíš se a ukryješ se na východ u potoka Kerítu, který (je) při Jordánu.*“⁷² U potoka přemýšlí co se vlastně stalo.⁷³ Při slyšení u krále byla také nová královna Jezabel, původně Sidonská princezna, která v Eliášovi viděla nepřítele a rozhodla se ho zbavit pomocí vojáků.⁷⁴ „Bůh mluví v Písmu svatém

⁶⁸ Srov. Lv 25.

⁶⁹ Ex 12,45.

⁷⁰ „*Elijah served as one of his intimate counselors and obedient ministers. Yahveh differs from all the other gods in that he actually lives, acts, and responds to his people's need. Elijah delivers a challenge, actually framed as a threat, to the effect that Yahweh, and he alone, can withhold the water on which all growing things depend, and will bring it back again only when he tells his prophet to say so.*“ SIMON J. DEVRIES: *Word biblical commentary. 1Kings, 218.*

⁷¹ Srov. Bič M.: *Výklady ke Starému Zákonu II.*, 398–406.

⁷² 1 Král 17,3.

⁷³ Náhle se mu zjevil Anděl Páně a říká. "Jdi ke králi Achabovi a řekni mu, že jestli bude násilně obracet lidi od víry v Hospodina, tak v Izraeli nebude pršet, dokud se nesjedná náprava." Eliáš udělal co mu bylo řečeno: „*A řekl Eliáš Tišbejský z přistěhovalců gileádských Achabovi, živ je Hospodin, Bůh Izraele před nímž stojím, že nebude v těchto letech rosa ani déšť, leč k ústům slova mého.*“ 1 Král 17,1.

⁷⁴ Ona taktéž přesvědčila krále, aby místo Hospodina byli uctíváni bohové libanonští. A věřila, že

prostřednictvím lidí.⁷⁵ Požádal Hospodina, aby na zemi nebyla rosa ani déšť, pouze na jeho slovo.⁷⁶ Bible nemilosrdně odhaluje všechny nepravosti a křivdy, jichž je lidská společnost schopná, ale ukazuje i cestu k nápravě. Její ideály zůstávají ideálem všech dob. Ačkoli jsou staré několik tisíciletí, zůstávají živou výzvou každé době.⁷⁷ Jediný Hospodin je Bohem, on svou vůli ohlašuje a také prosazuje.⁷⁸

Období dešťů se nedostavilo, potok vyschl. Jezabel pochopila, že jde o přímý útok proti Baalovi. Věřilo se, že je dárcem deště, růstu a úrody. Eliáš upírá toto právo Baalovi a přiznává je pouze Hospodinu.⁷⁹ Po třech letech hladu přichází Eliáš znovu ke králi. I král Achab pochopil Eliášovu věštbu jako kletbu.⁸⁰

3.3.1 EXEGEZE 1 KRÁL V RÁMCI LITERÁRNÍHO HLEDISKA PŘÍSTUPU K DIALOGU

Nyní již začíná náš příběh o zázračném uzdravení ženy. Opravdové obrácení je možné, jestliže jsme předem disponováni pro dary Boha. Bůh může člověka

bůh Baal ji poslal na svět, aby obrátila na jeho víru celé národy. Chyťte a trpělivě pracovala na tomto úkolu a teď v Eliášovi viděla hrozbu pro její celoživotní dílo. Cítila, že proti Boží vůli nemá její plán šanci.

⁷⁵ DV 12.

⁷⁶ „Ti dva mají moc zavřít nebe, aby za dnů jejich prorokování nepršel déšť. Mají také moc nad vodami, aby je obraceli v krev a aby zasáhli zemi jakoukoli ranou, kdykoli budou chtít.“ Zj 11,6.

⁷⁷ Bič Miloš: *Radostná zvěst Starého zákona*, Praha: Kalich, 1980, 107–109.

⁷⁸ „Starý zákon svědčí ve značné míře o Boží ochotě odpouštět; ta pak dosahuje svého vrcholu v poslání Ježíšově. Hřích a vina, pokání a smíření hrají v životě Božího lidu důležitou úlohu. Vina a odpuštění nemají charakter pouhého prominutí dluhu, ale jde o skutečnost, že zlé skutky deformují celý kosmos. Působí proti řádu stvoření a mohou být vyváženy jedině činnostmi, které řád světa obnovují. Bůh je dobrotivý Stvořitel, uvádí nás znovu do stavu bytosti milovaných a napravuje škody, vrhá hřichy do mořských hlubin, umývá kajícího a vykupuje nepravosti.“ *Bible a morálka*. Biblické kořeny křesťanského jednání, Kostelní Vydří: Papežská biblická komise, Karmelitánské nakladatelství, 2010, 96.

⁷⁹ „Eliáš byl člověk jako my, a když se horlivě modlil, aby nepršelo, na zemi nezapršelo tři a půl roku. Když se pak modlil znovu, nebe vydalo déšť a země úrodu.“ Jak 5,17–18; RENDTORFF R.: *Hebrejská bible*, 69, 72 a 308.

⁸⁰ Podle jeho názoru magickým způsobem přivolal sucho. Proto Eliáše obvinil: „Jsi to ty, jenž uvádíš do zkázy Izraele!“ 1 Král 18,17. Trest nepřichází od Eliáše, není ani od Hospodina. Je důsledkem Achabova hřichu. Král žádal, aby Eliáš kletbu odvolal. Vyhržoval smrti. Hospodin však Eliáše ukryl. Eliáš neutíká zbaběle, odchází na Boží pokyn, poslouchá do krajnosti Hospodina. Uchyluje se k potoku Kerít, kde ho Hospodin živí, podobně jako živil Izraele při putování pouští. Dělá to zvláštním způsobem – za pomoci havranů. Hospodinovo slovo se naplnilo. Zvířata, která jsou považována za nástroj trestu, nyní pečují o Božího muže.

přetvořit, darovat mu „nové srdce“ a tím ho zachránit pro nebe. Ku pomoci posílá do cesty anděly, kteří na cestě pomáhají. Eliáš se zhostil své služby a vydal se nasazení pro dobrou věc.⁸¹ Po dvakráté užití sloveso v imperativu „vezmi“ podtrhuje dynamičnost textu, ke kterému přináležejí slovesa další, která dostávají běh událostí do pohybu. Zvoláním na ženu Eliáš jednoznačně učinil obrovské gesto milosrdenství. Odpoutal ji od bezradné činnosti, vytrhl ji z uzavření do sebe. Povolává ji do služby a pověřuje ji posláním.⁸² Žádá po ní, aby se o něho postarala. Tyto aspekty dále podtrhuje slovíčko „prosím,“ které tak zesiluje osobní zainteresovanost prosby. Zdánlivě jednoduchý dialog tak přeroste ve stěžejní aspekt, od kterého se dále odvíjí nejdůležitější forma uzdravujícího procesu. Nastává paradoxní situace.⁸³ Eliáš tak přináší pomoc i v bezvýchodných a neřešitelných situacích.⁸⁴ Uvědomoval si, že ostatní lidé tam i samotná vdova nedůvěřuje v Hospodina, spoléhá stále více na Baala, kterého si hodlá naklonit. Pěstuje modloslužbu, je otrokem svých vlastních myšlenek, které napadl parazit temnoty. U vdovy dochází k zatemnění mysli. To však Eliáš dokáže rozehnat. Křísí, co zahynulo a vztahem obohacuje. Hospodin je vítěz nad smrtí.⁸⁵ Literární analýza textu naznačuje, jak ožehavým problémem je modloslužba a s ní spojené zvrácenosti. Vdova byla silně šokována jeho žádostí, kterou prostě z lidského hlediska nemohla splnit.⁸⁶ Ale

⁸¹ „A vstal a šel do Sarepty a přišel ke vchodu toho města, hle tam žena vdova sbírající dříví a zavolal (na ni) a řekl: „Vezmi pro mě, prosím, trochu vody v nádobě a budu pít. A šla, aby vzala a zavolal k ní a řekl: „Vezmi mi, prosím, skývu chleba v ruce tvé.“ 1 Král 17,10–11.

⁸² Srov. Sk 6,6; 13,2nn.

⁸³ Žena jakožto zoufalá, osamocená vdova, která sama trpí duchovním a materiálním nedostatkem se má postarat o výživu muže. Eliáš přichází v pravou dobu, jeho zásah je přímo načasován, neboť vdova se právě chystala završit svůj život aktem modloslužby. Chystala se spáchat sebevraždu. V tom kraji se tehdy topilo sušeným trusem zvířat. Oprávněnou domněnku stvrzuje fakt, že sbírala dříví. Srov. 1 Král 17,12.

⁸⁴ Projevuje se jako „Deus ex machina.“ Kde nic a nikdo nepomůže, Eliáš má řešení. V Eliášovi se rodí obrovské pouto jeho spojení s člověkem. Není tu pouze oddaný služebník Hospodina. Vedle vztahu k Bohu se rodí i silný citový vztah k bližnímu. Jeho pouto oddanosti, lásky a služby dostává další rozměr. Z přednášky pomocného biskupa Pavla Posáda dne 7. srpna 2011 v Písku u příležitosti 10. výročí úmrtí Josefa Jirana.

⁸⁵ Z pohanky se stala vyznavačka Hospodina, která se vyznáním odvrací od Baala, přináší ujištění o budoucím obrácení pohanů, které je možné na základě lásky k bližnímu, ke konkrétnímu člověku, s nímž je na základě pevného vztahu možné vytvořit společenství, které se stává pro každého jednotlivce obohacením a obrovskou hodnotou. Srov. BiČ M.: *Výklady ke Starému Zákonu II.*, 344.

⁸⁶ A řekla: „živ je Hospodin, Bůh Tvůj, jestliže je ke mně něco upečeného, leč dlaň mouky,

Eliáš se nevzdává a povzbuzuje ženu ke splnění úkolu, který si žádá sám Hospodin.⁸⁷

3.3.2 ANALÝZA LINGVISTICKO-SYNTAKTICKÁ

Obrovské je zde slovo „neboj se.“ Toto užití slovo je velice významným znamením blížícího se vykoupení ze zlé moci. Je signálem vysvobození, pomoci i všestranné podpory. Signalizuje počátek vztahu a základ společenství jak člověka s člověkem, ale především otvírá možnost osobního dialogu s Hospodinem. Je znamením *koinonia*.⁸⁸ Je posilou pro bezvládné tělo a ochablé ruce, zpevní klesající kolena, rozžehne oheň v srdci, nabije člověka životní energií a optimizmem. Je podepřením nemocného při chůzi, aby nedošlo k pádu, je modlitbou těla i duše, je to sladké podržení v náruči, je to vložení ruky i jemné pohlazení žehnající dlaní po vlasech. Je výzvou ke společné modlitbě, často uvádí Boží oslovení (Gn 15,1; 21,17; 26,24; Iz 35,3; 41,13; 43,1.5; 44,2; Mk 5,36).⁸⁹

Věta: „Jdi a udělej, jak jsi řekla,“ šokujícím způsobem odstraňuje materialistické nazírání člověka na danou situaci. Splnění prosby tak představuje skutečné vysvobození ze spárů temnoty. Jejím vyslovením dosáhl prorok důvěry u slabého jedince, kterým je tato žena, nebohá vdova. Příkaz ke službě, která se zdá z lidského hlediska nesplnitelná, se má stát vlastní volbou vdovy. Udělat z poslední hrsti mouky jídlo prorokovi se má stát osobním přáním, svobodným rozhodnutím, které provede z nekonečné lásky k Bohu a k člověku.

3.3.3 ROZBOR VYBRANÝCH POUŽITÝCH SLOVES

Součástí sémantické analýzy je u vyprávěcích textů i analýza narativní. Vdova, přestože nemá nic, jen poslední hrst mouky a trošku oleje, má připravit

ve džbánu trochu oleje v láhvi a hle já, sbírám dvě dřeva.“ 1 Král 17,12.

⁸⁷ „A řekl jí Eliáš ne, neboj se, jdi, udělej dle slova tvého, udělej mi z toho malý chlebiček (bochánek nebo koláček) a přines mi a tobě, synu tvému učiníš potom (následně).“ 1 Král 17,13.

⁸⁸ „Neboť tam, kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“ Mt 18,20.

⁸⁹ Srov. BIČ M.: *Výklady ke Starému Zákonu II.*, s. 344; Srov. BALÍK Jan: *Neboj se, jen věř.* Biblické katecheze, Praha: Paulínky, 2002, 16–44.

takřka z ničeho, z toho jídlo nejprve pro proroka a pak (bez vyhlídky z čeho) na základě důvěry se má spolehnout, že poté učiní pro svého syna a pro sebe. V rámci rozboru významu těchto slov se nabízí jistá forma bezprostřední návaznosti pozitivně naladěných, akčních slov. Tato vybízejí vdovu k činnosti a osvobozují ji od sebevražedných myšlenek. Z hlediska pragmatického přístupu k situaci i sledování osvobozujícího záměru iniciovaného Hospodinem a strategie děje na základě hlubšího rozboru studia nabídky spásy pro člověka jde jednoznačně na samém počátku o obrovskou zkoušku víry. Pokud vdova dodrží tuto následnost, bude pro ni i pro něj, budou spaseni. Toto je něco neslychaného. Je to poselství a útěcha, která bezprostředně následuje po projevu důvěry.⁹⁰ V prostotě je bohatství, důvěra a základ společenství.⁹¹ Okolnost, že má tak vdova učinit dle svého slova, naznačuje, že by sama od sebe měla chtít to udělat, aby jeho přání bylo její touhou. Měla by to pocítit jako své vlastní svobodné a do všech důsledků chtěné rozhodnutí, které vychází z čistého nitra. Tato slova, která vycházejí ze srdce, dávají důraz na to, že nejde o násilí, sázku do loterie či obchod za zboží, nýbrž o vlastní, ryze osobní a intimní volbu, přesvědčení, které následně samo dá svým postojem přímý souhlas k uskutečnění činu do všech důsledků, takže slova se stanou skutkem, přítomnou a pravdivou skutečností, která osvobozuje i současně dostojí vyplnění příslibu, který vede ke spáse.⁹² Poté následuje děj, který má prvopočátky přímo u Hospodina v prvním stvoření. Vdova se rozhodla dobrovolně a svobodně. Žádá se od ní, aby se z lásky a důvěry vyprázdnila, aby se vydala do krajnosti.⁹³ Žena tak učinila a vykonala vše na základě silného pocitu důvěry.⁹⁴ Stalo se pak, že mouky ani oleje neubývalo.⁹⁵

⁹⁰ Srov.: „Kdo věří ve mně, i kdyby zemřel, bude žít,“ Jan 11,26; Srov.: „žijeme z víry, jsme plni důvěry,“ 2 Kor 5,1n.

⁹¹ Přirozenost nás z lidského hlediska nutí přemýšlet, co bude zítra, tedy myslet dopředu a dělat zásoby, mít v dnešní době násilí, zvrátů a intrik alespoň nějaké jistoty. Jako křesťané však máme umět žít v pokoře takřka ze dne na den, učit se přijmout i ten nejtěžší úděl.

⁹² Srov. Jan 1,1–5; 1,14a.

⁹³ Srov. Flp 2,6–8.

⁹⁴ „Je jeden zákon života působící v každé věci. Zákon, který pohybuje hvězdami na nebi, že vytváří koncert harmonie, a který na zemi zpívá v barvách přírody. Voda padá z nebe a teče do moře z lásky. Semeno padá do země a umírá z lásky. Noc zdraví den z lásky.“ BALÍK J.: *Neboj se*, 44.

3.3.4 SLUŽBA ČLOVĚKU JAKO ZÁKLADNÍ POSLÁNÍ

Pán sám tvoří, zná čas a způsob osvobození. Bohu náleží pomáhat a od každého nejistoty osvobozovat.⁹⁶ „Proroci přinášejí stále nová poznání o Bohu, o bytí a odpovědnosti člověka.⁹⁷ Vystoupení proroka a jeho poselství nemůžeme pochopit mimo rámec dějinné skutečnosti.⁹⁸ Poslání člověka ve službě, je nástrojem vykoupení, solí země a světlem světa.⁹⁹ Vztahy s lidmi se však budují postupně.¹⁰⁰

3.4.0 ROLE ŽENY – POMOCNICE

Zpočátku byla žena i Eliášovi pouhou zprostředkovatelkou potravy. Samotný Hospodin ji povolal do služby, aby převzala roli krkavců, kteří mu dříve přinášeli potravu. Hospodin sděluje Eliášovi, že o něj bude postaráno: „*jsem přikázal já, aby tě zaopatřovali tam.*“¹⁰¹ Cena ženy byla obecně cenou zvířete či nějakého předmětu. Nebyla někým z člověčího řádu. Žena byla součástí fauny či něčím jako kus nábytku, který je muži potřeba pořídit do domácnosti. Bylo jí odpíráno vzdělání a měla roli otrokyně, uklízečky, služby.

Po smrti muže bývalo v těch dobách běžné, že do hrobu ukládali jeho tělo současně s jeho ženou, která byla tak odsouzena k záhubě. Žena byla muži

⁹⁵ „Vdova uposlechla, dala přednost skutku milosrdenství před strachem o sebe a o své dítě; a zaslíbení se splnilo. Hospodin se prokázal jako milosrdný živitel.“ BIČ M.: *Výklady ke Starému Zákonu II.*, 345.

⁹⁶ „Ipse novit tempu set modum liberándi te, et ideo te debes illi resignáre. Dei est adiuváre, et ab omni confusióne liberáre.“ Srov. *Breviarium romanum. De humilitate et pace. Lectio altera. E Libro De imitaióne Christi (Lib.2. cap2–3)*, Roma: Refugium Velehrad, 1973.

⁹⁷ ZVĚŘINA Josef: *Teologie agapé II.*, 433.

⁹⁸ Srov.: „Postavu proroka není možné vidět vytrženou z historického kontextu.“, RAVASI G.: *I Profeti*, Milano: Ancora, 1975, 52.; Srov. CHOILERIO Marco: *Blaze tomu, kdo slyší tato slova. První setkání se Starým zákonem*, Praha: Paulínky, 1997, 107.

⁹⁹ Srov. Mt 5,13-16; LG 9.

¹⁰⁰ „K vedení a neustálému vzrůstu Božího lidu ustanovil Kristus Pán ve své církvi různé služby, které jsou určeny pro dobro celého Těla. Služebníci jsou vybaveni posvátnou mocí, slouží svým bratřím, aby se všichni, kteří patří do Božího lidu a tím mají pravou křesťanskou důstojnost, snažili svobodně a spořádaně o stejný cíl, a tak dosáhli spásy.“ KELLER Erwin: *Velké tajemství církve. Meditace k Lumen Gentium*, Kostelní Vydří: vydal Řád karmelitánů, 1995, 107; Povolání ke službě Božímu lidu, LG 18; „S Boží mocí v lásce sloužit lidu,“ Mt 20,26.

¹⁰¹ 1 Král 17,4.

pokornou služebnou, sama o sobě neznamena nic.¹⁰² „Mnoho vdov bylo v izraelském národě za dnů Eliášových, kdy se nebe zavřelo, na tři léta a šest měsíců a nastal velký hlad po celé zemi, ale k žádné z nich nebyl poslán Eliáš, jen k vdově do Sarepty v Sidonsku“.¹⁰³

3.4.1 EXEGEZE Z HLEDISKA NARATIVNĚ-FEMINISTICKÉHO PŘÍSTUPU

Eliáš přichází k pohanské vdově, která povolání k životu navzdory veškerému nedostatku přijme. Bůh dává s povoláním současně sílu. Ač je situace svízelná a nelehká, k obrácení dojde.¹⁰⁴ Vdova, která se nachází v zoufalé situaci, je na rozdíl od Gomery ženou od začátku pokornou, poslušnou, která s důvěrou přijme Hospodina do svého srdce, obrátí se, poslechne jeho příkazu, službu Bohu a člověku si zamiluje. Hospodin se sklání nad ubohým, na základě milosti podobně jako v příběhu Tobiáše se Sárrou uzdravuje prostřednictvím člověka. Vdově na pomoc v její tísní posílá služebníka Eliáše, aby ji uzdravil: „*Povstaň, jdi do Sarepty, která je u Sidónu a budeš pobývat tam, hle ženě vdově, aby tě zaopatřovala, přikázal jsem tam.*“¹⁰⁵ Překlad z hebrejštiny dokládá, že tato žena byla předurčena k vyššímu úkonu. Eliáš ji přivedl k dobré mysli. Radostná mysl udržuje zdraví a vše v pohodě. Dodává klidu člověku i okolí. Uzdravuje vztahy i zdravotní stav, vzbuzuje pocit štěstí.¹⁰⁶ Osvobození člověka se nemůže nikdy odehrávat jen

¹⁰² Bylo tak i projevem oddanosti či odevzdanosti, že se dobrovolně nechala pohřbit za živa. Propadla hlubokému smutku, vyjádřila tím výraz piety a hluboké věrnosti až za hrob. Vdovy tak činily mnohdy dobrovolně, byly zasaženy smutkem, nechtěly žít, zvláště pokud byly staré, opuštěné, neschopné jít dál a postarat se o živobytí. Ženy nic neznamenaly. Pokud neměly nikoho, kdo by se jich ujal, nebyly schopny se o sebe postarat. Umíraly z pocitu nezajištěnosti, poněvadž psychická stránka je více zničující než samotné umírání hladem.

¹⁰³ Lk 4,25-26; „I dnes žije mnoho opuštěných žen. Avšak jen některé přijmou Pána do svého srdce.“

¹⁰⁴ „*Elijah does not command; he prays. Yahweh commands. But in such a spirit-empowered man, prayer has the force of a command. Elijah has completely identified himself with Yahweh. Elijah can interpret this sign of God's coming;*“ Srov. SIMON J. DEVRIES: *Word biblical commentary. 1Kings, Nashville: Thomas Nelson Publisher, printed in Columbia, 2003, 219.*

¹⁰⁵ 1 Král 17,9; *Civítí* znamená v píle, „přikázal jsem“. *Kúm* je imperativ kmene kalu od kořene kavama. *Vejašavtá šám*=usadíš se tam. Je to perfektivum kalu od jašaba. *Alchalkelechá*=k zaopatřování tebe, aby tě zaopatřovala, infinitiv pilpelu se zájmenou příponou tebe. To je samotný výrok Hospodina.

¹⁰⁶ Hospodin je vítěz nad smrtí. Její obrácení zve lid všech zemí a národností ke přátelství s Bohem. Sám Hospodin ji chtěl, vložil do ní naději, označil ji a pověřil službou, aby zaopatřovala proroka Eliáše. Uposlechne příkazu. Eliášovy činy jsou předobrazem svátosti

na rovině spirituální. Moment, kdy poprvé potkává Eliáš vdovu u městské brány je o tom velmi vypovídající, neboť se setkání odvíjí také na rovině neverbální. Oba silně prožívají situaci, svůj těžký stav a životní úděl. Samotný pohled na Eliáše po daleké cestě je více než srdceryvný. Zjevně vyvstávají jeho životní potřeby. Tu naprosto vyčerpaný a uplahočený pohlédne a vidí naprosto šílenou ženu. Eliáš doslova z posledních sil prosí o vodu. Svým postojem, chováním dává najevo sounáležitost, pochopení a jak silně je po cestě unaven. Touží po odpočinku, silně pociťuje neuspokojení všech potřeb. Kdo mu podá pomocnou ruku? Zdá se, že už nemůže dál, potřebuje, aby se o něho někdo postaral, aby mu posloužil. Žízni a ozývá se hlad. Silné to potřeby, které je trápí a sužují nebohého člověka. Se ženou sdílí nedostatek–sdílení základních životních potřeb trpící sblíží, proběhne nejdříve na rovině neverbální. Vzájemně shlédnou své stavy zbídačenosti a osamění.¹⁰⁷

Propast a nepřátelství vůči Bohu, pocit nepřijetí, jaký cítíme a který zakoušel Eliáš podobně jako Ježíš, kterého vlastní nepřijali. Tíseň, osamělost a opuštěnost proroka, ve které se Eliáš potkává s Hospodinem, který ho posiluje, když mu dává úkoly a posílá ho. I tito však poslouchají Hospodina, který má nad nimi moc a používá je tak, že se stanou prospěšnými k dovršení jeho díla. Bůh si vybírá za služebníky i ty, kteří vypadají na první pohled nezpůsobile, nečistě a vzbuzují opovržení.

3.4.2 SYNTAKTICKO-SÉMANTICKÁ ANALÝZA TEXTU

Ústřední místo je hned na počátku, kdy prorok vyslovuje nejdůležitější výrok konverzace, své velké slovo „prosím, přines mi“, kterým přímo zapojuje ženu do služby.¹⁰⁸ *A vstal a šel do Sarepty a přišel ke vchodu toho města a hle tam vdova sbírající dříví a zavolal k ní a řekl: „Vezmi mi, prosím, trochu vody*

smíření.

¹⁰⁷ „*Vhaorvím mvjím ló léchem uvasar babóker vlechem úvasár vaarev umin hagachal.*“ A havrani přinášející mu chléb a maso po ránu a chléb a maso navečer a z toho potoka pil. 1 Král 17,6; Havran je pokládán za nečistého ptáka. Je chápán jako symbol neštěstí, nemoci, zkázy, osamění. Avšak Eliáše živili i tito nečistí tvorové, kteří ztělesňovali démonické síly.

¹⁰⁸ „*kchíná*“=vezmi mi; *kchí*=vezmi; *ná*=prosím; *lí*=mi; *mat*=trochu; *majím*=vody; *baklí*=v nádobu mou; *ve ešte*=a budu pít (abych se napil)=imperf.kalu 1.os.sg.m.i f. od kořene šataja=pít; (3.hé, hifil není šataja, šakaja, ale od hišká=dát napít)“ Srov. WEINGREEN Jakob: *Učebnice biblické hebrejštiny*, Praha: Karolinum, vydavatelství Univerzity Karlovy, 1997, 249.

v nádobe a budu pít.“¹⁰⁹ Na tento výrok navazuje následná odpověď, která naznačuje, že jen někteří lidé zatouží a jsou schopni přijmout nabízenou pomoc a nechají se zachránit. Víra prostě není pro každého. A jen opravdu požehnaní dokáží ve svém strádání podat vody druhému člověku, který také trpí. Vdova se tak obrátila, svým gestem posloužila dobru. Díky její důvěře, kterou Eliášovi projevila gestem služby a touhy pomoci člověku v nouzi, díky poslušnosti, obětavosti se jí i synovi dostává materiální pomoci. Jejich spása spočívá nejprve v uspokojení základní lidské potřeby, kterou je nasycení, materiální zajištění a pocit životní jistoty. Tu Eliáš vdově poskytuje doslova jedním slovem „neboj se.“ Díky přítomnosti Eliáše vdova se synem hladem nezemře.

¹⁰⁹ „*Vajakóm vajelech Carfatá vajavó el petach hair vhiné sám išá almaná mkóšešet ecím vajikrá eléché vajomer kchiná lij meat majim baklí veešte.*“ 1 Král 17,10.

4 ČTVRTÁ KAPITOLA TOB 8,1B-9 TOBIÁŠ A SÁRA—EXEGEZE

4.1 VYMEZENÍ EXEGEZE Z NARATIVNÍHO HLEDISKA V RÁMCI LITERÁRNÍHO RÁMCE:

Strukturu dramatického děje tvoří logický sled událostí, který dále rozebírá těžkou životní situaci Izraelitů, jak již nastínil historicko kritický rozbor. Epizoda v rámci narativního vyprávění směřuje ke sňatku. Dějištěm se stává médské městečko Ekbatana, kam Tobiáše doprovází anděl Rafael.¹¹⁰

4.1.2 VYMEZENÍ PERIKOPY

Verš 1 je přechodem mezi perikopami, v 1b změna prostředí—úvedení Tobiáše do pokoje

2–3 Tobiášova akce s démonem: naplnění andělské rady a souboj duchů

4-5a) výzva k modlitbě je výzvou k následování, je uvedením do služby a současně do společné modlitby snoubenců a společného života

5b–7 obsahuje text vlastní modlitby, především díkůvzdání, ve verši 6 se nachází významná historická připomínka na Adama, kterému Bůh učinil pomoc jemu rovnou

7–8 potvrzení modlitby a předsevzetí

9 je závěrečnou informací, uložili se k spánku.

V závěru perikopy se mění se čas i místo děje a protagonisté. Děj se již nesituuje v intimních prostorách manželské ložnice, nýbrž se odehrává v okolních prostorách domu. Ve verši 10 už nevystupuje Tobiáš a Sára, ale Reúel a služebníci, ne ložnice manželů, nýbrž pán domu je ve společném prostoru se svými služebníky, jako bylo podobně před veršem 1b. Sdělením, že oba žijí se důrazně konstatuje, že prakticky vznikla nová rodinná jednotka. Tímto konečným zjištěním se tak definitivně uzavírá výrazně ohraničený celek, mohu tak považovat epizodu 1b-9 za bezpečně a jasně vymezenou.

4.2 ÚVOD DO PROBLEMATIKY

Význam rodiny je v dnešní době zřetelně upozadován a zlehčován. Život v manželství je považován za nerozumný, velice riskantní počin či okázalost

¹¹⁰ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih, Praha: Česká biblická společnost³1994, 870.

na omezenou dobu. Mladí lidé nemají podmínky pro založení rodiny. Mnozí jsou po ukončení studia nějakou dobu bez zaměstnání, nemají ani prostředky k obživě. Nemají ani morální základ a dobrý příklad, jak mají žít. Chybí dar rozlišování životních hodnot. Projevuje se nezdravá ctižádost, hrubosti, rivalita, chamtivost a obhroublá dravost. Dvě třetiny populace pochází z neúplných rodin.¹¹¹

Avšak toto překrásné vyprávění je stále schopné předávat lidstvu poselství víry, je krásným příkladem poctivého křesťanského života. Dává poznat zbožnost a podobu rodinného života na přelomu 3.–2. stol. př. Kr., kdy kniha pravděpodobně vznikla. Vyzdvihuje, jak je důležitá věrnost a služba Hospodinu pro dobro a spásu člověka. Kniha vždy byla a stále je duchovní posilou pro křesťany, kteří žijí v nepřátelském prostředí zaměřeném proti víře, zamořeném modlami, mravní i morální zkažeností, chaosem a hromaděním majetku.

4.2.1 HISTORICKÉ POJETÍ KNIHY TOBIÁŠ V RÁMCI HISTORICKO-KRITICKÉHO PŘÍSTUPU

Kniha Tobíáš je deuterokanonický spis, řadí se mezi dějepisné knihy Starého zákona. Za originál je považována Septuaginta a za jazyk tedy řečtina. Aramejský text, který vznikl někdy kolem roku 200 př. Kr., se nedochoval. Jeho existenci dokládají čtyři aramejské úlomky a jeden hebrejský rukopis, nalezené v Kumránu. Nedochovaný text použil sv. Jeroným pro latinsky psanou Vulgátu.

¹¹¹ Rysy boje proti manželství: Dnešní lidé mají v sobě zakořeněné bludné názory o manželství, které jsou v četných případech podpořené negativními zážitky z rozvrácené rodiny, ve které vyrostli. Mnoho rodin nemá žádnou jistotu. Nepoznají, co je dobré, co by jim mohlo uškodit, jaké jsou jejich úkoly. Jsou zmatené nebo jsou i na pochybách a téměř v nevědomosti o hlavním významu manželského a rodinného života. Jiným pak brání v uplatňování jejich základních práv různé nespravedlivé poměry. Srov. FC 1. Manželské soužití dnes mladí vnímají jako něco strašně těžkého, nedosažitelného, co by nezvládli. Je břemenem, závazkem, o němž se domnívají, že by neunesli, že by selhali stejně jako jejich rodiče. Proto je nechtějí, ba ani neusilují navštěvovat přípravy na manželství. Žijí nevázaným partnerským životem, někdy promiskuitním. Nový život je často pokládán ne za požehnání, ale za nebezpečí, které je třeba odvrátit. Děti považují za nežádoucí prvek a početí zabraňují užíváním antikoncepčních preparátů. Jejich postoj potvrzují správným a žádoucím i jejich přátelé, kteří zkusili žít v manželství a kterým se manželství rozpadlo. Není tedy divu, že se svátostnému manželství vyhýbají, bojí se je uzavřít. Připomínají příběh nešťastné Sáry, která se pravděpodobně také bála zodpovědnosti. „Svátost manželství je v posměch uváděna a šlapána, vychvalují se i nejhanebnější neřesti a podávají se lidem v takových barvách, že vyvolávají dojem, jako by na nich nebylo žádné viny nebo hanebnosti. Nechybí ani knih, které jsou prohlašovány za vědecké, které však nabádají člověka k nevázanosti, odbočují od počestnosti. O nevhodných programech v televizi ani nemluvě.“ CCN II.,46.51.

Řecký překlad jsem použila pro svou práci. Je delší, avšak existuje také syrský a latinský.

Životní příběh spravedlivého Izraelity, který vzorně zachovával Mojžíšův zákon, je včleněný do historických událostí tehdejší doby. Po pádu izraelské říše r. 721 př. Kr. byl přesídlen do Ninive. Dle Vulgáty byl kmen Neftalí odvečen do asyrského zajetí, patrně za Šalmanesera kolem roku 726–722. Král Sancherib (770–681 př. Kr.) nechává popravovat mnohé zajatce, příbuzné Tóbita, který je na své náklady pohřbívá.¹¹² Nasazuje svůj život a činí skutky milosrdenství, přestože přišel o majetek, oslepl, byl deportovaný s rodinou do asyrského města Ninive.¹¹³ S určitostí se však dozvídáme, že doba, ve které se příběh odvíjí byla velice složitá a komplikovaná, Izraelci byli nuzní vystěhovalci, všemožně strádali fyzicky i psychicky a takřka každodenně bojovali o přežití, o holý život.

Tóbit se uchýloval k důvěrné modlitbě, kde prosil o záchranu (Tob 3,1-6).¹¹⁴ Nemoc Tóbita je zkouškou věrnosti podobně jako u Joba. Bůh své věrné nenechává zhytnout. Jako uchránil a nenechal rozsápat Daniela lvy (Da 6,11-28), zachraňuje každého, kdo se k němu v bázni utíká a prosí o pomoc. Uzdravuje i jeho příbuznou Sáru z médkého města Ekbatana.¹¹⁵ Posílá jí pomoc v podobě milujícího manžela.

Knihy Tobiáš měla za cíl sílit ty, kteří žili v pohanském prostředí obklopeni nepřátelstvím. Hospodin na příkladu Sáry s Tobiášem dokazuje, že se dovede zastat svých věrných v beznadějných postaveních.¹¹⁶ Každého, kdo se k němu vírou upne, svrchovaně vede a posiluje. Neopouští, i když dopustí bolest

¹¹² Srov. *Bible*. Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih, Praha: vydala Česká biblická společnost³1994, 864.

¹¹³ (pravděpodobně v letech 747–722, přesně se to určit nedá, protože 2 Kr 15,29 uvádí jiný údaj než kniha Tobiáš, kniha tedy není dějepisně přesná, z hlediska historičnosti nemůžeme přesně doložit, kdy přesně k příběhu došlo)

¹¹⁴ Srov. CHOILERIO Marco: *Blaze tomu, kdo slyší tato slova* (Sir 50,28). První setkání se Starým zákonem, Praha: Paulínky, 1997, 237–239.

¹¹⁵ Srov. BIČ Miloš: *Výklady V. Ke Starému zákonu*. Knihy deuterokanonické, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, 9–46.

¹¹⁶ Srov. Jer 24,7.

a zkoušky. Bůh uzdravuje a jedná prostřednictvím anděla Refáela, který Hospodinu předkládá prosby Tóbity a Sáry, k nimž byl poslán jako jejich ochránce a strážce. Představuje zde samotného Hospodina, který uzdravuje. Ačkoli uzdravování nebylo původně jeho posláním, stává se tento anděl „Bohem, který uzdravuje.“ Jeho cílem je jejich vyléčení.¹¹⁷ O Tóbitovi se dozvídáme, že pocházel z pokolení Neftalího, jehož celé pokolení odpadlo a obětovalo galilejskému býčku. Tobit však jej podle svého sdělení zpeněžil a peníze v Jeruzalémě daroval chudině, především vdovám a sirotkům. Za všech okolností se zastával pravdy a práva a zachovával věrnost Davidovu domu a jeruzalémskému chrámu.¹¹⁸ Sám asyrský král Šalmaneser si ho oblíbil a pověřil ho vyřizováním obchodních záležitostí dvora, kde pracoval jako nákupčí, a tak přicházel až do Médie, kde se seznámil se svým bratrem Gebaelem. Jejich víra oba muže sblížila a dala vzniknout poutům pevnějším než pokrevním. Důvěřoval mu a uložil si u něho peníze.¹¹⁹ Pro Izraelce byla hrozná představa, že pohozené mrtvoly by měly být rozsápány od psů nebo roztrhány dravci. Pohřbívat mrtvé bylo pro věřící povinností. Tobit poslouchal Hospodina, pohřbíval své soukmenovce na své náklady s nasazením vlastního života. Jakmile se dozvěděl, že je někdo v nouzi nebo zemřel, byl ubit, postaral se.¹²⁰

4.3 TOB 8,1-9 UZDRAVENÍ SÁRY– HLAVNÍ MYŠLENKY

Tento deuterokanonický úryvek ukazuje nové aspekty uzdravení jako asistence andělů, uzdravení z nemocí a závislostí prostřednictvím modlitby. Zbožnost a ctnostný život vedou k řádu, který přináší uzdravení vztahů, zejména manželství, a to v tomto případě i vzhledem k budoucím pokolením. Moje exegeze rozebírá postup při uzdravování Sáry, zamýšlí se nad postupy při uzdravování a vyzdvihuje přístup Tobiáše k celé situaci především z hlediska

¹¹⁷ Srov. MOORE Carey A.: *Tobit. the anchor bible. a new translation with introduction and commentary*, New York: Publisher by doubleday a division of Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc., Broadway, 1996, 157.

¹¹⁸ Srov. BIČ M.: *Výklady V.*, 23.

¹¹⁹ Za známost Zákona Hospodinova vděčil Tóbit své prababičce Debóře, která se ujala sirotka, když mu zemřel jeho otec. Patřilo k základním povinnostem izraelské rodiny, pečovat o náboženskou výchovu dětí a právě v diaspoře se na to kladl velký důraz.

¹²⁰ Srov. BIČ Miloš: *Výklady V.*, 21–25.

feministicky orientované exegeze.

4.4 TOB 8,1B-9 TOBIÁŠ A SÁRA EXEGEZE

Jedná se o kratičký úsek Tob 8,1-9. Tento však bytostně souvisí s předcházejícím dějem, se kterým vytváří komplexní celek. Tobiášovo nasměrování k dobru jasně vychází ve své podstatě z nasměrování věřící rodiny, ze které pochází, kde se mu dostalo základu výchovy k životu především na základě úcty a respektu k duchovním hodnotám i lidem, kterou jeho rod žije. Rodina se jeví jako podstatný prvek, ze kterého vychází další život křesťana a následně i život jeho celé budoucí rodiny. Tobiáš odchází z rodiště, kde získal dobrý základ a příklad k vytvoření vlastní funkční rodiny, kde se tato tradice po generace předávala.

K modlitbě a úctě k Hospodinu jej vedla už babička Debora. Životní příklad pak získal na základě mužského prvku v příkladném životě svého zbožného otce Tóbita, dobrého člověka se silným sociálním cítěním a povoláním k věrné službě Hospodinu. Pouhá výchova v rodině ale sama o sobě nestačí. Proto Tobiáš putuje s andělem Refáelem, od kterého se učí. Tento vztah ozřejmuje nutnost dobrého vedení. Tobiášovi se tak dostane se mu tak moudrosti, daru uzdravování, míry a rozlišování, co je v životě důležité, na co se zaměřit a co chránit. Začíná veršem 1b a končí veršem 9.

4.5 ROZBOR VERŠŮ PERIKOPY

V průběhu verše 1 mění jak prostředí, tak i postavy. Děj příběhu se přesouvá do ložnice manželů. Tobiáš je hlavním hrdinou příběhu, který se příkladně nechává vést samotným Hospodinem. V daném příběhu na něho výchovně působí zejména jeho otec Tobit, přítel anděl Refael a v neposlední řadě Reuel a jeho žena Adna. Tobiáš přijal díky nim dobro do svého srdce, dbal dobrých rad, zachovával zákon. Proto se může zhostit tak významného poslání, stane se manželem, hlavou rodiny. Počíná si dobře, věrně slouží Hospodinu i svým bližním. Verš 2–3, který pojednává o Tobiášově akci s démonem, svědčí o dobré přípravě. Verš 4 uvádí do společné modlitby snoubenců, která se jeví jako nezbytné společné sdílení, je základem manželského vztahu a fungování rodiny. Je klíčem pro řešení veškerých situací, je zdrojem moudrosti a lásky. Je živnou půdou růstu celého pokolení. Verše 5–8 pak obsahují vlastní modlitbu,

kterou je možné rozčlenit na díkůvzdání, významnou historickou připomínku, výraz věrnosti a přání, které mají naplnit budoucí generace, ve verši šestém a sedmém. Osmý je předsevzetím. Verš 9. obsahuje závěrečnou informaci, je uzavřením epizody, končí informací, že se uložili společně ke spánku.¹²¹ Příběh je symbolem pevného přátelství, rozmanité Boží milosti a příkladné služby jako výzvy ke vzájemné pomoci.¹²² „V rozbitém a ohroženém světě, v kterém žijeme, je lidské společenství jednou z velikých nadějí, ať se již projevuje jako kamarádství, přátelství, láska milenecká, manželská, rodinná, anebo vůbec jako nejširší soucítění, lidská sounáležitost.“¹²³ Uzdravení je znamením získání důvěry v Boží milosrdenství, které se sklání nad trpícími, utěšuje jejich bolesti a učí žít opravdový život.¹²⁴

4.5.1 MANŽELSTVÍ PRO PARTNERY I BUDOUCÍCH POKOLENÍ

Bůh, který je láska, člověka stvořil pro lásku. Pro muže a ženu má plán. Požehnal jim a povolal je ke svátosti manželství, ke společenství, aby z lásky byli jedno tělo a cílem manželství se tak stalo jejich nerozlučitelné spojení.¹²⁵

Posláním židovské dívky bylo vdát se a stát se matkou. Sára neměla bratra, který by se ujal dědictví po otcí, a tak na ni přešlo dědické právo. Měla se dle zákona vdát za muže ze svého pokolení, což bylo pro exulanty téměř nemožné, protože byli rozptýleni od sebe v nejuzdálenějších krajích.¹²⁶ Byla pod silným

¹²¹ Příběh je završen závěrečným vylíčením uzdravení Sáry. Tobiáš je dle Zákona Mojžíšova ten, který je jí souzen. Sára je zachráněna pro věčný život. Srov. Bič M.: *Výklady V.*, 38.

¹²² Srov. 1 Petr 2,5.

¹²³ ZVĚŘINA J.: *Teologie agapé I.*, 36.

¹²⁴ Pokorné Bůh chrání, osvobozuje, utěšuje. Bůh se sklání k člověku, pokornému štědře dává velikou milost. Po jeho tísňích, trápení, soužení a nedostatku ho pozvedá ke slávě. Proto neposuzuj jako významné, kdo je pro tebe nebo kdo je proti tobě. Ale to konej, starej se a pečuj o to, aby Bůh s tebou byl v každé věci, kterou děláš. Neboť koho bude chtít Bůh podporovat a komu bude chtít pomoci, tomu neuškodí špatnost žádného člověka. Pokorný člověk, i když ho zasáhl zmatek, je v klidu, protože je pevně zakotven v Bohu. Kdo je dobře v pokoji, v ničem není podezřívavý, kdo je ale neuspořádaný a neklidný, je zmítán různými podezřeními. Ani sám není v klidu a ani ostatní se neuklidní. Dobrý a pokoj vytvářející člověk vše obrací k dobrému. *Bonus pacificus homo omnia ad bonum convertit.* Srov. *Breviarium Romanum. De humilitate et pace. Lectio altera. E Libro De imitaióne Christi (Lib.2. cap 2–3), Velehrad.: Refugium, 1973.*

¹²⁵ Gen 1,28; Mt 19,6.

¹²⁶ Ve snaze o zachování čistoty rodu diasporní židovstvo zákon ještě zpřísnilo. Srov. Bič

tlakem, sneslo se na ni obrovské břemeno, na ní závisel osud celého rodu. Manželství je považováno za základ společenství. Má rozhodující význam pro sociální i morální utváření jednotlivce.¹²⁷

Provdali ji dokonce sedmkrát. Ze Šalomounovy závěti vyplývá, že ženicha vždy usmrtil o svatební noci zlý démon Asmodaj.¹²⁸

Služka Sára označila za vražedkyni. Sára je zarmoucena nepochopením a zarputilým postojem té ženy, doslova ji drásá posměch té služky, nařiká na démona a prosí Boha o pomoc.¹²⁹ Je zoufalá. Mnohdy děláme chybu, když se necháme zneklidňovat tím, co všechno nám pořád chybí k dokonalosti. Propadáme zoufalství, že neustále děláme něco špatně a jinak a ztrácíme naději, že nás takové nedokonalé může mít Bůh rád. Jeho láska však neposuzuje a neodsuzuje, je milující a čeká, až se unavíme svou vyčerpávající snahou o dokonalost.¹³⁰ Přestože Starý zákon zmiňuje jen v ojedinělých případech skoncování s vlastním životem, Sára pomýšlí na sebevraždu. Vzápětí si však na štěstí uvědomuje, jak by svému otci ublížila, že by ho tím ranila, zneuctila, před ostatními znemožnila, jakou bolest by mu způsobila, že by ho tím zabila. Útěchu nachází v modlitbě podobně jako Tóbit.¹³¹ Stísněnost, deprese, dlouhodobá samota, nemoc – působí na pacienta a na jeho pružnost a vitalitu tak, jako by odčerpávala jeho síly. Člověk je skleslý, o nic nemá zájem, vše vidí

M.: *Výklady V.*, 30.

¹²⁷ „Společenství je základní skutečností morálního života podle Bible. Je založeno na lásce, která přesahuje individuální zájmy a je pojátkem mezi lidmi. Tato láska je ve své nejhlubší podstatě zakořeněna v životě Trojice, projevuje se dynamickou silou Ducha Svatého a je zároveň pramenem i cílem autenticky křesťanského společenství.“ *Bible a morálka*. Papežská biblická komise, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 159.

¹²⁸ „Hřích obraz Boží v člověku špiní, zakrývá blátem, přikryje ho obraz jiný, zvířete, ďábla; pokání ho očišťuje, renovuje, ctnosti mu dávají lesk, život, krásu. Proto má člověk tak velkou cenu, ctíme se navzájem, protože vidíme jeden v druhém obraz Tvůrce, svatý obraz. Čím je kdo svatější, tím je Bohu podobnější. Už Platon říkal, že cíl života je napodobit Boha, pokud je to v našich silách.“ ŠPIDLÍK Tomáš: *Prameny světla*, Velehrad: Refugium, 1995, 21.

¹²⁹ Tob 3,11-15.

¹³⁰ CIKRLÉ Vojtěch: *...aby mohlo vyrůst něco krásného*, Brno: Cesta, 1999, 21.

¹³¹ “Just as Sarah and Tobit desperately prayed to God on the same day (3:7), their prayers arriving efore him at that precise moment (3:16), so both of them simultaneously left their isolated places of prayer and returned at that precise moment (3:17) to their work-a-day worlds.” *Srov. MOORE Carey A.: Tobit. the anchor bible. a new translantion with introduction and commentary*, 159.

šedivě a beznadějně. Nemůže kolikrát ani říci, čeho se vlastně bojí, z čeho má obavy. Kdo tyto pocity nezažil, těžko může jeho stav pochopit.¹³² V samotě a úzkosti se Sára obrací k Hospodinu, který se nad její trýzní sklání a posílá jí pomoc.¹³³ Bůh se nad nimi milosrdně sklání, soucítí s nimi, žehná svým milovaným dětem a jeho záměr ani zlý démon nezmaří. Projevuje se jako láska, která v nás zůstává. Díky ní jsme přešli ze smrti do života. Láska znamená totiž víc než vše ostatní.¹³⁴ Hospodinovy cesty jsou nevyzpytatelné, jeho láska a věrnost jsou nezměrné. Ženě se patří starat o rodinu, o muže. Není dobré, aby byl člověk sám a opuštěný, navíc v cizí zemi. Posílá mu pomoc.¹³⁵ Sára nevěděla nic o tom, že by měla blízkého příbuzného, nicméně bylo tomu tak. Jednala tedy ona sama Boží prozřetelnost.

Otec Sarah měl stejného prapředka jako Raguel a Tobit, měli společné jméno. Jestliže tomu tak bylo, pak Tobiáš a Sára byli vzdálenými bratrancei.¹³⁶ U okna sama stojíce, vztáhla ve své samotě, zármutku a opuštěnosti své ruce směrem k Jeruzalému se svou prosbou, aby ji Hospodin odvolal ze života a zbavil ji tak jejího utrpení.

Stejně jako ona trpěl podobně i Tobit. Jako Sára zdůraznil při modlitbě hned

¹³² Srov. KŘIVOHLAVÝ Jaro: *Křesťanská péče o nemocné*, Praha: vydal Advent, vydavatelství a nakladatelství křesťanské literatury, 1991, 23.

¹³³ Její prosba je vyslyšena, protože: „Cennější než pach krve obětního zvířete je oběť rtů toho, kdo se umí modlit v duchu a pravdě.“ Bič M.: *Výklady V.*, 10.

¹³⁴ Srov. ZVĚŘINA J.: *Teologie agapé I.*, 22.

¹³⁵ Srov. Gn 1,27; 2,18; 2,24.

¹³⁶ „Sarah's fater, Raguel, may have had the same great-great-great-greatgrandfather, as Tobit, inasmuch as the names are identical.If so, then Tobiah and Sarah were cousins many times removed.Tobit may have shared with Gabael, (i.e.,the relative in Ráges to whom Tobit had entrusted the money), the same great-great-grandfather. However, the precise genealogical relationship of Gabael to Raguel, the father of Sarah, is not clear. Hananiah and Nethaniah, the sons of Shemaiah, were contemporaries of Tobit, but genealogically speaking, more than that cannot be said about them. Ahiqar is identified as the son of Anael, Tobit's brother; but that adds nothing to the solution. As for Sarah's seven previous "husbands", all that can be said about them is that they were all relatives. When all the evidence is taken together, we can only conclude that Tobiah and Sarah are best described as "cousins," with no qualifying adjective such as first, second, third, etc. But that is not too important for the plot. The bottom line is that Tobiah was now, thanks to the evil work of Asmodeus, the next line,“ MOORE Carey A.: *Tobit. the anchor bible, a new translantion with introduction and commentary*, New York: Publisher by doubleday a division of Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc., Brodway, 1996, 156.

zpočátku svůj vřelý vztah k Hospodinu, k Jeruzalému a k chrámu.¹³⁷ Hospodina především chválí a dobrořečí mu, vyznávají se mu ze své samoty, opuštěnosti. Jejich počinání je výrazem věrnosti, oddanosti, trpělivosti, dobroty, pokory a naděje. Hospodin jim žehná a sklání se. Oba s bezmeznou trpělivostí a odevzdáním se očekávají pomoc. Přichází v podobě neúčinnější, přichází v podobě lásky životního partnera. Kajícnou modlitbou se připravují na opravdový vztah. Nepřestávají ani ve svém největším utrpení a těžkostech důvěřovat v Hospodina. Oba touží po společenství, které je duchovním základem, podstatou života, které vytrhuje člověka ze ztracenosti, osamění, dává osobnosti nový rozměr a zahrnuje další formy lásky.¹³⁸ Protože vidí jeden v druhém Krista, je reálným předpokladem, že se budou ctít a milovat. Budou si rozumět a splynou spolu jak tělesně, tak duchovně. Právě tak těsně, jako se žářem spojí dvě svíce. Ač se nikdy neviděli, mají mnoho společného—potřeby, přání, touhy. V těžkých situacích jednají podobným způsobem. Mají touhu být druhému jen k užitku, vždy připraveni pomoci. Ježíš jim září z obličeje, usmívá se z jejich rozzářené tváře. Přinášejí všude s sebou pokoj a lásku, kterou se milují a druhým ji tak předávají.¹³⁹ Manželství je obrazem živého společenství Boha s Izraelem, je výrazem úmluvy a věrnosti.¹⁴⁰ Oni prosí Hospodina o pomoc a nezapomínají mu pokorně děkovat. Svým naléháním, nedočkavostí, aby již došlo ke svatbě, dává Tobiáš najevo svůj nejvyšší zájem i touhu a vyjadřuje, že se mu nevěsta líbí i jak se na vztah těší.

Ve verši 1b dochází ke změně prostředí, které se mění za intimní. Došlo ke sňatku, Tobiáše odvedli do pokoje. Muž je odjakživa základem vztahu, zastává vedoucí postavení, záleží tedy na jeho vzdělání, majetku, ale především na jeho výchově, zaměření a nasměrování. Jak je kvalitní muž, taková je rodina. Žena Sára se modlila, čekala pravděpodobně pokorně v pokojíku na svého manžela, až přijde. Tolik si přála stát se mu pokornou pomocnicí, milující

¹³⁷ Tob 1,6; 3,2; 3,11-15; Da 6,11.

¹³⁸ „Milujte se navzájem bratrskou láskou, v úctě dávejte přednost jeden druhému. Radujte se s radujícími, plačte s plačícími. Mějte porozumění jeden pro druhého,“ Řím 12,10.14nn.

¹³⁹ Srov. CIKRLÉ V:...aby mohlo vyrůst něco krásného, 20.

¹⁴⁰ Srov. Iz 54,5.

společníci. Její matka Adna ji povzbudila, vzbudila v ní naději ve zrození opravdového vztahu, připravila jeho příchod, přišla s ní promluvit, utěšit ji v zármutku, pláči a zkroušenosti.

4.5.2 BOŽÍ PÉČE O ČLOVĚKA ZPROSTŘEDKOVANÁ ANDELY

Verše 2-3 jsou naplněním Refáelových slov. Tobiáš činí vše dle moudrých rad a přípravy na manželství, kterých se mu dostalo. Jeho přítomnost má nedozírnou cenu a získává další hodnotu v působení slibu.¹⁴¹ Každá žena, obzvláště v tísní truchlící, zkroušená, kterou sužuje beznaděj, potřebuje pochopení, útěchu, něhu, pohlazení a podporu. V oběti potřebuje slyšet ono „neboj se.“¹⁴² Tobiášovo upřímné, opravdové počínání, jemný, chápající a citlivý přístup k ženě není s to vydržet žádný zlý duch, který okamžitě prchá odtud. Tobiáš sdělil Sáře důvod a účel zaslíbení, nastává vzájemné pochopení, souznění duší. Sáře se tak dostane vytouženého, vymodleného, přetékaající lásky, kterou svému muži opětuje.

4.5.2.1 ANALÝZA LINGVISTICKO-SYNTAKTICKÁ

Muž je okouzlen její něžnou náklonností, znovu jí opakuje povzbuzující slova, aby se nebála a ujišťuje ji, že bude s ní, kamkoliv jejich cesta povede, že ji nikdy neopustí. Poté následuje zmínka o zavření pokoje. Manželé jsou ponecháni spolu v intimnosti, aby se poznali a sblížili, aby vzniklo jejich vzájemné pouto důvěry a lásky. Jako nerozlučitelné ustanovení Stvořitele potvrzuje manželství sám Ježíš Kristus.¹⁴³ Komentáře, kterých jsem použila, tento moment nerozebírají. Odjakživa bývalo samozřejmostí, že manželé by měli být a žít od začátku spolu.¹⁴⁴ Nikdo, tedy žádný člověk nemá právo do svátostného manželství zasahovat.

¹⁴¹ Srov. HUONDER Antonín: *Ve škole mistrově*. Kněžské meditace III, Praha: nakladatelství československé akc. tiskárny, 1932, 327–328.

¹⁴² Na slovo „neboj se“ se vztahuje analýza, kterou jsem projevila v rámci exegeze verše 1 Král 17,13.

¹⁴³ Srov. Mk 10,6–9.

¹⁴⁴ Společně by měli prožívat ten nejintimnější vztah a nikomu by nemělo být dovoleno, aby zasahoval do jejich věcí nebo aby se snažil řešit jejich záležitosti za ně. Nicméně v dnešním světě nelze nic považovat za samozřejmost. Chaos a neklid se jeví trvalou součástí našeho života a v průvanu se nedaří žádné květině. Manželství je křehkou květinou. Proto je důležité tento moment označit za stěžejní pilíř trvalého vztahu a jeho hodnoty, ze kterého se odvíjí vše ostatní. Vždyť je stvořitelem činem. Srov. Gn 1–2.

4.5.3 ROLE MODLITBY, ZBOŽNOSTI A ŘÁDU PRO UZDRAVENÍ V LITERÁRNÍM POJETÍ KRITICKÉ FEMINISTICKO-LINGVISTICKÉ ANALÝZY

Tobiáš oslovuje v pokojíku svou ženu Sáru, vyzve ji, aby vstala. Tímto gestem ji povolává k následování, ke službě Hospodinu, k opravdové modlitbě. Upřímně k ní hovoří, přivine ji k sobě. Jak je dobré a účinné jeho slovo v pravý čas.¹⁴⁵ Slovo, které navrácí radost a uzdravuje.¹⁴⁶ Tobiášova ústa se stávají ústy spravedlivého, milujícího manžela, který je pramenem jejich budoucího života. Oba mají v sobě ze svých rodin zakořeněný smysl pro pořádek, ctí spravedlnost. Základní pravidla lásky vstěpila Tobiášovi už jeho babička Debora, otec Tobit, jeho anděl. Můžeme konstatovat, že o jeho vzdělání se zasloužil samotný Hospodin.

4.5.3.1 ANALÝZA SYNTAKTICKÁ

Nejdůležitějším výrokem úvodu do děje rodinného stmelení, který bezprostředně následuje po uzavření pokoje, je v rámci syntaktické struktury skutečnost, že ji nazývá ve verši 8,4 sestrou, vyzývá ji, aby povstala. Slovo sestra získává navíc v souladu se zmíněnou karmelitánskou spiritualitou (u proroka Eliáše) nebývalého rozměru, neboť i Pannu Marii můžeme považovat za sestru a v tomto úhlu nazírat otázku služby.¹⁴⁷ Tobiáš žádá Sáru, aby povstala, aby současně s ním zřetelně vzdala úctu, čest a slávu rodícímu se manželskému svazku, vyzývá ji tak, aby jej následovala, aby přijala autoritu manžela a Pána. Ona s hlubokou oddaností, pokorou, poslušností a láskou přijímá nabídku nerozlučitého svazku. Tento velmi důležitý akt je gestem, kterým vyjadřují sounáležitost, nejvyšší úctu, pokoru, oddanost ke službě Hospodinu a člověku. Stávají se obrazem míry lidského společenství, který se v manželství naplňuje pokorou, trpělivostí, láskou, životem v pravdě a oddanou službou v přijetí Boha a člověka. Bohu člověku vzdávají díky, úctu a vůli společně vytrvat až do konce. Sňatkem se stali Božím shromážděním, kde

¹⁴⁵ Srov. Př 12,25; 15,23.

¹⁴⁶ Tobiášovo vyznání přerůstá ve vzájemné darování se a stává se pevným svazkem z nejhlubší lásky. Srov. Pis 8,6.

¹⁴⁷ Tomuto výroku předchází ona podpora a povzbuzení ve slově „neboj se.“ Tento výraz je zdůrazněním příbuznosti, trvalosti, klidu i sounáležitosti, vzájemné lásky a pevnosti osobního vztahu.

Hospodin přebývá uprostřed nich. Bezprostředně navazuje nejpodstatnější prvek, tedy modlitba. Ve své podstatě všechna Tobiášova slova jsou modlitbou a zároveň výzvou ke společnému životu. Tobiáš dává najevo, že si Sáry váží, že ji ctí, miluje. Sděluje nejdůležitější. Na základě čisté lásky vypovídá, že si ji nebere pro sobecké ukájení chťiče ve smilnění, ale veden věrností pro upřímný vztah. Touží, aby jejich svazek byl plnohodnotný a trvalý a aby jejich děti dobrořečily Pánu. Svým postojem Tobiáš vyzývá Sáru, aby jej následovala v čistém životě v pravdě a lásce, podobným způsobem jako Eliáš ji povolává do služby. Jeho slova obsahují podporu, pomoc, sounáležitost a pochopení.¹⁴⁸ Všechny touhy a přání Hospodina jsou tak naplněny. Za věrné přimlouvá už král Šalomoun v prosbách při posvěcování jeruzalémského chrámu.¹⁴⁹

4.5.3.2 ANDĚL V ROLI ZACHRÁNCE

Bůh se smiloval, posílá zachránce Refáela, jednoho ze sedmi andělů, který přivede Tobiáše z Ninive až do vzdálené Ekbatany přímo do jejich domu. Jméno Refáel znamená „Bůh uzdravuje.“ Vypráví Tobiášovi o Reúlově dceři Sáře, sděluje mu, že je její nejbližší příbuzný a ona mu náleží jako manželka.¹⁵⁰ Tobiášovi se vybavují myšlenky jeho otce.¹⁵¹

Refáel Tobiáše uklidnil. Začíná se těšit na seznámení se svou sestrou, kterou si odvede domů jako manželku. Stejně jako v Písni písní (Pís 4,10) nazývá Tobiáš svou novomanželku „příbuznou“¹⁵² první noc se po sňatku spolu vroucně modlí.¹⁵³ Sestrou ji nazývá i její otec Reguel, když souhlasí, že ji dá

¹⁴⁸ „Hvězdy dnešní noci jsou zároveň hvězdami zítřejšího rána. S utrpením vyslovuje ono Boží neboj se, i v nejhlubší trýzni jsi pod patřením Boží lásky.“ JAN OD KRÍŽE: *Temná noc*. Karmelitánská spiritualita, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995, 5.

¹⁴⁹ 1 Král 8,38.

¹⁵⁰ Tobiáš naslouchá a rozpomíná se, že slyšel o sedmi Sářiných ženiších, kteří zahynuli o svatební noci, přestože dříve nic takového nevěděl. Démon prý Sáru miluje, a proto jí zabíjí ženichy. Anděl dodává Tobiášovi odvahu, že nemusí mít strach, protože démona přemůže dýmem z jater a srdce chycené ryby, které má vložit na žhavý popel z kadidla. Nesmí se ale opomenout společně se Sárou modlit a vroucně prosit Boha o milost a vysvobození.

¹⁵¹ „...žádnou užitečnou radou nepohrdej, v každé době dobrořeč Hospodinu, vypros si u něho, aby tvé cesty byly přímé a záměry aby se zdařily.“ Tob 4,18-19.

¹⁵² Srov. Tob 8,7.

¹⁵³ „Požehnaný jsi, Bože našich otců a požehnané tvé jméno po všechny věky a pokolení. Ať ti dobrořečí nebesa a všechno tvé stvoření po všechny věky. Tys učinil Adama. Učinil jsi mu

Tobiášovi za ženu. „Z nebe je souzeno, aby ti byla dána.“¹⁵⁴

4.5.3.3 ANALÝZA SÉMANTICKÁ

Ženich pronáší klíčová slova: „sestro, má nevěsto.“¹⁵⁵ Vystihují vztah znamení, blízkost, pokrevnost, sounáležitost, podobnost. Slova jsou víceznačná, nicméně v okamžiku, kdy je Tobiáš vyslovuje, nabývají konkrétního významu. Vznikla láska, která hory přenáší, kterou nerozdělí ani smrt.¹⁵⁶ „Jestliže se nám Bůh ukazuje jako milující Otec, být jeho dětmi vyžaduje napodobování nekonečné lásky.“¹⁵⁷ Vítězí dobro, překypující láska, kterou daruje jeden druhému a prostřednictvím modlitby dojde ke splynutí duší, k souznění a povznášejícímu pocitu dříve než se tak stane později fyziologicky při pohlavním aktu. Sedm usmrcených manželů zlým démonem a vyléčení ženy Sáry zdánlivě připomíná souvislost se sedmi zlými duchy textu Nového zákona.¹⁵⁸

pomoc a podporu, Evu, jeho ženu. Z obou vzešlo lidské potomstvo. Ty jsi řekl, že není dobré, aby byl člověk sám. Učiňme mu pomoc jemu rovnou. Hle, neberu si tuto svou sestru pro smilnění, nýbrž veden věrností. Přikaz, abych došel smilování já i ona a abychom se společně dožili stáří. A oba řekli: „Amen, amen.“ Tob 8,5-8.

¹⁵⁴ „Je ti dána podle ustanovení Mojžíšovy knihy. Vezmi si svou sestřenicí (sestru). Od nynějška jsi jejím bratrem a ona tvou sestrou. Je ti dána ode dneška až na věky.“ Tob 7,12.

¹⁵⁵ Pís 4,10 – „Slova básnického kontextu Písne písní znějí jinak než v knize Tobiáš; ale navzdory své odlišnosti označují zvláštní pouto vztahu; v manželství se muž a žena zvláštním způsobem stávají bratrem a sestrou. Sourozenecký ráz je zakořeněn ve snubní lásce. Ve vyprávění Tobiáše se Sárou je kromě výrazu „sestra“ ještě jiný vztah, který vyvolává analogii s Písní písní. V duetu snoubenců je láska, kterou si vzájemně vyznávají, „silná jako smrt (Pís 8,6). V knize Tobiáš takové prohlášení nenajdeme, jako zde ostatně nenacházíme žádné z typických vyznání, jež protkávají Píseň písní. Je řečeno prostě, ale výstižně. Tobiáš si zamiloval Sáru a „přilnul k ní celým srdcem“ (Tob 6,19). Ve vyprávění o svatbě Tobiáše a Sáry se však ocitáme tváří v tvář situaci, jež jak se zdá, vynikajícím způsobem potvrzuje pravdu slov o lásce „silnější než smrt.“ Tobiášova láska musela od první chvíle čelit zkoušce života a smrti. Následně to potvrdí, protože v této zkoušce vítězí život. Uskuteční to prostřednictvím modlitby.“ Katecheze Jana Pavla II.: *Teologie těla. O lidské lásce podle Božího plánu*, Praha: Vydalo nakladatelství Paulínky, Praha 2005, 516–517.

¹⁵⁶ „Už ve Starém zákoně jsou manželství patriarchů čímsi svatým a zduchovnění poměru mezi mužem a ženou postupuje pozvolným vývojem. Podle Solovjova jsou tělesné city, pokud jsou přirozené, jakousi předzvěstí duchovní dokonalosti. Muž a žena cítí k sobě zvláštní přitažlivost. Je to spontánní, živočišné vyjádření základní pravdy, že se mají lidé doplňovat. Smyslová láska není doposud láska v pravém slova smyslu a je jí potřeba zdokonalovat, aby se změnila v přátelství ducha.“ ŠPIDLÍK T.: *Prameny světla*, 96.

¹⁵⁷ CIARDI Fabio: *Tajemství světla*, in: Mariánský kongres 14. června 2003, Olomouc: Kol. Hnutí fokoláre v ČR: *Dívat se na Krista očima Panny Marie*, 17-18.

¹⁵⁸ „Ježíš procházel městy a vesnicemi, přinášel radostnou zvěst o Božím království; bylo s ním dvanáct učedníků a některé ženy, které byly uzdraveny od zlých duchů a nemocí. Mezi

4.5.4 VÝZNAM MANŽELSTVÍ PRO DUCHOVNÍ ROZVOJ BUDOUCÍCH POKOLENÍ

Naše přijetí evangelia umožňuje plné uskutečnění nadějí pro budování veškerých vztahů. Na samém počátku, už při stvoření, Bůh ustanovil manželství a rodinu Gen 1–2.¹⁵⁹ Bůh tak učinil a přeje si, aby se tak žilo. Manželství a vztahy v něm jsou vnitřně zaměřeny k naplnění v Kristu a ztotožnění s ním.¹⁶⁰ Potřebují ale hojnost milostí, aby byly uzdraveny od ran hříchu GS 47¹⁶¹, aby se dokázaly vrátit "ke svému počátku"¹⁶², k plnému poznání a uskutečnění Božích plánů. Dnes, kdy je rodina cílem útoku četných sil, které se snaží ji rozbít nebo alespoň zdeformovat, je si církev dobře vědoma, že blaho celé naší společnosti je úzce spjato s příznivou rodinnou situací.¹⁶³ Tím silněji a naléhavěji pocítuje své poslání hlásat všem, jaký má Bůh plán s manželstvím a s rodinou. Církev si přeje, aby se člověk křesťansky rozvíjel, aby přispíval k obnově společnosti a Božího lidu.¹⁶⁴ Mají pěstovat vzájemný respekt, praktikovat podřizující lásku jednoho vůči druhému, řešit spory, duchovně působit na okolí a obnovovat svůj vlastní počáteční závazek.¹⁶⁵ Lidská osoba je stvořena k Božímu obrazu, aby se těšila z osobního společenství s Otcem, Synem a Duchem svatým, v nich pak s ostatními lidmi. Boží obraz je definicí člověka. Biblická interpretace vztahuje pojem Božího obrazu na všechny lidi.¹⁶⁶

„Známost vrcholí v manželství. Není správné, když spolu mladí žijí na zkoušku, tzv. na hromádce. Manželství má být podobné obrazu Svaté

nimi i Marie Magdalská, ze které vyhnal sedm démonů.“ Lk 8,1-2.

¹⁵⁹ Srov. Ef 5.

¹⁶⁰ Srov. Gal 2,20.

¹⁶¹ Srov. Jan Pavel II.: list *Appropinquat iam*, 1 (15.srpna 1980): AAS 72 (1980), 791.

¹⁶² Mt 19,4.

¹⁶³ Srov. GS 47.

¹⁶⁴ Člověk nemůže zůstat sám bez pomoci. Oba manželé mají mít na zřeteli psychiku druhého, jeho rytmus, jeho záliby, jeho duchovní cestu. Srov. 1 Petr 3,1–2; 3,7; Srov. Ef 5,21nn.

¹⁶⁵ Srov. *Bible a morálka*, 118.

¹⁶⁶ Srov. POSPÍŠIL Václav Ctirad: *Společenství a služba. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 10–13.

Trojice. Tyto vztahy musí být pevné i před společností. Překročit práh manželství je velice důležité, protože pak se může dokonaleji uskutečňovat to, co Bůh do člověka vložil. Jestli člověk roste v lásce a dobře využívá svou schopnost milovat, pak je manželství určitým přelomem v jeho životě, takže se manželé mohou mít po dvaceti letech daleko raději než na začátku.¹⁶⁷ Má-li zvládnout svěřený úkol, potřebuje pomoc, nikoli pomocníka nebo pomocnici, nýbrž někoho, kdo by mu byl roven a přece od něho i odlišný, v němž by dovedl poznávat sebe i nacházet v něm své ucelení, někoho, kdo by mu byl tak blízký, že by jej mohl pokládat za částku vlastního já.¹⁶⁸ „Požehnaný jsi, Bože našich otců, a požehnané tvé jméno po všechny věky a pokolení. Ať ti dobrořečí nebesa a všechno tvé stvoření po všechny věky. Tys učinil Adama. Učinil jsi mu pomoc a podporu, Evu, jeho ženu. Z obou vzešlo lidské potomstvo. Řekl: Není dobré, aby byl člověk sám. Učiňme mu pomoc jemu rovnou. Hle, neberu si tuto svou sestru pro smilnění, nýbrž veden věností. Přikaz, abych došel smilování já i ona, abychom se společně dožili stáří. A oba řekli: Amen, amen.“¹⁶⁹ Člověk stojí před Božím tajemstvím. Stalo se něco s ním a pro něho. Bůh se projevuje jako láska (1 Kor 13,1–13).¹⁷⁰ Připravil mu darem obecnství, jehož krásu a slávu často vůbec nepochopí. Stojí tu vedle něho pomoc, žena bytost, kterou si zamiluje, která bude schopna snášet s ním dobré i zlé a se kterou bude radostně a vděčně předstupovat před Stvořitelem.¹⁷¹ Muž, hrdá hlava rodiny i společnosti, je odkázán na pomoc a přijímá ji z rukou Božích jako dar zvoláním: "Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla!" Spojení ženy a muže bude a má být tak těsné, že se "stanou

¹⁶⁷ BALÍK Jan: *Pohleděl na něho s láskou*. Katecheze pro křesťanský růst mládeže. Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2001, 81.

¹⁶⁸ Pro náš plodný život je stěžejní „stávat se milujícím, mít srdce přístupné otřesu bídou druhých. Pak najdu svého bližního, a nebo lépe: pak budu já nalezen jím.“ RATZINGER Joseph: *Ježíš Nazaretský*, Brno: Barrister&Principal, 2007, 142.

¹⁶⁹ Tob 8,5-8.

¹⁷⁰ Srov. ZVĚŘINA J.: *Teologie agapé I.*, 14–18.

¹⁷¹ Žena nebyla utvořena z mužovy hlavy, protože nemá stát nad ním a vládnout mu. Nebyla však utvořena ani z jeho nohou, aby se muž nedomníval, že smí po ní šlapat a zacházet s ní tvrdě. Byla utvořena z kosti docela blízké srdci mužovu na znamení, jak niterný a srdečný má týž vztah mezi oběma. Muž a žena, oba dohromady tvoří chrám. Ona téměř bezprávná, je svému muži ku pomoci. Srov. Gen 2,18.

jedním tělem."¹⁷² V tomto nejhlubším sjednocení jsou zároveň Bůh a duše slity jako dvě svíce, které nikdo více nemůže od sebe oddělit. Věc překrásná je toto spojení Boha s jeho malým stvořením. Je to štěstí, které nemůže být pochopeno. Toto je krásný dar a služba člověka, aby se modlil a miloval. Když se modlíte a milujete, hleďte, toto je blaženost člověka na zemi.¹⁷³

Církev jedny podporuje, jiné poučuje a dalším pomáhá, a tak nabízí své služby všem lidem, kteří se znepokojují o osud manželství a rodiny. Zejména se církev obrací k mladým lidem, kteří chtějí vstoupit do manželství a založit rodinu. Otevírá jim, nabízí nám nové perspektivy a pomáhá nám objevovat krásu a velikost povolání zaměřeného k lásce a službě životu, kterou od nás Bůh žádá a ustanovil ji už při samém stvoření.¹⁷⁴ Je velmi důležité podílet se na šíření evangelia, hlásat „radostnou zvěst“, všem bez rozdílu, protože láska vede k vzájemnému "poznání," dělá muže a ženu "jedním tělem" (Gen 2,24)¹⁷⁵, obohacuje, povzbuzuje, uzdravuje a je tou nejlepší půdou pro vznik nové křesťanské populace a pro růst společenství založeném na vzájemné lásce a důvěře, kde se vychovává příkladným životem. Manželství nás uschopňuje k největšímu možnému darování se jednoho druhému z té největší lásky k Bohu a člověku zároveň a současně k darování života nové lidské osobě, která se třeba může z té velké lásky zrodit. Takové spojení je setrvání s Bohem v té nejvroucnější modlitbě, kdy se manželé stávají Božími spolupracovníky. V tomto krásném prostředí, které vzešlo z opravdové lásky, se pak snadno děti již od útlého věku učí víru žít, poznávat, ctít Boha a milovat bližního.¹⁷⁶

¹⁷² BIČ Miloš: *Radostná zvěst Starého zákona*, Praha: Kalich, 1980, 80–81.

¹⁷³ Věc překrásná je toto spojení Boha s jeho malým stvořením. Je to štěstí, které nemůže být pochopeno. Toto je krásný dar a služba člověka, aby se modlil a miloval. Když se modlíte a milujete, hleďte, toto je blaženost člověka na zemi. „*In hac intima unione, Deus et anima velut duae cerae sunt simul conflatae, quas nemo amplius separare potest. Res pulcherrima est haec Dei coniunctio cum parva creatura sua; felicitas haec est, quae comprehendere non potest. Hoc pulchrum est hominis mundus et officium: ut oret ac diligat. Si vos oratis ac diligitis, ecce, haec est beatitudo hominis super terram.*“ Srov. KKC – *Catéchisme sur la priore*, Paris: A. Moninin, *Esprit du Curé d’Ars*, 1899, 87-89.

¹⁷⁴ Srov. Gen 1–2.

¹⁷⁵ Srov. GS 52.

¹⁷⁶ Srov. FC 1-3.; Srov. CT 36; Srov. AAS 71.

Manželský svazek je tak pevný, jako vztah Boha s Izraelem.¹⁷⁷

Pro každého člověka je velice důležité láskyplné přijetí do rodiny, jehož se sňatkem stávají součástí. Modlitba má uzdravující sílu. Kniha Tobíáš je narativním poselstvím základů dobra a křesťanské víry, které se má předávat jako největší poklad budoucím pokolením. Je návodem ke spokojenému životu v rodině. Na dvojím přikázání lásky stojí mravní hodnoty lidstva nejvyššího řádu a spočívá na nich celý Zákon i Proroci.¹⁷⁸ Láska k Bohu a k člověku k nám promlouvá v duchu blahoslavenství formou příběhu. Tobit přijímá snachu Sárú do rodiny, žehná jejich svazku a modlí se za dobrý život svých dětí.¹⁷⁹ Příběhy patriarchů poskytují morální ponaučení.¹⁸⁰ „Ježíš dříve, než se za nás obětoval, prosil za ty, kteří v něho uvěří: „Aby všichni jedno byli.“

¹⁷⁷ Srov. Oz 2,21.

¹⁷⁸ Srov. Mt 22,40.

¹⁷⁹ Srov. : „*Tobit heisst sie äusserst warmherzig will-kommen und spricht sie als Richter an. Damit sie voll in seine Familie aufgenommen. Weiter prist er ihren Gott, dann ihren Vater (einzig die Mutter Saras hehlt), seinen Sohn Tobíáš und zuletzt Sara selhat, nochmals mit der familiären Bezeichnung Richter. Sein Haus bezeichnet er als ihr Haus, lomit er ihr die Verfügungsgewalt als Hausfrau überträgt Hanna ist in der Ganze Szene nicht erwähnt, auch im folgenden Kapitel komt sie nicht vor. Ob diese als Schwiegermutter Saras ihre Vollmachten abgeben muss, wird nicht erwähnt. Jeden falls haben sich bei der neuen Sachlage die beiden Frauen in Tobits Haus sowohl die Arbeit wie die Stelliny zu teilen. Wie dies genau geschieht, darüber wird kein Wort verlore;*“ ZENGER Erich / SCHÜNGEL-STRAUMANN Helen: *Tobit, Frieberg: Übersetzt und ausgelegt von. Verlag Herder, Frieberg im Breisgau, 2000, 152-153.*

¹⁸⁰ Srov. CHOILERIO Marco: *Blaze tomu, kdo slyší tato slova* (Sir 50,28). První setkání se Starým zákonem, Praha: Paulinky, 1997, 237-241.

5 PÁTÁ KAPITOLA MK 2,1–12 EXEGEZE UZDRAVENÍ OCHRNUITÉHO (paralytika)

5.1 NARATIVNÍ VYMEZENÍ PERIKOPY

Verš 1 je oznámením skutečnosti, že je Ježíš doma

2 představuje Ježíšovu autoritu, kolik lidí potřebuje slyšet jeho Slovo

3–4 ukazuje solidaritu s nemocným, důvěru v Boží pomoc

5 Ježíš se sklání k člověku, odpouští hříchy

6–7 lidská spravedlnost, nepochopení zákoníků

7b–9 Zjevení, hříchy se odpouštějí

10–11 Ježíš zázračně uzdravuje ochrnutého

12 úžas a dobrořečení Bohu.¹⁸¹

5.2 CHARAKTERISTIKA A PŮVOD JEŽÍŠOVA EVANGELIA PODLE MARKA

5.2.1 V RÁMCI HISTORICKO–KRITICKÉHO ROZBORU

Evangelium podle Marka sestává v úseku 2,1-3,6a z pěti příběhů. „Osvětluje vnitřní základ Ježíšovy autority.“¹⁸² Má exegeze se týká prvního z nich. Marek vytvořil spis, v němž je poselství o vzkříšení vyvrcholením Ježíšovy zvěsti o království Božím; zvěsti o Ježíšových mocných slovech i skutcích; například o vytvoření kruhu Dvanácti; o Ježíšově vztahu k hříšníkům, jimž otvírá cestu k Bohu; o svátostném společenství, které zakládá při posledním stolování; o jeho utrpení a oběti.

Doba vzniku dle knihy Slovo na cestu je v rozmezí 64-68 po Kristu. Hlavními prameny bylo asi *kérygma* palestinské (řecký překlad aramejsky psaného Matoušova evangelia) a římské (Petrovo). *Kérygma* je hlásání církve o Kristu. Jednoduchá řečtina, plná arameismů a s latinismy, naznačuje, že autor

¹⁸¹ *Nový zákon*, z původního řeckého znění přeložil dr. Rudolf Col, Praha: vydala Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, ³1970, 96.

¹⁸² *Nový zákon s výkladovými poznámkami*, ekumenická skupina pro překlad Nového zákona, Praha: Česká biblická společnost v evangelickém nakladatelství, 1991, 70.

byl Žid z Palestiny. Mluvil aramejsky a zdržoval se mimo Palestinu.¹⁸³ Spor o odpuštění hříchů, zasazený do kontextu uzdravování ochrnutého, je prvním a nejdelším příběhem sporu.¹⁸⁴

5.2.2 ANALÝZA LINGVISTICKO–SYNTAKTICKÁ

Slovesa na počátku vět podtrhují dynamičnost textu a zesilují razanci uzdravujících činů. Spojky (a, i, ale...) v první linii rozehrávají děj a zajišťují poutavost příběhu. Důležitosti však nabývají formy sloves. „Rouhá se“ je vyjádřením nespokojenosti davu (Mk 2,7). Následuje však uzdravující čin v podobě imperativu, kdy Ježíš osvobozuje nemocného od chorobné spoutanosti. Následně pokládá přihlížejícím odzbrojující otázky, proti nimž neexistují argumenty. Ježíšovo bytí, jeho identita přesahují každé slovní vyjádření. Vyskytuje se zde označení (znamení), Syn člověka (2,10.28; 9,9; 14,62).

5.3 PRAMENY A EVANGELIA

Z historicko–kritického hlediska je podle převládajícího mínění i teorie dvou pramenů Markovo evangelium nejstarší ze synoptických evangelií. Je evangeliem nejkratším, ale znalost jeho obsahu a stavby je velmi důležitá pro pochopení synoptických evangelií vůbec. Církevní tradice přičítá Markovi autorství 2. evangelia (v kanonickém pořadí knih NZ je Mk druhou knihou/svitkem). Opírá se o svědectví Papiáše, biskupa v maloasijském městě Hierapolis (před r. 120), citované Eusebiem v jeho díle *Historia ecclesiastica*. Papiáš vycházel z informací jistého Jana, zv. Presbyter (Starší), křesťana 1.generace, jenž poznal apoštoly.¹⁸⁵ Marek přizpůsoboval nauku potřebám posluchačů, napsal věci tak, jak si je pamatoval. Byl Petrovým učedníkem.

¹⁸³ Srov. RYŠKOVÁ Mireia: *Stručný úvod do Písma sv.*, Nový zákon, Praha: Skriptum, Praha, 1991, 36.

¹⁸⁴ Marek zde shromažďuje vyprávění, která obvykle označujeme jako „příběhy o sporu s odpůrci“, kde v protikladu k nadšení „zástupů“ narůstá opozice vůči Ježíšovi ze strany konkrétních skupin: učitelů Zákona (2,6) i herodovců, kteří ukládali Ježíšovi o život. Ježíš se odlišuje od svého prostředí způsobem jednání s lidmi. Cítí se být povolán, aby pomohl lidem na okraji společnosti. K nim se cítí být povolán, jim přednostně zvěstuje Boží spásu, ať už svými uzdravujícími zásahy či odpouštěním hříchů nebo svým společenstvím s nimi. „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní. Nepřišel jsem pozvat spravedlivé, ale hříšníky (Mk 2,17).“ RAITZINGER Joseph: *Církev jako společenství*, Praha: Zvon, 1994, 100–101.

¹⁸⁵ Srov. RYŠKOVÁ M.: *Stručný úvod*, 34.

V NZ se o Markovi či Janu Markovi hovoří 10x, je pravděpodobné, že jde o tutéž osobu. Dle informací Skutků, byl synem Marie, která měla v Jeruzalémě dům, kam přišel Petr z vězení, byl společníkem Barnabášovým a Pavlovým na 1. cestě. Kvůli němu se Pavel s Barnabášem rozešel. Evangelium napsal dle tradice v Římě, psal je pro křesťany z pohanství, pro představitele helénistické kultury, které toto evangelium obrací k víře. Proto takový důraz klade na Kristovy zázraky. Prohlubuje se důraz na přitažlivost Ježíšovy moci. Lidé zázraky potřebují, aby uvěřili, aby přijali Krista. Evangelium Ježíše představuje jako toho, kdo má moc. Vyprávění jsou spojena s myšlenkou spásy, s příchodem Božího království, které je v ten okamžik tady a teď. Kristus není jen divotvůrce, je spasitel. Základní ladění evangelia je dáno počáteční větou: „Počátek evangelia Ježíše Krista, Syna Božího.“¹⁸⁶ Svoji moc Ježíš nikdy nevyužíval ke svému prospěchu, ale k pomoci druhým. Velkou pozornost Markovo evangelium věnuje posledním týdnům Ježíšova života, jeho utrpení, smrti a zmrtvýchvstání. Jasně ukazuje, že Ježíš nad smrtí zvítězil. Markovo evangelium je synoptickým evangeliem. V rámci narativního přístupu má formu životního příběhu a paralely Mt 9,1-8 a Lk 5,17-26. Není přesným popisem historických událostí. Markův výklad obsahuje autentické tradice pocházející od samotného Ježíše a týkající se Ježíše, které však byly zpracovány čtyři desetiletí po Ježíšově smrti. Téma sílící opozice proti Ježíšovi tvoří součást Markova narativního světa a čtyřicet let po Ježíšově smrti odráží míru narůstajícího odcizení mezi Židy a Nežidy, kteří přijali Ježíše za Mesiáše, na jedné straně a těmi, kteří ho nepřijali na straně druhé. Jde o stejný příběh, jenž se liší zdánlivými drobnostmi, například typem střechy a způsobem, jakým došlo k jejímu odkrytí, aby mohli lehátko s nemocným spustit před Ježíše. Nicméně podstata příběhu je totožná. Jako by se tak stalo opakovaně, několikrát nebo stejnou událost vyprávělo několik lidí. Obdobná trápení prožívali a prožívají různí lidé v různých zemích.

5.4 ROZBOR PŘÍBĚHU S ODKAZEM NA PARALELY MT 9,1-8 A LK 5,17-26

¹⁸⁶ Marek se snažil dokázat, že Ježíš je opravdu Boží syn, protože měl moc přemáhat nemoci, smrt a utrpení. Osobní identita, jeho život přesahují jakékoli možné vyjádření a tak se zdá, že přímo odkazují na základní aspekt tajemství. Stejně jako Bůh může i Ježíš číst v srdci člověka a nahlížet do jeho nitra. Odmítnutí, smrt a vzkříšení Ježíše byly Božím záměrem. Srov. *Slovo na cestu* – moderní překlad Nového zákona pro třetí tisíciletí. International Bible Society, Praha: Luxpress, 1999, 61-65.

Nemohli se k němu dostat. Obrovský dav lidí nedovoloval, aby se ochrnutý dostal před Ježíše. Technika ani činy člověku mnohé neumožňují. Ale co je pro člověka nemožné, co je nemožné u lidí, u Boha nemožné není.

Situace dostává dramatický spád. Bohoslužba byla na nějakou dobu přerušena netradiční událostí, která nemá obdoby. Nastává zásadní zlom. Před Ježíše spustili ochrnutého člověka. Jak reagoval dav lidí? Jednoznačně byli velice rozhořčeni. Vždyť oni čekali tak dlouho a nyní se je snaží někdo předběhnout. Přece oni jsou ti, kteří si setkání s Ježíšem zaslouhují, každý ho touží spatřit jako první. Jako první chtějí být uzdraveni a chtějí ho pozdravit. Taková je lidská představa o spravedlnosti. Otvor ve střeše je podobnou lstí, jakou uplatňuje Jákob na svého bratra. Avšak Ježíš se nechová podle řádu spravedlnosti. On je spravedlnost sama. Jeho osobitost lid šokuje a vzpouzí: „Co si vůbec o sobě myslí, kdo je, kým je, že si něco takového dovoluje?“ Ježíš uzdravoval každou chorobu lidu.¹⁸⁷

Nosičům lehátka se překvapivě dostane pochvaly za to, že ruší shromáždění. Příběh o zázraku začíná dramatickým a rušivým činem, kterým se víra projevuje a je tak největším spásným činem, kdy Bůh dává člověku svého ducha a uschopňuje ho tak k životu z víry. Poměr víry a skutků se naplňuje láskou.¹⁸⁸ Ježíš hlásá „Slovo“ zástupům lidí a nenadále je tato – svého druhu – bohoslužba hrubě narušena. Někdo vytrhne strop a před Ježíše se spouští tělo ochrnutého. Když Ježíš vidí ty, kdo nesou nosítka, chválí jejich víru a jako odpověď na ni uzdravuje ochrnutého. Marek uvádí víru a zázraky do spojitosti různými způsoby. Zde je chválena víra nosičů lehátka. Toto je první výskyt podstatného jména „víra“ či slovesa „věřit“. Víra zahrnuje nejen význam důvěry a naděje v Boha či jinou osobu, ale i vztah oddanosti a věrnosti.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Srov. Mt 4,23.

¹⁸⁸ Srov. Gal 5,6b.

¹⁸⁹ Ti, kteří nesli ochrnutého, prorazili, doslova vyhrabali otvor ve střeše, kterým ho spustili před Ježíše, kterého „moc Páně vede k tomu, aby uzdravoval. Sám Bůh tedy motivuje Ježíše k zázračnému uzdravení před tak významným kruhem posluchačů. Přestože mezi nemocí a hříchem existuje ona tajemná podmíněnost, Ježíš uzdravuje v obou aspektech.“ MÜLLER Paul Gerhard: *Malý stuttgartský komentář*. Nový zákon 3. *Evangélium Sv. Lukáše*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 62.

Věřili, že dokáže pomoci.¹⁹⁰ Na nosítkách ležela houně, na níž chudí lidé přespávali. Lehátko, řecky *krabattos* je víceúčelová postel chudých lidí. Lukáš (5,19) užívá městskému publiku známější pojem *klinidion*, což je zdobnělina od *hé kliné* („postel“ či „pohovka používaná při stolování“). Víra je zde osobní důvěrou a Ježíš jedná v Boží moci. Ježíš vysvobozuje ze smrti, hříchu a vši pozemské bídy a nastoluje konečné vykoupení pro věčný život. „*Tvá víra tě zachránila,*“ víra předchází uzdravení. Ježíš říká, že všechno je možné tomu, kdo věří. Hovoří o víře, která přenáší hory.¹⁹¹ Bůh se smíloval nad těmi, kdo žili ve stínu smrti. Naopak, když víra chybí jako v Nazaretě, Ježíš nemůže kromě několika uzdravení vykonat žádný zázrak. Víra v případě zázraků není podmínkou uzdravení, ale zdůrazňuje vůli trpících lidí prolomit materiální a společenské bariéry, které jim brání v přístupu k Ježíšovi.

5.5 NEMOC, JEJÍ PROJEVY A PŮSOBENÍ NA NEMOCNÉHO A JEHO OKOLÍ – SÉMANTICKÁ ANALÝZA TEXTU

Především záleží na správném pochopení významu a vztahu znamení. Ochrnutí (neboli obrna, paralýza) je v Markovi zmíněno jen zde, ale viz též Mt 4,24 a 8,6, je vyzdvihnuta jeho bolestivost. Je pokládáno za následek hříchu (viz Jan 9,2) stejně jako řada dalších chorob. Zotročuje lid a kazí Boží stvoření (Řím 3,23). Základním významem pojmu je „postrádat základ“ či „minout cíl“. Další náplň pojmu naznačuje vzpouru, nespravedlnost a špatnost. Po idylickém vyprávění o stvoření se hřích „usazuje u brány“ lidských srdcí a vlada hříchu se rozšiřuje. Celé dění vnímáme v širší souvislosti. Nabízí se zde další forma návaznosti v rámci konkrétního kontextu na zřejmé doprovázení nemocného v těžké situaci, dění, které ozřejmuje jejich motivaci, která vede k přijetí cesty kříže. Tato cesta znamená přijetí svého osudu na jedné straně a darování svého života na straně druhé. Poznámkou, že ho nesli čtyři jiní, Marek zdůrazňuje tíseň, v jaké se tento člověk nachází. Podstatné jméno paralytikos–„ochrnutý,“ se ve Starém zákoně nevyskytuje, má však úzkou spojitost se ztrátou hybnosti (viz Jan 5,2–9; Sk 3,2; 8,7). Ta představovala ve Starém zákoně jistou formu

¹⁹⁰ Srov. Jak 5,14.

¹⁹¹ Srov. DONAHUE John, R. / HARRINGTON Daniel J.: *Sacra pagina. Evangelium podle Marka*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, 145.

nečistoty (Lv 21,18), v Kumránu „chromí, slepí a zmrzačení“ nebyli způsobilí k účasti na životě společenství. Ve Starém zákoně „chromí“ (chilli) zakusí dar obnovení Sionu (Iz 35,6; Jer 31,8; Mich 4,7; Sof 3,19) a v Novém zákoně jsou příjemci darů království (např. Lk 7,22 = Mt 11,5; Lk 14,13.21). Vstaň, ono mocné slovo uzdravení se opakuje při vzkříšení Jairovy dcery v 5,41 a v případě Ježíšova samotného zmrtvýchvstání. Zbavení nepohyblivosti je tak formou obnovy života. V utrpení se naplňuje Boží vůle a při zpětném pohledu se ukazuje, že vše se muselo takto stát právě takto.¹⁹²

Avšak nemoc sužuje nejen trpícího, nýbrž celé jeho široké okolí. Proměňuje vztahy mezi lidmi. Trpící člověk se mnohdy projevuje nešťastným způsobem, necítí lásku, že ho někdo miluje, bolestně postrádá lásku. Byť mnohdy neúmyslně, ubližuje nejen sobě, ale obzvláště právě svým nejbližším. Vyostřují se tak mnohdy neřešitelné konflikty. Člověk totiž sám od sebe není schopen činit dobro.¹⁹³ Když se však člověka nikoli něco, ale někdo dotkne, je schopen se proměnit k lepšímu, ba dokonce dokáže pak šířit dobro dál. To vše na základě silného vnitřního prožitku, osobního vztahu, který zakusí za účasti Ducha Svatého ve svém životě. Teprve pak nastane proměna. Jedinec, který pocítí Boží přítomnost, vpustí dobro ke svému srdci a běží Bohu radostně vstříc. Říká mu své „ano,“ chci být tvůj. Bůh se sklání k člověku, zjevuje se. Vždyť je to on, kdo jako první miluje a dává jasnou nabídku vztahu. Miluje nezištně a bezpodmínečně, žhne, jak se učíme při hodinách hebrejštiny. A tu ochrnutý jeho neskonalou lásku pocítí a touží Boha lépe poznat, důvěřuje mu. Touží se mu přiblížit. Proto chce být Bohu nejbliže, nicméně až k němu nemůže. Zástupy lidí a situace to nedovolují. Hle, jak nám tento příběh připomíná zážitky z našeho života, kdy si uvědomujeme, že jsou věci, které nejsou v lidských silách a které sami vyřešit nemůžeme. Mnohdy se cítíme ubozí, vyčerpaní, nemocní. Jsme nešťastní. Jak často v souženích necítíme Boží lásku.

Ochrnutý není schopný pohybu. Navzdory tomu přijímá Boží nabídku a stává se Božím člověkem. Už to není ten nemocí zkoušený žebrák. Je to nový,

¹⁹² Srov. DONAHUE J. R. / HARRINGTON D. J.: *Sacra pagina, Evangelium podle Marka*, 145.

¹⁹³ Srov. Řím 7,15nn.

citlivý člověk. Náhle vnímá potřeby druhých. Přijímá Ducha Svatého do svého srdce a svým jednáním opětuje lásku, Boží lásku, která mu byla poskytnuta zdarma a nezištně. Tu pak předává dál. Láska je nakažlivá. Tak se děje i s námi, pokud něco podobného zakusíme, podobně jako on pocítíme nezištnou lásku. Lásku, která není ničím podmíněna, která je zdarma a čerpá z Ducha Svatého. Bůh nenabízí nic, čím by nebyl. Ochrunutý je jedním z nás. Tedy řadovým člověkem. Člověkem, který nežije podle evangelia, který se poprvé setkává s Božím dotekem. A náhle pocítuje rosu Ducha Svatého, Boží dobrotu a lidumilnost, která mu umožní svěřit svá trápení do Božích rukou, a tak se nechá obejmout a vzít do náruče. Ježíš vystupuje jako zachránce, je naším otcem i matkou.

5.6 NARATIVNÍ ANALÝZA Z PSYCHOLOGICKÉHO HLEDISKA

Ti čtyři, kteří nesou nosítka, prožívají bolest s nemocným, trpí po psychické stránce více než on. Jsou pro ostatní vzorem oddané služby a pomoci člověku.¹⁹⁴ Dlouhodobá onemocnění závažným způsobem ovlivňují osobní i sociální život postiženého, jednoduché a bezbolestné léčení totiž neexistuje. Ani samotné odhodlání uzdravit se nestačí. Pomocníci i nemocný zažívají velmi silný vztah s Bohem a reagují podobně. Říkají svá „ano“ na Boží nabídku. Oni touží Boha poznat a on se k nim sklání. Ježíš uzdravuje, nepřichází ale pouze jako lékař, jeho posláním je spása všech lidí. Jeho uzdravování jsou znameními příchodu Božího království (Lk 7,22; 11,20).¹⁹⁵ Na nemocném se projevují Boží skutky. Je to ohromný a jedinečný pocit Božího doteku, té neskonale lásky, kterou se rozhodli šířit dál po celé zemi. Opuštění může proměnit celý vnitřní svět nemocného. Při slovech „odpouštějí se ti hříchy“ doslova tají ledy a kácí se hradby nepochopení. Vyprávění se zde mění z více méně jasného příběhu o zázraku na epizodu o sporu s odpůrci (2,5b–10). V obvyklé struktuře příběhů o zázracích by nyní následovalo samotné uzdravení a jeho demonstrace, k čemuž také ve 2,11 dochází. Na tuto fázi se poukazuje opakováním slov „řekl ochrunutému“ (2,5b.10). Takováto slovní zdvojení jsou pro Marka velmi charakteristická a často upozorňují

¹⁹⁴ Srov. 1 Petr 4,10–11; 5,2–3.

¹⁹⁵ Srov. ZVĚŘINA J.: *Teologie agapé I.*, 30.

na důležitou pasáž vyprávění, ke které se váží. Hříchy jsou odpuštěny Bohem. Není zde tedy zcela jasné, zda je to Ježíš, kdo přímo „odpouští“ hříchy, nebo zda jedná jako prostředník Božího odpuštění. Reakce učitelů Zákona v 2,8 svědčí pro první možnost. Vyprávění je zde velmi strohé. Náhlé otevření stropu či „sestoupení“ ochrnutého do jejich středu zástupu nevyvolává ani u Ježíše ani u lidu žádnou reakci. Středem pozornosti se posléze stává odpuštění a spor o ně. Jednání ochrnutého i jeho nosičů vypovídá o nevýslovné touze a důvěře v Pána všemohoucího.

Od prvního dne přítomnosti Ježíše v Kafarnaum se šířila zvěst, že se v jeho blízkosti život uzdravuje a že rázem mizí vše démonické. Dozvídáme se, že nemocný je vlastně sužován dvakrát. Je dvakrát nemocný. Jedním soužením je choroba, druhým je provázanost se zlem. S vírou v existenci démonů se setkáváme už ve Starém Zákoně. Totiž již tehdy lidé příliš často zažívali, že život a majetek může být kdykoli ohrožen, poškozen a zničen silami nevysvětlitelnými. Démoni byli v očích Ježíšových současníků ony tajemné, ničivé síly, před nimiž si nebyl jist žádný lidský život, a z jejichž moci se dotyční už nikdy nemohli sami vysvobodit. Ačkoli se mínění o původu těchto ničivých sil rozcházela, o jejich nesmírně působivé skutečnosti nepochybovali ani Židé ani pohané. O Ježíši se široko daleko říkalo, že i nečistým duchům přikáže a že ho poslechnou. Tudíž tam, kde Ježíšovo slovo zazní, ztrácejí ony temné síly moc. Sami to nedokážeme vysvětlit, nicméně se dostáváme z moci zla, ze které se sami osvobodit nedokážeme. Proto tedy vyprávění o Ježíšových exorcismech byla opravdovým evangeliem nejen pro Židy, ale i pro pohany.¹⁹⁶ Ježíšovo slovo je léčivé a odpouštějící.¹⁹⁷ Sílu dostáváme od Boha a získat ji můžeme, když budeme s ním. Potřebujeme dotek Boží lásky.

Ježíše neudivila víra nemocného, ale víra jeho přátel. Odpověděl na jejich

¹⁹⁶ „Hřích může mít takovou sílu, že lidé nejsou schopni ani pohybu.“ OPATRŇY Aleš: *Průvodce, Rozlišuj duchy* (skripta), 331 Norbert Baumert, SJ: *Dem Geist Jesu fosen (IV.Teil)*, Vier-Turme-Verlag, Munsterschwarzach 1988.

¹⁹⁷ „Kdo jedná jako prostředník Božího odpuštění a osvobození, se může nejen setkat s nepochopením, ale může vyvolat až smrtící opozici. Ti, kdo se setkají s Božím odpuštěním, se stávají svědky pro ostatní, aby i oni mohli chválit Boha.“ *Průvodce životem – Lukáš*, biblický text z českého překladu Nového zákona, Praha: vydaného pod názvem *Slovo na cestu*, International Bible Society a Luxpres, 1990, 96.

víru a nemocného uzdravil.¹⁹⁸ Jsme pro ostatní darem. Víra v Boha a vše, co se vymyká rozumovému poznání, je vírou pro vždy. Je přesvědčením, že něco je pravda. Nelze ji vědecky ověřit, avšak jednou přejde v blažené přímé patření na Boha a v průběhu života získává oporu v okamžicích, kdy pocítíme Boží přítomnost v podobě zvláštní ochrany, milosti. Voláme Boha na pomoc v našich těžkostech, souženích. Bůh není něco, ale někdo, kterému na nás záleží (1 Petr 5,7). „Duši však může utěšit jak dobrý, tak zlý anděl, avšak k opačným cílům, k podlému úmyslu. Nejedná se přitom o pravou útěchu, nýbrž o něco, jako útěcha, náhražka. Naše víra ovlivňuje druhé buď k lepšímu, nebo k horšímu.“¹⁹⁹ Nemůžeme nikoho donutit, aby uvěřil, mnohého však můžeme dosáhnout svými činy, slovy a láskou, jimiž lidem dáváme možnost reagovat na evangelium. Avšak první krok na cestě k uzdravení musí udělat sám nemocný. Učiníme-li rozhodnutí ve svém srdci, rozum se připojí.²⁰⁰ Přátelé přinesli plni bázně ochrnutého muže k Ježíši, protože věděli, že jeho pomoc potřebuje. Tito čtyři muži si uvědomili potřebu pomoci. Pověst o něm se roznesla po celé Sýrii. Přinášeli k němu všechny nemocné, postižené různými chorobami a neduhy, posedlé, náměsíčné i ochrnuté. Uzdravoval je (Mt 4,24).²⁰¹ Zavolal si dvanáct učedníků, kterým dal moc nad nečistými duchy, aby uzdravovali, aby hlásali radostnou zvěst, že se přiblížilo nebeské království, že je zde mezi námi.²⁰² Ježíš ale nikdy nečinil odpuštění hříchů předpokladem nějakého uzdravení. Podle Jan 9,2 odmítal takovéto spojování

¹⁹⁸ „Co je víra? Je to přesvědčenost o věcech neviditelných. Víra je prozření, že umím počítat s Boží láskou. Někdy se nás v našem životě něco dotkne. Je to láska, bytost, která nás miluje. Každý jsme stvořen z lásky a pro lásku. Nic z toho, co existuje, tu není, protože by to Bůh nechtěl. On to chtěl.“ LACHMANOVÁ Kateřina: *Síla přímlyvné modlitby*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 82.

¹⁹⁹ „Duši však může utěšit jak dobrý, tak zlý anděl, avšak k opačným cílům, k podlému úmyslu. Nejedná se přitom o pravou útěchu, nýbrž o něco, jako útěcha, náhražka. Naše víra ovlivňuje druhé buď k lepšímu, nebo k horšímu.“ OPATRŇ A.: *Průvodce, Rozlišuj duchy* (skripta), 331.

²⁰⁰ Sám Kristus v podobenství o milosrdném Samaritánovi nás vybízí k vzájemné solidaritě. Tuto výzvu nám připomíná i apoštol Pavel v listě Galat'anům: „Jedni druhých břemena nosme.“ Gal 6,2.

²⁰¹ Srov. MÜLLER P. G.: *Malý stuttgartský komentář. Nový Zákon 3. Evangélium Sv. Lukáše*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, 62.

²⁰² Srov. LIMBECK Meinrad: *Malý stuttgartský komentář, Nový zákon 2, Evangélium Sv. Marka*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 32–33.

nemoci a hříchu. Leč vysvobodit člověka z ochromující viny je nutné pro jeho život.

V biblických dobách se stavěly kamenné domy, které měly střechu ze směsi hlíny a slámy. Vnější schodiště vedlo na střechu. Vynesli svého přítele po schodech na střechu, odstranili slámu s hlínou (dle Lk 5,18-18), aby ho mohli spustit otvorem k Ježíši. Když Ježíš řekl chromému muži, že jsou mu odpuštěny hříchy, židovští předáci ho obvinili z rouhání. Levitikus nařizuje smrt ukamenováním pro toho, kdo by se rouhal jménu Hospodinovu (24,16). Židovští znalci Písma vedli spory o to, v čem přesně rouhání spočívá. Podle mišny (M. Sanhedrin 56a) rabím Meir tvrdí, že člověk, který proklíná Boha, se rouhá i tehdy, když nepoužívá Božího jména. Marek užívá obecněji slova „urážet“. Ježíš je obviňován, že si přisvojuje něco, co je výsadou Boží. Tvrdili, že se prohlašuje za Boha, že dělá to, co náleží pouze Bohu. Podle židovského zákona se rouhání trestalo smrtí (3 Lv 24,16). V prvních staletích př. Kr. a po Kr. existovala v rámci judaismu mezi jednotlivými náboženskými skupinami silná opozice, která občas přerůstala i v násilí. Pozdější dějiny křesťanství ukazují, že provokující náboženské osobnosti mohou trpět a trpí odmítáním a pronásledováním.

Ochrnutého přinesli s nadějí na uzdravení, ve víře spolehnutí se na Boha. Bůh svou milostí posiluje ducha a srdce lidí. Svěřuje jim poznání a vstupuje do dějin v naději, která se vztahuje k budoucímu, která není dosažitelná našim zrakem. A podobně, jako je tomu u víry, rovněž naděje je v Písmu mezi osobní či přímo personifikovaná Hospodinem.

Něco takového ještě neviděli, aby ochrnutý vzal své lehátko a šel domů. Ježíš tak slovem i zázrakem projevoval svou moc. Bez zábran věrný svému poslání je odhodlán každého zachránit. Nikým neopovrhne, uzdraví, očistí a otevírá cestu mezi lid. Lidé poznávají moc a přítomnost Boha. Ježíš je vzorem pro Markovu obec, vede k Bohu.

Lk 5,17-26 na rozdíl od Mk 2,4 předpokládá, že šlo o dům římského typu s keramickou krytinou. Udělali tedy otvor v dlaždicích a spustili ochrnutého i s lůžkem před Ježíše. I dostalo se ujištění, které se v podání církve stalo konkretizací evangelia. Syn člověka má moc na zemi odpuštět hříchy.

Zachvátil je úžas a bázeň a říkali, že co dnes uviděli, je nad naše chápání. S nastalým večerem, když zapadalo slunce, přinášeli k němu (ty, kteří mají špatnosti) mající špatnosti a posedlosti.

U Mt 9,1-8 přinášejí Ježíši ochrnutého poté, když se lodí přeplavil na druhou stranu a přišel do svého města Kafarnaum. A zástupy chválili v bázni Boha, že dal takovou moc lidem. Ježíš má moc nejen nad nemocemi a zlými duchy, ale má i moc odpouštět hříchy. Když však viděl Ježíš jejich víru, řekl ochrnutému: „Synu, tvé hříchy jsou ti odpuštěny.“ Říci „odpouštějí se Ti hříchy“ je zdánlivě snazší, protože účinek není z lidského hlediska kontrolovatelný. Ježíš se nad nimi smiloval, když viděl jejich víru. Teprve mocný čin uzdravení dokazuje, že se uskutečnilo i Ježíšovo odpuštění. Podobně jako ti čtyři mu předložili k uzdravení ochrnutého, i my předávejme Bohu svá trápení, bolesti, utrpení, prosme a děkujme za uzdravení. V tomto podobenství chce Marek své čtenáře ujistit o tom, že Ježíš je svrchovaným Pánem jak v uzdravování těla, tak v uzdravování ducha.²⁰³ Kristus působí svou mocí a jeho „království, již dnes tajemně přítomné, viditelně ve světě roste Boží silou.“²⁰⁴ Ježíš sám je tímto královstvím, není jím však ve své fyzické přítomnosti, vyzařuje silou svatého Ducha, která z něj vychází.

6 DNEŠNÍ ZPŮSOBY A MOŽNOSTI DUCHOVNÍHO PŘÍSTUPU K UZDRAVOVÁNÍ

Sám Bůh nás vychovává a učí uzdravovat.²⁰⁵ Koho Bůh miluje, tomu dává především sílu vytrvat až do konce. Nemoc a její uzdravování má za úkol pomoci k obrácení, k prohloubení víry a prožití hlubokého prožitku s Bohem. Má pomoci obzvláště těm, kteří by se nikdy neobrátili a ani jinými cestami by nebyli schopni víru přijmout. Ti, kteří nestojí pevně ve víře nebo ji odmítají, po prožití zázraku uzdravení sebe či bližních, přilnou cele ke Kristu. Církevní hledisko se soustřeďuje na uzdravení duševní stránky člověka, protože ta je důležitá pro život věčný, pro Boží království. Nicméně, jak nám ukázal Ježíš, je potřeba uzdravovat člověka po všech stránkách. Je potřeba žít přítomným

²⁰³ Srov. LG 8.

²⁰⁴ LG 3.

²⁰⁵ Srov. Jan 1,29.

okamžikem.

Bůh zajišťuje poslušnost a činí uzdravení prostřednictvím zvláštních prožitků, které nazýváme zázraky. Mnohdy jde o takové ozdravující způsoby, které se vymykají běžným pravidlům, odporují přírodním zákonům. Připomínají příběhy uzdravení malomocného 2 Král 5,14 či uzdravení slepého Jan 9,6–7.

Modlitba je základní nástroj nemocnému ku pomoci, kterou může provádět každý, kdo má v úmyslu činit dobro.²⁰⁶ Někteří lidé zažívají těžké záchvaty, zlý démon má nad nimi moc a snaží se je zahubit. Dostávají se do stavů posedlosti, nejsou schopny sebeovládání. Proto obrovskou úlohu hraje u těchto nemocí osvobození od zlých duchů a vliv prostředí.²⁰⁷

Pro záchranu člověka není po duchovní stránce podstatné uzdravení těla nebo vyléčení nějaké nemoci. Nicméně žijeme tady na zemi a Ježíš má pochopení pro naše bolesti a je schopen nám dát, zač pokorně prosíme, protože on má takovou moc a žehná člověku, přeje mu, aby žil plnohodnotný život, aby zažíval Boží království už tady na zemi. Písmo nezakazuje léčení. Naopak právě zázračná uzdravení působí obrácení v srdcích těch i největších zarputilců. Ti pochopí, jak je Pán milostivý, když se on osobně či jeho nejbližší člověk zázračně uzdraví. I smrt však patří k životu a pro opotřebované, zchátralé tělo je vysvobozením, přechodem do života věčného, do života nového, do další životní fáze. Těžké nemoci zkoušejí a prohlubují věrnost Kristu a pevnost víry nejen nemocného, ale i okolí, které těžký stav prožívá s ním. Vytrvat v lásce k bližnímu ve chvílích nejtěžších je přetékající vrcholnou láskou, jaké člověk může být schopen.

7 POVOLÁNÍ KE SLUŽBĚ BLIŽNÍM

Rozvojem vztahu s Bohem je snaha pomoci nejen sobě, ale hlavně druhému (Gal 4,4).²⁰⁸ Žádný člověk nežije ve skleníku jen s dobrými věcmi kolem sebe.

²⁰⁶ Další pomoci je víra nemocného v Boží moc, neskonalou lásku a důvěra v Boží dobrotu (Žid 11,6). Pro takového člověka má Bůh připraveno požehnání. Srov. Sk 3,6.

²⁰⁷ Srov. Mk 9,17–27.

²⁰⁸ „Odtamtud nám přišla pomoc, takže jsme uschopněni pomáhat, že nám bylo pomoženo, tím, že smíme pomáhat, protože je nám pomoženo, a my proto smíme pomáhat.“ BALTHASAR Hans

V životě se setkáváme se zlem, nemocemi a nespravedlnostmi, někteří z nás takřka na každém kroku.²⁰⁹ To je realita života. Každé setkání se špatností v nás zanechá stopu a mobilizuje náš systém obrany.²¹⁰ Zlo je nakažlivé i parazitující. Takže tento takzvaně „vlastní prospěch“ není prospěchem člověka, který takto jedná, ale úspěchem parazita, který má takového jedince v moci, vládne nad jeho tělem. Před několika desetiletími mnozí vážně doufali, že zlo současně s rozvojem věd vymizí. To nadále přetrvává a neustupuje navzdory existujícím vědeckým výzkumům. Dokonce vnímáme jeho rozmach v podobě stále nových rozličných chorob. Máme však naději na uzdravení, protože skrze jméno Ježíš se dokáže uvolnit síla potřebná k osvobození našeho života všude tam, kde se v Něho věří.²¹¹

Starým Zákonem dominují dvě základní příkázání, na kterých spočívá základ křesťanské víry. Prvním stěžejním pilířem je myšlenka „Miluj svého Boha celým svým srdcem“ a tím druhým je „Miluj bližního svého jako sebe sama.“²¹² Bůh se sklání, žehná člověku a nabízí mu vztah. A tak se děje od samého počátku, jak se dozvídáme z Písma.²¹³ „Bůh sám koná usmíření“²¹⁴

Urs von: *Cesty k ujasnění*. Rozlišování duchů, Brno: CDK, 1998, 129.

²⁰⁹ Při jedné návštěvě LDN zvolal jeden asi padesátiletý ochrnutý pacient, trpící sklerózou multiplex: „*Bellum omnium contra omnes*.“ Podivila jsem se a se svým uchem přispěchala k němu blíže. Pacient pokračoval: „*Homo homini lupus*.“ Nečekala jsem nic podobného, bylo to velice zvláštní setkání. Naslouchala jsem, jak tento jedinec charakterizuje dnešní dobu a život lidí kolem sebe, kolem nás. Měl důvod stěžovat si. Více než týden za ním nepřišla žádná návštěva a on tolik potřeboval s někým promluvit. „V dnešním světě jde o boj takzvaně kdo z koho,“ vysvětloval své počinání. Člověk se bez Boha stává pouhým zvířetem, krvelačnou šelmou. Latina má výstižný název, výstižné slovo „*bestia*.“ Když jsem odcházela, prosil mě, abych se za něho modlila. Vycítil, že tuto službu pro něho mohu udělat.

²¹⁰ „Pohanské prostředí smýšlí jinak než prostředí křesťanské. Pavel je charakterizuje dvěma neřestmi: chtivost po majetku a smilstvo, a nechává obojí vyrůstat z téhož kořene. Smilstvo je chtivostí, zvratem dávající a zřikající se lásky ve prospěch druhého, zvratem na pouhou rozkoš spekulativně zaměřenou k vlastnímu prospěchu.“ BALTHASAR, H., *Cesty*, 115.

²¹¹ Často se obracíme na své přátele s prosbami, aby se za nás nebo za jiné nám drahé modlili. Každý takový přímluvný akt se neděje mimo Krista, ale v Kristu a v Duchu svatém (Řím 8,26). V tomto světle představuje litanie ke všem svatým vzrušující a nejmocnější ekumenickou modlitbu, v níž se církev na zemi spojuje s církví v nebi. Srov. GRANAT Vincenty: *K člověku a Bohu v Kristu 2*. Nástin katolické dogmatiky. Setkání lidí s Bohem skrze Krista a v Kristu, Velehrad: Křesťanská akademie Řím, 1981, 292.

²¹² Člověk však sám od sebe není schopen konat dobro. Potřebuje, aby ho měl někdo rád, aby jej miloval nezištnou láskou, aby ho vedl a usměrňoval, pozvedal z prachu cesty, uzdravoval, aby o něho pečoval, žehnal mu a obdařoval ho nezištnou pomocí. Tak silná je potřeba Boha. Srov. Řím 7,15nn.

²¹³ Sir 43,27.

a „uzdravuje.“²¹⁵ Církev usilovně hlásá evangelium všem lidem a plní tím své poslání hlasatelky radostné zvěsti Ježíše Krista, shrnuté do dvou základních výzev: „Oblečte člověka nového“ a „Smiřte se s Bohem.“²¹⁶ Boží království má absolutní hodnotu. Je tak důležité, že se vše ostatní stává nepodstatným, štěstí je mít podíl na tomto království.²¹⁷ „Duch Páně je nade mnou; proto mě pomazal, abych přinesl chudým evangelium (Lk 4,18).“²¹⁸

Nemocný a osamělý člověk potřebuje cítit, že ten druhý je tady a teď právě jen pro něj, že ho zajímá a že mu chce pomoci. Touží vnímat osobní blízkost a cítit se v jeho přítomnosti svobodný, uvolněný, bezpečný, schopný otevřít své srdce a hovořit o svých zraněních i selháních, o tom, co ho sužuje, po čem touží. Musí cítit důvěrný vztah a přijetí. Nejsme zde, abychom dávali rady či přesné návody, jak se správně v té či oné situaci chovat, jak žít, ale má z nás vyzařovat něco, co od ostatních bližních neregistruje, tedy světlo působení Božího Ducha, jas vystupující z tváře i z očí, jak popisuje P. Serafín, který i schopnost vnímat přičítá stavu plnosti Ducha svatého.²¹⁹

8 ZÁVĚR–NÁSLEDOVÁNÍ PÁNA JEŽÍŠE JAKOŽTO CESTA NADĚJE

„Nemoc duše a těla není Božím záměrem. Tím je naopak jejich uzdravení, které je velikým darem Ducha a průvodním jevem víry.“²²⁰ Pro trpícího, obzvláště pro nemocí sužovaného člověka, kterého milujeme, jsme schopni čehokoli. Prožíváme bolest i zármutek s ním. Toužíme být na jeho místě. Chceme si vyměnit role. Ano, pro našeho milovaného nejen vybouráme ve střeše otvor a důmyslně ho spustíme s láskou před Pána v naději na uzdravení. Lidské tělo nežije z vlastních sil, nýbrž je po mnoha stránkách

²¹⁴ VĚTROVEC Pavel: Exegeze 2 K 5,11–21. Paradoxní pavlovská soteriologie, Apoštol Pavel a Písmo, in: TICHÝ Ladislav a kol.: *Sborník příspěvků z konference*, Olomouc: Univerzita Palackého, Olomouc 2009, 202–209.

²¹⁵ Sir 43,22.

²¹⁶ „Musím zvěstovat Boží království, protože k tomu jsem byl poslán.“ Lk 4,43.

²¹⁷ Srov. Mt 6,33.

²¹⁸ Srov. Iz 61,1.

²¹⁹ Srov. RUPNIK Marko Ivan: *Uvedení do duchovního života*, Olomouc-Velehrad, Centrum Aletti, 2003, 30-33.

²²⁰ ZVĚŘINA Josef: *Teologie agapé I.*, 193.

závislé na svém prostředí. Utrpí-li člověk nehodu nebo nemoc, může to mít pro jeho osobnost různé následky.²²¹ Bůh je solidární s trpícím člověkem z hlediska lásky a tajemství Ježíše Krista. Potom je třeba vidět nově i utrpení člověka v jeho důstojnosti. Bůh s člověkem jeho utrpení sdílí, i když Bůh nemůže trpět ve svém nitru, neboť je absolutně dokonalý. Bůh však není sadista, nemá pocity štěstí a radosti z lidského utrpení. Je naplněn slitováním. Je-li Bůh přítomen v člověku, doprovází jej, provází v utrpení.²²² Snášení a přijetí utrpení může mít jistě blahodárný význam. Existuje zástupné utrpení, které člověk vezme na sebe, aby se tím učil solidaritě. Jen jeden však může nejlépe pochopit naše bolesti, naše soužení a trápení, on nejlépe rozumí našim potřebám. Miluje nás velkoryse, bezelstně, dobrotivě, bezpodmínečně, takže i my jsme pak schopni, jakmile tuto lásku pocítíme, šířit tuto Boží lásku dál. Tato je život sám. Stáváme se lepšími. Pocítili jsme skutečnou lásku, která v nás hoří plamenem neuhasitelným. Vždyť jemu na nás záleží. A díky tomuto vztahu opouštíme veskrze lidské vlastnosti, stáváme se mu čím dál podobnější. Bůh nás miluje, žehná člověku, přijímá nás s našimi nedostatky, s našimi slabostmi a malou vírou.

Naši naději na vysvobození z otroctví zániku, kde již nebude zla, utrpení, bolestí ani nemocí, stále obnovujeme za pomoci Ducha v rámci společenství oddanou a všestrannou službou a trpělivě očekáváme a doufáme v to, co nevidíme.²²³ Vlídňným přístupem k druhému člověku, kterému věnujeme svůj čas, abychom mu naslouchali, otevíráme i jemu možnost záchranu pro život věčný. Dle svatého Pavla celé tvorstvo spolu s námi sténá a očekává slávu našeho přijetí za syny, kdy i ono bude „vysvobozeno z otroctví zániku a uvedeno do slávy Božích dětí.“²²⁴ To bude dovršení lidských dějin, naplnění

²²¹ Sahají od oslabení v nemoci a umírání až k naprostému opaku, kdy člověk zmobilizuje svých sil a je v důsledku toho odolnější. Etický úkol v utrpení spočívá v tom, že nalezneme to pravé vnitřní vyladění, přiblížíme se dobru a smyslu života. H. Urs von Balthasar hovoří v souvislosti s Bohem o „*passio caritatis*.“ Zmiňuje se o účasti Boha na bolesti a utrpení světa. Srov. ANZENBACHER Arno: *Osoba a etika*, Brno, 72–75.

²²² Srov. POSPÍŠIL C. V.: *Ježíš z Nazareta*, 75, 294-295, 292-293.

²²³ Srov. Řím 8,18–26.

²²⁴ LG 9.

Božího plánu.²²⁵ Nic lidského není Kristu cizí. Kristus opravdu smířil lidstvo s Bohem, ale toto smíření se v dějinách teprve naplňuje. Církev je „bezpečným zárodkem jednoty, naděje a spásy pro celé lidské pokolení.“²²⁶ Pro všechny platí, co píše sv. Pavel Římanům: „Nadějí jste spaseni.“²²⁷

Kristus k sobě všechno přitahuje.²²⁸ On je posledním cílem církve i světa. Svět jako autonomní celek směřuje k tomuto cíli tím, že se vyvíjí podle svých zákonů.²²⁹ Církev jako společenství těch, které Kristus k sobě volá a vybavuje svými dary ke službě, směřuje k tomuto cíli tím, že slouží druhým. „Kristus prostřednictvím církve rozlévá pravdu a milost na všechny.“ Vždy máme naději, že se ve zdraví dostaneme do nového životního období a tato naděje nakonec přerůstá v naději, že se staneme „novými lidmi.“ Naše smělost ve víře může pomoci druhým.²³⁰

²²⁵ „Vtělený Syn, kníže míru, smířil skrze svůj kříž všechny lidi s Bohem, obnovil jednotu všech v jednom lidu a v jednom těle, zabil na svém vlastním těle nenávisť a vyvýšen zmrtvýchvstáním rozlil v lidská srdce Ducha lásky.“ Ef 2,16.

²²⁶ Srov. LG 9.

²²⁷ Řím 8,24.

²²⁸ Srov. Jan 12,32.

²²⁹ Srov. GS 36,43,55.

²³⁰ Srov. PERA H. / WEINER B.: *Nemocným nablízku* (Jak pomáhat v těžkých chvílích), Praha 1996, 191-198.

9 RÉSUMÉ

Pět nejdůležitějších slov: Písmo, uzdravení, Kristus, vztahy, společenství

Písmo pomáhá člověku na cestě ke svatosti, aby se stále uzdravoval a obnovoval v Kristu, aby dobře budoval plodné vztahy a společenství.

Téma uzdravování je velice široké, obsáhlé i těžko uchopitelné. Pro ilustraci problému byly vybrány dva příběhy ze Starého zákona a jeden reprezentativní příklad z Nového zákona. Těm se věnuji ve svých exegezích. Proto jsem se tedy jen stručně a zběžně zabývala rozbory a popisy dalších zajímavých míst, kterých je ve Starém a obzvláště v Novém zákoně obrovské množství. Vyplývá z nich, že Bůh je vůči člověku nekonečně milosrdný, vroucně milující a žehnající. Bůh uzdravuje člověka po všech stránkách. Tedy jak po stránce fyzické, psychické i spirituální. Tyto stránky spolu souvisejí, ovlivňují se vzájemně, tedy spolupůsobí a jdou ruku v ruce. V rámci uzdravení Bůh člověku odpouští, dle sv. Pavla činí odpuštění, uschopňuje, aby i on byl schopen odpustit druhému, aby v člověku docházelo k obrácení (např. Jon 2,1–11). To přichází v odpovědi člověka na Boží nabídku.

Tématem odpuštění se ve své exegezi z 2 Kor 5,14-21 na biblické konferenci v Olomouci zabýval Pavel Větrovec. Uzdravování je širší pojem, do kterého patří odpuštění a je jeho nezbytnou součástí. Takové uzdravení koná sám Bůh. Odpuštění je součástí uzdravení z nekonečné, transcendentální lásky. Bůh člověka zachraňuje pro život věčný.

Ve Starém zákoně Bůh činí uzdravování skrze proroky, které povolává ke službě. Vybrala jsem příběh Eliáše, který mě osobně oslovil a Tobiáše, protože knihu Tobit považuji jako vzor příkladného života. V Novém zákoně k těmto činům posílá svého jediného Syna, Ježíše Krista, např. perikopa o uzdravení ochrnutého v Mk 2,1-12. Bůh si především přeje, aby věřící spolu tvořili plodné společenství, aby se vzájemně podporovali, rozrůstali se a šířili radostnou zvěst a nadšení pro Pána. Pro dobro, pro naplnění absolutního cíle člověka činí Bůh obdivuhodné, zázračné a pro člověka mnohdy absolutně nepochopitelné věci. Z pohanů, ale paradoxně i z boháčů, chudáků buduje

svoji církev, činí z nich své služebníky, apoštoly, kteří hlásají přítomnost Božího království už tady na zemi, tady a teď a jsou pro sebe, bližní i ostatní světlem na životní pouti. Uzdravení je vrcholem těch nejpłodnějších vztahů, které mohou vůbec existovat. Je to ta stále nastavená dlaň, kterou Bůh směřuje k člověku, aby se jí mohl chytit, pevně ji sevřít a nepustit se. Je to ta nekonečná milost, kterou Bůh nemocného zahrnuje. Nemocný má díky své bolesti a utrpení účast na bolestech a utrpení Božího syna a má podíl na Ježíšově vzkříšení. Uzdravený má potřebu nezištnou Boží lásku, kterou získal zdarma, šířit dál. Cítí se povoláným ke službě Pánu, zatouží činit a předávat dobro na své cestě. A Bůh skrze konkrétního člověka opětovně činí odpuštění, uzdravení a obrácení a zachraňuje další, kteří si zvolí dobro, pro život věčný. Tak už ve Starém zákoně vznikalo Boží společenství. Bůh sám posílá uzdravovat Abraháma, Mojžíše, aby z lásky předal lidu Desatero, Eliáše k vdově, Elišu i svého jediného syna, aby Boží království mohlo být již tady na zemi.

10 ANNOTATION

The most of fives important words: Holy Scripture, health, Jesus, relations, associations

The Holy Scripture helps man to saint on the way if he healths all the time and renoves in Christus and if he good makes a fertile relations and associations. The theme of healing is very wide, comprehensive and also hard to access and to understanding. To illustrate the problem were selected two stories from the Old Testament and one representative example is of the New Testament. I used those for exegesi and there are my special descriptions and analysis of this places. Therefore I dealt ounly briefly and superficially with the analysis and descriptions of other interesting places which are there in the Old and especially in the New Testament. This resulte of them that God is infinitely merciful to man, which he credible dearly loves and blesses. God heals man in all respects, the physical, mental and spiritual. These aspects are linked, interact with each other, and therefore they cooperate hand in hand.

The healing God forgives man. According to St. Paul forgiveness enables man to forgive another person. He makes us turn to change for better.

Conversion (for example Jonah 2,1–12) is linked with healing and occurs in man's response to God's offer. Pavel Větrovec was dealing with the theme of forgiveness in his exegesis of the biblical 2 Cor 5,14–21 at the biblical meeting in Olomouc. Healing is concept, which includes forgiveness as a necessary part. Such healing is done by God himself. Forgiveness is the healing part of the infinitive, transcendent love. God saves man for eternal life. In the Old Testament, God heals through the prophets, whom he calls to service. I chose the story of Elijah, who spoke to me personally, and Tobias.

I consider the book of Tobit as a model for an exemplary life. In the New Testament God sent to such acts his only child Jesus Christ, for example as a perikope about healing of the paralytic in Mk 2,1–12. God desires above all that the faithful were fruitful community together to support each other, grow and spread good tidings and a passion for the God, for the good, for the absolute fulfillment of the objectives of man. God is doing amazing, miraculous and for the man often totally incomprehensible things.

From pagans, but also, paradoxically from rich as well as from the poor the Lord is building his church, making from them his servants, the apostles, who proclaim the kingdom of God already present here on earth, here and now. For themselves, neighbors and others God is the light on life's journey. Healing is the apex of the best fertile relationships, which are may exist. It is the hand of God directed to man so that he could catch it, grasp it firmly and not to release. It is the infinite grace of God towards the patient, who has, due to his participation in the pain and suffering of the Son of God, a share Jesus' resurrection. After that healed man needs to spread love, which he has got for free. He feels called to service to the Lord. He longs to do goods and pass it on. And God, through that particular person again acts forgiveness, healing and conversion and includes others who choose the good, in eternal life. So God's community originated in the Old Testament and God himself sends to heal Abraham, Moses, that gave people the Ten Commandments of Love, Elijah to the widow, Elisha and finally his only Son is send to us, so that God's kingdom shall be already here on earth.

11 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

11.1 LITERATURA ZÁKLADNÍ

Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Český ekumenický překlad, Praha: Česká ekumenická společnost, 1985.

Bible. *Písmo svaté Starého a Nového zákona včetně deuterokanonických knih*, Praha: Česká biblická společnost, ³1994.

Bible. Překlad 21. století, Praha: Biblion, o. s., Krocínovská 6, Praha 6 za podpory Nadačního fondu NBK, 2009.

Nový zákon, Praha: z původního řeckého znění přeložil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil dr. Rudolf Col, vydala Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, ³1970.

Nový zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové vulgátě, Praha: Česká liturgická komise, 1989.

Bible a morálka. Biblické kořeny křesťanského jednání, Kostelní Vydří: Papežská biblická komise, Karmelitánské nakladatelství, 2010.

Kniha života. Text Nového zákona, Ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 1991.

Slovo na cestu – moderní překlad Nového zákona pro třetí tisíciletí. International Bible Society, Praha: Luxpress, 1999.

Průvodce životem Lukáš, Praha: International Bible Society a Luxpress převzat z českého překladu Nového zákona vydaného pod názvem Slovo na cestu, 1990.

KKC - *Život z víry*. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé, České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Protisk, ²2005.

Katecheze Jana Pavla II.: Teologie těla. O lidské lásce podle Božího plánu, Praha: nakladatelství Paulínky, 2005.

Breviarium Romanum. De humilitate et pace. Lectio altera. E Libro De imitatione Christi (Lib.2. cap 2–3), Roma: Refugium Velehrad, 1973.

Nedělní liturgie 4. neděle postní – cyklus A. 3. duben 2011, Praha: připravilo Arcibiskupství pražské, Pastorační středisko, Thákurova 3, Praha 6, Grantis, spol. s.r.o., Ústí nad Orlicí, 2011.

11.2 OSTATNÍ PUBLIKACE

ADRIENNE VON SPEYR: *Eliáš*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1992.

BALÍK Jan: *Neboj se, jen věř*. Biblické katecheze, Praha: Paulínky, Praha, 2002.

BALÍK Jan: *Pohleděl na něho s láskou*. Katecheze pro křesťanský růst mládeže, Olomouc: Matice cyrilometodějská s.r.o., 2001.

BIEMER Gunter: „Glaube zum Leben“, Freiburg: Die christliche Botschaft, Verlag Herder Freiburg im Breisgau, 1986.

BIČ Miloš : *Výklady ke Starému Zákonu II.*, knihy výpravné, Kostelní Vydří: I. Královská, Karmelitánské nakladatelství, 1996.

BIČ Miloš : *Výklady ke Starému Zákonu V.*, knihy deuterokanonické, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

BIČ Miloš: *Radostná zvěst Starého zákona*, Praha: Komenského evangelická bohoslovecká fakulta, edice Kalich, 1980.

BIČ Miloš: *Stopami dávných věků mezi Nilem a Tigridem*, Praha: nakladatelství Vyšehrad, 1979.

BRUNO Ferrero: *Paprsek slunce pro duši*, Praha: Portál s.r.o., 2000.

CIARDI Fabio: *Tajemství světla*, in: Mariánský kongres 14. června 2003, Olomouc: Kol. Hnutí fokoláre v ČR: *Dívat se na Krista očima Panny Marie*.

CIKRLE Vojtěch: *...aby mohlo vyrůst něco krásného*, Brno: Cesta, 1999.

COL Rudolf: *Symbolické úkony proroka Osevě*. Exegetická studie k OS 1 a 3, Olomouc: nákladem jednoty katolického duchovenstva arc. Olomoucké, tisk společenských podniků v Přerově, 1936.

CRABB Larry / ALLENDER Dan: *Naděje v utrpení*, Praha: původně vydáno jako Hope When You're Hurting, Návrat domů, 2002.

CROISSANT Jo: *Žena neboli kněžství srdce*, Praha: Paulínky, 2005.

DONAHUE John R. / HARRINGTON Daniel J.: *Sacra Pagina*, Nový Zákon. Evangelium podle Marka, Kostelní Vydří: vydalo Karmelitánské nakladatelství, 2005.

DUFOUR– LÉON Xavier a kol.: *Slovník biblické teologie*, Praha: Academia, 2003.

DUKA Dominik: *Úvod do Písma svatého Starého zákona*, Praha: pro Kazatelské středisko Československé provincie Řádu bratří kazatelů vydalo Editio Sti. Aegidii, v. v.o.s.,²1992.

FILKA Jaroslav: *Metodika tvorby diplomové práce*. Praktická pomůcka pro studenty vysokých škol, Brno: Knihař, 2002.

GIGLIONI Paolo: *Svatosti Krista a církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996.

GRANAT Vincenty: *K člověku a Bohu v Kristu 2*. Nástin katolické dogmatiky. Setkání lidí s Bohem skrze Krista a v Kristu, Řím: Velehrad, Křesťanská akademie, 1981.

GRÜN Anselm / A RUPPERT Fidelis: *Vidět v druhém Krista*. Láska k bližním podle svatého Benedikta, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

GRÜN Anselm: *Moc nad bezmocí*. Rozvíjet vědomí vlastní hodnoty, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

HUONDER Antonín: *Ve škole mistrově*. Kněžské meditace III, přeložil Antonín Číhal, Praha: nakladatelství československé akc. tiskárny, 1932.

CHOILERIO Marco: *Blaze tomu, kdo slyší tato slova (Sír 50,28)*. První setkání se Starým zákonem, přeložila Jana Šimáčková, Praha: nakladatelství Paulínky, 1997.

CHOILERIO Marco: *Eliáš – ten, který kontempluje živého Boha*, místo ani vydavatel není uveden, 2004.

JOHNSON Paul: *Dějiny židovského národa*, Řevnice: nakladatelství Alexandra Tomského Rozmluvy, 1996.

KELLER Erwin: *Velké tajemství církve*. Meditace k Lumen Gentium, Kostelní Vydří: Řád karmelitánů, 1995.

KEMPENSKÝ Tomáš: *Následování Krista*, překlad Josef Pernikář, Olomouc: 1990, vytiskla Grafia Zlín, 1991.

KOPPOVÁ Johanna: *Izraelští proroci*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

KREJČÍ Josef: *Slovo Boží*, Řím: Křesťanská akademie, 1971.

KŘIVOHLAVÝ Jaro: *Křesťanská péče o nemocné*, Praha: vydal Advent, vydavatelství a nakladatelství křesťanské literatury, 1991.

KUBÍKOVÁ Jiřina: *Dveře království*, Praha: vydal Blahoslav v Ústředním církevním nakladatelství, 1988.

LIMBECK Meinrad: *Malý stuttgartský komentář*. Nový zákon. Evangelium sv. Marka, Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.

LACHMANOVÁ Kateřina: *Síla přímlybné modlitby*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

MOIOLI Giovanni: *Mystika křesťanská*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999.

MOORE Carey A.: *Tobit, the anchor bible*. A new translation with introduction and commentary, New York: Publisher by doubleday a division of Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc., Brodway, 1996.

MÜLLER Gerhard Ludwig: *Dogmatika pro studium i pastoraci*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

MÜLLER Paul Gerhard: *Malý stuttgartský komentář*. Nový zákon 3. Evangelium sv. Lukáše, Kostelní Vydří: vydalo Karmelitánské nakladatelství, 1998.

HORKAVČUK Dimitrij: *Boží dílo s člověkem*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1977.

OPATRNÝ Aleš: *Průvodce, Rozlišuj duchy* (skripta), Praha: Katolická teologická fakulta.

PERA Heinrich / WEINER Bernd: *Nemocným nablízku*. Jak pomáhat v těžkých chvílích, přeložil Patrik Munzar, Praha: nakladatelství Vyšehrad, spol. s.r.o., 1996.

PORSCH Felix: *Mnoho hlasů jedna víra*, Praha: Zvon, české katolické nakladatelství a vydavatelství, 1993.

POSPÍŠIL Ctirad Václav: *Ježíš z Nazareta, Pán a spasitel*, Kostelní Vydří: vydalo nakladatelství Karmelitánské nakladatelství, 2006.

POSPÍŠIL Václav Ctirad: *Společenství a služba*. Lidská osoba stvořená k Božímu obrazu, překlad z italského originálu *Comunione e servizio. La persona umana create a immagine di Dio.*, Kostelní Vydří: Mezinárodní teologická komise, Karmelitánské nakladatelství, 2005.

PRÁŠKO Ján a kol.: *Vnucují se vám úzkostné vzpomínky na děsivou událost? Příručka pro nemocné trpící posttraumatickou stresovou poruchou*, Praha: Matisk, ²1998.

RATZINGER Joseph: *Církev jako společenství*, překlad František Jirsa, Praha: vydal Zvon, českokatol. nakladatelství a vydavatelství spol. s.r.o., 1994.

RATZINGER Joseph: *Hledět na probodeného*. Pokus o spirituální kristologii, přeložil Jiří Lukáš, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1996.

RATZINGER Joseph: *Ježíš Nazaretský*, Brno: Barrister&Principal, 2007.

RAVASI G.: *I Profeti*, Milano: Ancora, 1975.

RENDTORFF Rolf: *Hebrejská bible a dějiny*. Úvod do starozákonní literatury, přeložil Jiří Hoblík, Praha: nakladatelství Vyšehrad, ³2003.

ROTTER Hans: *Osoba a etika*, Brno: Studium pro centrum demokracie, 1999.

RUPNIK Marko Ivan: *Uvedení do duchovního života*, Olomouc: Centrum Aletti, Olomouc–Velehrad, 2003.

RYŠKOVÁ Mireia: *Doba Ježíše Nazaretského*. Historicko-teologický úvod do Nového zákona, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Ovocný trh 3, Praha 1, 2008.

SIMON J. DE VRIES: *Word biblical commentary, 1 Kings*, Nashville: Thomas Nelson Publisher, Nashville, printed in Columbia, 2003.

STINISSEN Wilfríd: *Cesta vnitřní modlitby*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995.

SVATÝ JAN OD KŘÍŽE: *Živý plamen lásky*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

SVATÝ JAN OD KŘÍŽE: *Temná noc*. Karmelitánská spiritualita, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří, 1995.

ŠPIDLÍK Tomáš: *Prameny světla*, Velehrad: v nakladatelství Refugium, Velehrad, 1995.

ZENGER Erich / SCHUNGEL–STRAUMANN Helen: *Tobit*. Übersetzt und ausgelegt von. Frieberg: Verlag Herder, Frieberg im Breisgau, 2000.

ZVĚŘINA Josef: *Teologie agapé I.*, Praha: Skriptum spol. s.r.o., Praha, 1992.

ZVĚŘINA Josef: *Teologie agapé II.*, Praha: Skriptum spol. s.r.o., 1994.

VĚTROVEC Pavel: Exegeze 2 K 5,11–21. Paradoxní pavlovská soteriologie, Apoštol Pavel a Písmo, in: TICHÝ Ladislav a kol. : *Sborník příspěvků z konference*, Olomouc: Univerzita Palackého, Olomouc 2009, 202–209.

WEINGREEN Jacob: *Učebnice biblické hebrejštiny*, přeložili Josef Hermach a Mlada Mikulicová, Praha: Karolinum, vydavatelství Univerzity Karlovy, 1997.

<http://vasekmacek.sweb.cz/knihy/kniha3.htm> staženo 23.8.2011.